

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO
TAMPERE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

JUHO TOIVAKAINEN

VOIMALAITOKSEN LEIJUKATTILASSA KÄYTETTÄVÄN METSÄ-
POLTTOAINEEN LAADUNMÄÄRITYS

Diplomityö

Tarkastaja: Professori Risto Raiko
Tarkastaja ja aihe hyväksytty
Luonnontieteiden tiedekunnan tiedekunta-
neuvoston kokouksessa 4. kesäkuuta 2014

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Ympäristö- ja energiatekniikan koulutusohjelma

TOIVAKAINEN, JUHO: Voimalaitoksen leijukattilassa käytettävän metsäpoltto-
aineen laadunmääritys

Diplomityö, 79 sivua, 30 liitesivua

Kesäkuu 2014

Pääaine: Voimalaitos- ja polttotekniikka

Tarkastaja: Professori Risto Raiko

Avainsanat: Leijukattila, Energiatase, Metsäenergia, Metsäpolttoaine, Biopoltto-
aine, Laadunmääritys, Laatu

Jatkuvasti lisääntyvä biopolttoaineiden hankinta ja käyttö energiantuotannossa ovat saaneet aikaan laatuongelmien kasvun voimalaitoksilla. Energiantuottaminen hyvällä hyötysuhteella, uusiutuvalla energialähteellä sekä mahdollisimman halvalla markkinahinnalla ovat nykypäivän trendejä kilpailun ja markkinoiden kasvaessa. Metsäteollisuudessa puupolttoaineiden laatuongelmat ovat tuoneet kustannuksia niin voimalaitokselle kuin puunhankinnalle. Laatuun sekä sen tekijöihin liittyvillä parannuksilla nähdään merkittäviä säästöjä muuttuvien kustannusten vähentämiseksi.

Tässä työssä on tarkoitus selvittää erilaisia puupolttoaineiden laadunmääritysmenetelmiä sekä tarkastella polttoaineiden määritysmenetelmistä syntyviä häviöitä. Työn ensimmäisessä osassa tullaan käsittelemään puupolttoaineiden laatutekijöitä, niiden mittaus- sekä määritysmenetelmiä. Nykyisten laadunmääritysmenetelmien vertaaminen energiapuun mittausstandardin mukaisiin menetelmiin sekä uudenlaisiin mittalaitteisiin tuo uudenlaisen näkökulman energiasisällön määrittämiseen. Toisessa osassa perehdytään leijukattilan toimintaan sekä energiataaseen määrittämiseen. Teoriaosion materiaali kerätään alan kirjallisuudesta sekä julkaisuista. Kolmannessa ja neljännessä osiossa perehdytään mittauksista saatuihin tuloksiin ja tarkastellaan niiden merkitystä energiasisältöön sekä leijukattilan energiataaseeseen.

Työn tulokset osoittavat nykyisten mittausmenetelmien olevan epätarkkoja. Nykyisten menetelmien mukaisella energiamäärityksellä muuttuvien kustannusten nousu voidaan havaita menekin lisääntyessä. Niiden tuoma hävikki on merkittävä kustannustekijä metsäteollisuudessa. Uuden teknologian hyödyntämisellä, tarkemmalla näytteenotolla, toimitusketjun hallinnalla sekä voimalaitoksen kattilan paremmalla ja helpommalla säädöllä voidaan tulevaisuudessa tuottaa energiaa entistä paremmalla lämpöhyötysuhteella sekä pienentää mittavirheisiin liittyviä muuttuvia kustannuksia merkittävästi.

ABSTRACT

TAMPERE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

Master's Degree Programme in Environment and Energy Technology

TOIVAKAINEN, JUHO: Determining the quality of forest biofuel which is used in the power plant's fluidized bed boiler

Master of Science Thesis, 79 pages, 30 Appendix pages

June 2014

Major: Power Plant and Combustion Engineering

Examiner: Professor Risto Raiko

Keywords: Fluidized bed boiler, Energy Balance, Forest Energy, Forest Fuel, Biofuel, Quality definition, Quality

Increasing supply and use of biofuels in energy production have led to the growth of quality problems at power plant. Producing energy with good efficiency, with renewable energy sources, and as cheap market price as possible are nowadays trends when the competition and the markets are growing. In the forest industry, the quality problems in forest biofuels have brought the cost as well as to the power plant and also to the wood sourcing. Quality as well as the factors related to the improvements could be seen significant savings in reduction of variable costs.

This thesis work is intended to determine different methods to measure quality of wood-based fuels and also to look the costs which are caused from quality measure methods. The first part of thesis will be processing the quality factor of wood fuels and also different measurement and analysis methods. The current methods for determining the quality of wood fuels and the comparison those to the standard methods of energy measurements as well as new types of measuring devices, brings a new perspective to assay the energy content. In the second part of the thesis will be focused on operations in fluidized bed boiler as well as the determination of the energy balance. The theory to the thesis will be collected from the literature and publications of the energy sector and business. The third and fourth section focuses on the results of the measurements. There will be focused to look at results from the aspect of energy content and also from the aspect of energy balance of fluidized bed boiler.

The results of the thesis show that the current methods of measurement are inaccurate. Assaying the energy content with those current measurement methods could be seen with the growth of variable costs when the consumption rises. The losses of the measure methods are one of the major cost factor in the forest industry in Finland. Use of new technologies, a more detailed sampling, supply chain management, and better and easier control of power plant boiler, could be produced energy with better thermal efficiency and also reduce variable costs significantly which are related to measurement errors in the future.

ALKUSANAT

Diplomityön aiheen muodostuminen ja kehittyminen alkoi noin neljä vuotta sitten, kun työskentelin kesätoissa UPM Kymmene Oyj:n Tervasaaren paperitehtaan voimalaitoksessa energiaoperaattorina. Yliopistossa opittujen asioiden sekä kesätöiden pohjalta muodostui käsitys kehityskohteista voimalaitoksessa ja erityisesti sen puuhuollossa. Tutkimusaihe muodostui lopulliseen muotoonsa vuoden 2013 keväällä pohtiessani isäni Matti Toivakaisen kanssa kehityskohteita energiapuun hankinnan ja voimalaitoksen välillä.

Ehdotin tutkimusta UPM:lle maaliskuussa 2013 ja tutkimuksen tarkempi rajausta ja aloitus osuivat vuoden 2013 loppuun. Työ toteutettiin pääosin vuoden 2014 keväällä tammikuun ja kesäkuun välisenä aikana. Varsinaiset mittaukset suoritettiin Kaipolan voimalaitoksessa 10.–13.3.2014, joita varten vaadittiin erityisjärjestelyitä niin voimalaitoksella kuin Kaipolan energiapuuhuollossa.

Diplomityöprosessin onnistuminen sekä mittaukset ovat vaatineet monen tahon apua ja haluankin kiittää UPM Kymmene Oyj:tä mielenkiintoisesta aiheesta, jossa olen päässyt haastamaan itseni niin diplomityössä kuin mahdollisesti tulevaisuudessa. Haluan myös kiittää mittauksiin ja työn toteutukseen osallistuneita henkilöitä, jotka ovat edesauttaneet merkittävästi työn etenemistä. Työn aloituksessa ja eteenpäin viemisessä apuna ovat toimineet diplomityöni tarkastaja Risto Raiko sekä työnohjaajani Tero Anttila ja Timo Niemelä. Diplomityön mittausten suorituksessa, onnistumisessa sekä datan keräämisessä ovat auttaneet Matti Markkila, Janne Sievänen, Riikka Silmu, Janne Kovanen, Arto Heinjoki, Esa Lahtela, Tarmo Kotiniitty, Kuljetus- ja Koneurakointi Jokinen Oy sekä Kaipolan paperitehtaan voimalaitoksen energiaoperaattorit. Kiitos heille avusta ja Kaipolassa vietetystä ajasta. Mutta ennen kaikkea haluan kiittää vanhempiani, appivanhempiani sekä erityisesti puolisoani Saraa ja tytärtäni Adaa auttamisesta, tukemisesta ja kannustamisesta niin tiukkojen opiskeluvuosien kuin diplomityön aikana.

”Puut eivät puhu. Ja jos puhuvatkin, niin hiljaa. Metsällä on kuitenkin äänensä. Ja metsällä on tarinansa.”, kuvaili Veikko Huovinen kirjassaan Puukansan tarina vuonna 1984. Myös tällä diplomityöllä on tarinansa, joka alkoi neljä sukupolvea sitten Toivakaisen metsämiehien tarinana.

Tampereella 30.6.2014

Juho Toivakainen

SISÄLLYS

1	Johdanto	1
1.1	Aihealue	1
1.1.1	Tutkimuksen rajaus	1
1.1.2	Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoite	2
1.2	Tutkimuksen rakenne ja tutkimusmenetelmät	2
1.3	Tutkimuksen toteutus	3
2	Puupolttoaineiden ominaisuuksia	4
2.1	Hake	4
2.1.1	Hakkuutähde	5
2.1.2	Ranka- ja kokopuuhake	9
2.2	Kuori ja kantohake	11
3	Polttoaineiden laadunmittaus	12
3.1	Näytteenotto	12
3.1.1	Koneellinen näytteenotto	13
3.1.2	Manuaalinen näytteenotto	14
3.2	Näytteiden lukumäärä ja tilavuus	15
3.3	Näytteiden analysointi	17
3.4	Näytteiden käsittely	18
3.5	Laadunmittausta koskevat säädökset	19
4	Polttoaineiden laadunmääritys	21
4.1	Polttoaineiden määrittäminen	21
4.2	Kosteuden määrittäminen	21
4.3	Lämpöarvon määrittäminen	22
4.3.1	Kalorimetrinen lämpöarvo	22
4.3.2	Tehollinen lämpöarvo	23
4.3.3	Kostean polttoaineen tehollinen lämpöarvo	23
4.4	Polttoaineen energiatiheys saapumistilassa	23
4.5	Toimitetun kuorman energiamäärä	24
4.6	Tuhkapitoisuus	24
5	Palamisen termodynamiikka	26
5.1	Reaktioyhtälö	26
5.2	Palamisen stökiometria	26
5.2.1	Palamis- ja kaasutusreaktiot	26
5.3	Termodynamiikan I pääsääntö	29
5.4	Reaktioentalpia	30
5.4.1	Lämpöarvo	30
5.5	Taulukkoentalpia	31
6	Leijukattila	34
6.1	Leijupoltto	34
6.1.1	Tekniikat	34

6.1.2	Kattilan lämmönsiirto	36
6.2	Energiatase	37
6.2.1	Savukaasupuoli	38
6.2.2	Vesi-höyrypiiri	40
6.2.3	Hyötysuhde	40
7	Case Kaipola	41
7.1	Tehtaan kuvaus	41
7.2	Mittausten toteutus	42
7.2.1	Mittausjärjestelyt	42
7.3	Polttoaineiden laadunmittausmenetelmät	42
7.3.1	Ämpäriotanta	43
7.3.2	Röntgenmittalaitteisto	43
7.3.3	Taselaskenta	45
7.4	Kaipolassa poltettavat polttoaineet	45
8	Polttoaineiden laadun mittaustulokset	47
8.1	Kosteus	47
8.1.1	Pienkokopuu ja ranka	47
8.1.2	Kanto	49
8.1.3	Metsähakkuutähde	50
8.1.4	Turve	51
8.1.5	Kuori ja liete	52
8.2	Epäpuhtaudet	53
8.2.1	Pienkokopuu ja ranka	54
8.2.2	Kanto	54
8.2.3	Metsähakkuutähde	55
8.3	Tehollinen lämpöarvo	56
8.3.1	Pienkokopuu ja ranka	56
8.3.2	Kanto	57
8.3.3	Metsähakkuutähde	58
8.3.4	Turve	59
8.3.5	Kuori ja liete	60
8.4	Kuorman energiasisältö	61
8.5	Leijukattilan energiatase	63
8.5.1	Savukaasupuoli	63
8.5.2	Vesi-höyrypiiri	64
8.5.3	Hyötysuhde	64
9	Polttoaineiden laaduntarkastelu	66
9.1	Laadun vaikutus energiasisältöön	66
9.1.1	Kosteus	66
9.1.2	Vierasaineet	70
9.1.3	Toimitusketjun hallinta	71
9.2	Kattilan energiataseen mukainen hävikki	72

9.3 Mittausvirheet	73
10 Yhteenveto	76
Lähteet.....	78
Liite 1: Puupolttoaineiden ominaisuuksia.....	80
Liite 2: Korrelaatiokertoimet kylläisen höyryn osapaineen polynomisovitteeseen	81
Liite 3: Aineiden muodostumisentalpioita	82
Liite 4: Yleisten kaasujen taulukkoentalpiat	83
Liite 5: Kaasujen moolimassat ja kaasuvakiot	91
Liite 6: Ominaislämpösovitteen C_k kertoimet.....	92
Liite 7: Palamisilman ja savukaasujen taulukkoentalpiat	93
Liite 8: Vesihöyryn entalpia-entropia diagrammi	95
Liite 9: Kylläisen veden ja vesihöyryn ominaisuuksia	96
Liite 10a: Mittauspöytäkirja (pienkokopuu ja ranka) 10.–12.3.2014	97
Liite 10b: Mittauspöytäkirja (kanto) 10.3.2014	98
Liite 10c: Mittauspöytäkirja (kanto) 11.3.2014	99
Liite 10d: Mittauspöytäkirja (kanto) 12.3.2014	100
Liite 10e: Mittauspöytäkirja (metsähakkuutähde) 10.3.2014	101
Liite 10f: Mittauspöytäkirja (metsähakkuutähde) 11.3.2014	102
Liite 10g: Mittauspöytäkirja (metsähakkuutähde) 12.3.2014	103
Liite 10h: Mittauspöytäkirja (turve) 10.–12.3.2014.....	104
Liite 11: Metsäpolttoainekuormien teholliset lämpöarvot saapumiskosteudessa	105
Liite 12: Turvekuormien teholliset lämpöarvot saapumiskosteudessa	106
Liite 13: Kattilan savukaasupuolelle sisään menevät lämpötehot mittausten aikana....	107
Liite 14: Kattilan savukaasupuolelta ulos tulevat lämpötehot mittausten aikana	108
Liite 15: Vesi-höyrypiirin lämpötilat, paineet, entalpiat, massavirrat ja lämpötehot....	109
Liite 16: JUP-höyryn massavirta, lämpötila, paine, entalpia ja hukcateho.....	110

TERMIT JA NIIDEN MÄÄRITELMÄT

Φ	Lämpövirta	MW
φ	Suhteellinen ilmankosteus	
λ	Ilmakerroin	
η	Hyötysuhde	
A	Tuhkapitoisuus	%
$c_{p,i}$	Ominaislämpökapasiteetti	kJ/kgK
D	Polttoaineen irtotiheys eli tilavuuspaino	kg/i-m ³
E	Energiatiheys	MWh/i-m ³
H	Entalpia	kJ/kg
H_f	Muodostumisentalpia	kJ/mol
H_{mt}	Tuntuva eli taulukkoentalpia	kJ/mol
H_r	Reaktioentalpia	kJ/mol
M	Näytteen kosteus	%
m	Massa	kg
\dot{m}	Massavirta	kg/s
N	Moolimäärä	mol/kg
\dot{N}	Moolivirta	kmol/s
p	Paine	bar
Q	Lämpöarvo	MJ/kg
$Q_{gr,d}$	Kuiva-aineen kalorimetrinen eli ylempi lämpöarvo	MJ/kg
$Q_{gr,ad}$	Ilmakuivan näytteen kalorimetrinen lämpöarvo	MJ/kg
$Q_{net,d}$	Kuiva-aineen tehollinen eli alempi lämpöarvo	MJ/kg
$Q_{net,ar}$	Saapumistilaisen polttoaineen tehollinen lämpöarvo	MJ/kg
R	Kaasuvakio	kJ/kgK
T	Lämpötila	K
U	Sisäenergia	
V	Tilavuus	
W	Tehty työ	
w	Veden määrä kosteassa polttoaineessa	m-%
x	Massaosuus	

Alaindeksit ja lyhenteet

ad	Ilmakuiva
ar	Saapumistilassa
BMA	Biomass Moisture Analyzer
d	Kuiva-aine
eko	Syöttöveden esilämmitin
gr	Kalorimetrinen
häv	Häviöt
i	Polttoilma
jä	Jäähdytys
lh	Lämpö höyryyn
luvo	Palamisilman esilämmitin
nh	Nuohoushöyry
pa	Polttoaine
pi	Polttoilma
ref	Referenssi
rv	Ruiskutusvesi
sis	Sisään
sk	Savukaasu
sv	Syöttövesi
sät	Säteily- ja johtuminen
th	Tuorehöyry
tu	Tuhka
up	Ulospuhallus

Alkuaineet ja yhdisteet

C	Hiili	O ₂	Happimolekyyli
H	Vety	N ₂	Typpimolekyyli
O	Happi	CO ₂	Hiilidioksidi
N	Typpi	H ₂ O	Vesi
S	Rikki	SO ₂	Rikkidioksidi

1 JOHDANTO

Bioenergian kulutus ja käyttö ovat kasvaneet Suomessa viime vuosina huomattavasti. Bioenergian osuus on runsaat 25 % (90 TWh) kokonaisenergiankulutuksesta (Finbio Ry 2013). Bioenergialla tarkoitetaan uusiutuvia polttoaineita, joita voidaan käyttää ympäristöystävällisesti vähentäen kasvihuonekaasu- sekä rikkipäästöjä.

Tuontien energian osuus Suomessa on yli 70 %, mutta koko ajan pyritään lisäämään kotimaisen energian käyttöä (Knuuttila 2003). Kotimaisella energialla voidaan käsittää puuperäiset polttoaineet, turve sekä vesivoima. Tämän lisäksi jatkuvasti pyritään lisäämään kierrätysmateriaalien sekä jätteiden käyttöä energian tuotannossa.

Kansainvälinen ilmastopöytäkirja on sitouttanut Suomen vähentämään hiilidioksidin sekä muita kasvihuonepäästöjä (Finbio Ry 2013). Uusiutuvilla energialähteillä onkin keskeinen merkitys tavoitteiden saavuttamisessa. Tiukkenevien päästörajoitusten sekä polttoainekustannusten nousu ovat johtaneet energiantuotantolaitokset tarkastelemaan polttoainevirtojaan uudella menetelmällä. Tämän diplomityön tarkoituksena on tutkia voimalaitoksen leijukattilassa käytettävän metsäpolttoaineen laatua sekä tarkastella eri laadunmäärittämenetelmiä.

1.1 Aihealue

Diplomityön aihe on voimalaitoksen leijukattilassa käytettävän metsäpolttoaineen laadunmäärittäminen, joka tullaan toteuttamaan neljällä eri laadunmittausmenetelmällä sekä kattilan energiataseen kautta laskettavalla polttoaineteholla. Mittauksessa keskitytään metsäpolttoaineisiin ja tarkemmin metsäenergian laadunmittaamiseen voimalaitoksella. Työssä tullaan käyttämään uudenlaista laadunmittaustekniikkaa, jolla on tarkoitus pystyä määrittämään huomattavasti tarkemmin polttoaineen laatua ja koostumusta kuormakohtaisesti. Laadunmäärittäminen ja sillä saatavaa energiamäärää tullaan vertaamaan kattilasta saatavaan energiaan.

Aihealue määrytyi UPM:n tarpeesta toteuttaa metsäenergian laaduntarkastelu voimalaitoksessa havaittujen häviöiden johdosta. Metsäenergian laadunmäärittäminen onkin päivän polttavia kysymyksiä päästöjen rajoittamisen sekä ilmastopöytäkirjan syys-tä. Laadun parantamisella ja toimitusketjun hallinnalla voidaan tulevaisuudessa tuottaa puhtaamman energialisäksi myös merkittäviä säästöjä voimalaitoksille.

1.1.1 Tutkimuksen rajaus

Tutkimus rajataan yhden voimalaitoksen polttoainevirtojen tarkasteluun. Voimalaitoksen polttoainevirtoja tullaan tarkastelemaan määrätyn ajanjakson aikana, jolloin pyritään

selvittämään mahdollisimman tarkasti syötettävien polttoaineiden laatu. Polttoaineiden kosteusmittaukseen tullaan käyttämään neljää eri menetelmää, Senfit BMA pikakosteusmittaria yksittäisnäytteisiin, yksittäisnäytteistä koottavaan kokoomanäytteeseen uunikuivaus menetelmää, kuskin ottamaa normaalia laadunmääritystä sekä uudenlaista röntgenmittausjärjestelmää. Haasteellisen tutkimuksesta tekee polttoaineen suuri käsittelymäärä sekä polttoaineen syötön järjestelyt. Osa kattilassa käytettävästä polttoaineesta päätyykin kattilaan ohi mittalaitteiston, joten käsinäytteiden määrä ohimenevästä virrasta tullaan mitoittamaan siten, että tarkasteluajanjaksona näytteitä otetaan normaalia enemmän tarkempien tuloksien saamiseksi.

Laadunmittausta tullaan tarkastelemaan kattilan taselaskennan keikoin. Polttoaineet syötetään leijukattilaan, josta määritetään tutkimuksen aikana energia- sekä massavirrat, joiden avulla pystytään määrittämään polttoaineiden lämpöhäviöitä. Kattilan kuorma pyritään pitämään lähellä maksimia, jotta voidaan saada mahdollisimman eksakteja tuloksia. Tutkimuksen laajuuden vuoksi kattilan taselaskentaan ei tulla kiinnittämään tarkemmin huomiota vaan pyritään selvittämään ainoastaan merkittävät kattilan sisään tulevat ja ulos menevät entalpiavirrat. Entalpiavirtojen laskemiseksi arvot saadaan suoraan kattilan säätöjärjestelmästä. Tutkimuksen painopiste pyritään pitämään polttoaineen laadunmäärityksessä ja sen vaikutuksessa kattilan toimintaan.

1.1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoite

Tutkimusongelma muodostui diplomityönohjaajani ehdotuksesta sekä oman kokemukseni ja kandidaatintyöni pohjalta. Metsäpolttoaineiden laatuongelmat ovat näkyneet jo usean vuoden ajan voimalaitoksien käytössä ja niiden polttaminen on paikoittain erittäin haastavaa. Polttoaineiden laadunmittauksella pyritään selvittämään seuraavat asiat:

- Polttoaineiden kosteus
- Polttoaineiden kosteuden vaikutus lämpöarvoon
- Polttoaineiden epäpuhtaudet
- Polttoaineiden epäpuhtauksien vaikutus lämpöarvoon

Työ tullaan toteuttamaan energiataselaskennan keinoin kattilan polttoaine- ja lämpövirtoja tarkkailemalla. Kattilan energia- ja massavirtojen avulla pyritään selvittämään seuraavia asioita:

- Kattilan hyötysuhde
- Häviöt polttoaineissa

Tutkimuksen tavoite on pyrkiä tarkastelemaan polttoaineen laatua ja sen vaikutuksia kattilan toimintaan sekä ottaa kantaa polttoaineen energiasisältöön ja sen kustannuksiin.

1.2 Tutkimuksen rakenne ja tutkimusmenetelmät

Teoria osuus sisältää polttoaineen laadun määrittämiseen liittyvää teoriaa ja laskentaa, joissa käydään läpi käytössä olevat määrittämenetelmät sekä laskentakaavat. Kappaaleessa 2 esitellään tutkimuksen aikana mitattujen polttoaineiden ominaisuuksia sekä

tuotantoa. Kolmannessa kappaleessa paneudutaan energiapuun laadunmittaukseen sekä näytteenottoon, joka tullaan toteuttamaan mittausten aikana viimeisimpien standardien mukaisesti. Neljännessä kappaleessa esitellään polttoaineiden laadunmäärittäykseen vaadittavat yhtälöt sekä laskentatavat, joiden avulla tullaan tarkastelemaan laadun vaikutuksia polttoaineiden energiamäärään sekä kattilan toimintaan.

Kattilan toimintaan ja energiataseen määrittämiseen perehdytään kappaleissa viisi ja kuusi. Viidennessä kappaleessa käsitellään termodynamiikan lakeja sekä entalpioiden määrittäystä. Kuudennessa kappaleessa käsitellään leijukattilaa yleisellä tasolla ja selvitetään energiataseen määrittämisen taustalle teoria, jota tarvitaan taseen laskemiseen.

Diplomityön mittaukset tullaan toteuttamaan Kaipolan paperitehtaalla, joka esitellään kappaleessa seitsemän. Tässä kappaleessa käydään myös läpi työssä käytettävät mittausten menetelmät. Mittaustulokset esitellään kappaleessa kahdeksan ja niiden empiiriseen tarkasteluun perehdytään kappaleessa yhdeksän.

Taloudellisessa tarkastelussa on tarkoitus ottaa kantaa kuorman energiasisällön vaihteluihin eri mittausmenetelmien välillä sekä toimitusketjussa syntyviin häviöihin.

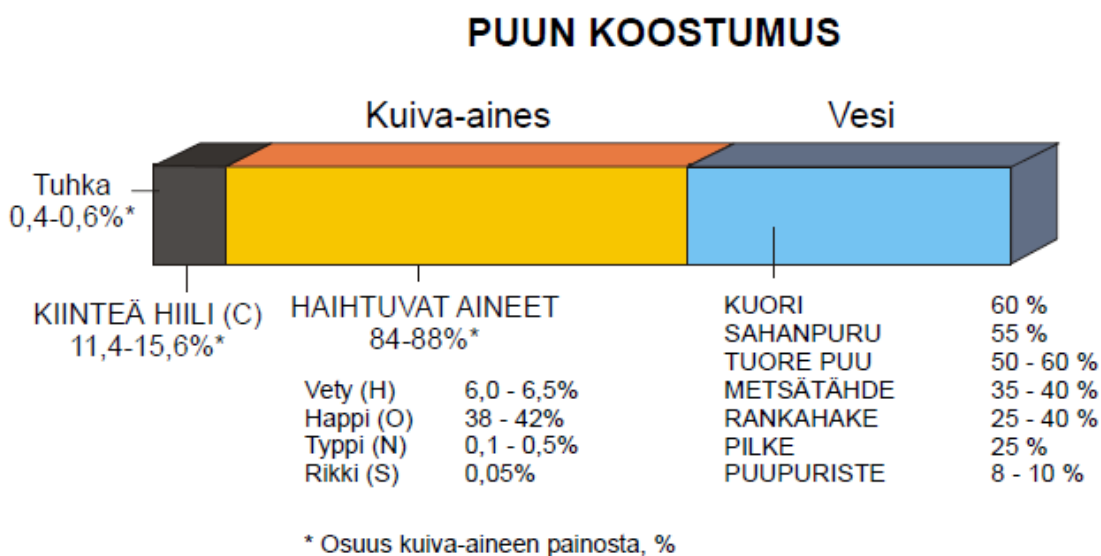
1.3 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus tullaan toteuttamaan loppuvuoden 2013 ja kevään 2014 välisenä aikana UPM Wood sourcing and forestry:n toimesta UPM Kymmene Oyj:n Kaipolan paperitehtaan voimalaitoksella yhteistyössä Tampereen Teknillisen Yliopiston Kemian ja biotekniikan laitoksen kanssa. Tutkimus käynnistetään loppuvuodesta 2013 suunnittelemalla tutkimuksen aihetta sekä rajaamalla tutkimus. Kaipolan voimalaitos valikoitui tutkimuskohteeksi UPM:n puolesta, sillä polttoainemurskan jälkeisellä polttoainekuljettimella oli valmiiksi asennettu syksyllä 2013 röntgenteknologiaa hyödyntävä mittalaitteisto. Mittalaitteiston toiminnasta ja järjestelyistä vastaa Inray Oy.

Polttoaineiden laatumittaukset suoritetaan kevään 2014 aikana Kaipolan voimalaitoksen metsäpolttoainemurskalla. Mittauksia varten polttoaineiden toimitukset keskitetään yhdelle toimittajalle mahdollisten punnitusvirheiden pois sulkemiseksi. Mittauksia varten myös logistiikan ohjaus suoritetaan normaalitilannetta intensiivisemmin. Mittausten suorittamiseen varataan kolme päivää, jona aikana polttoainekuljettimella pyritään mittaamaan jatkuvasti metsäpolttoaineita röntgenmittalaitteistolla. Tutkimus pyritään saamaan valmiiksi kevään 2014 aikana.

2 PUUPOLTTOAINEIDEN OMINAISUUKSIA

Puupolttoaineiden tärkeimmät rakenneaineet ovat selluloosa, hemiselluloosat ja ligniini, joiden osuudet vaihtelevat paljon puulajeittain. Lisäksi puussa on useita eri uuteaineita (terpeeneja, rasva-aineita ja fenoleja) joista esimerkiksi puun pihka koostuu. Haihtuvien aineiden osuus puussa on suuri, noin 80–90%, josta syystä puuta voidaan nimittää pitkäliekkiseksi polttoaineeksi. Pitkäliekkiselle polttoaineelle ominaista on, että se vaatii suuren palotilan. (Alakangas 2000, s. 35.)

Kuva 2.1. Puun koostumus (Alakangas et. al. 1987).

Puupolttoaineet voidaan luokitella eri luokkiin niiden laadun tai alkuperän mukaan (Alakangas 2000, s. 46). Puun laatuun vaikuttavat tekijät sekä sen koostumus ovat esitetty kuvassa 2.1. (Alakangas et. al. 1987). Puupolttoaineiden keskimääräiset ominaisuudet on kerätty liitteessä 1 esitettyyn taulukkoon (Raiko et al. 2002, s. 136). Tässä luvussa käsitellään mittausten aikana voimalaitoksella käytettäviä puuperäisiä polttoaineita sekä tarkastellaan niiden laatuun vaikuttavia seikkoja.

2.1 Hake

Voimalaitoksilla käytettävät hakkeet käsitetään hakkurilla tehdyiksi polttoaineiksi, jotka ovat haketettu kokopuusta, rangoista, metsätähteestä tai muusta puuaineksesta. Hakkeen tärkeimmäksi laatuominaisuudeksi voidaan luokitella sen kosteus.

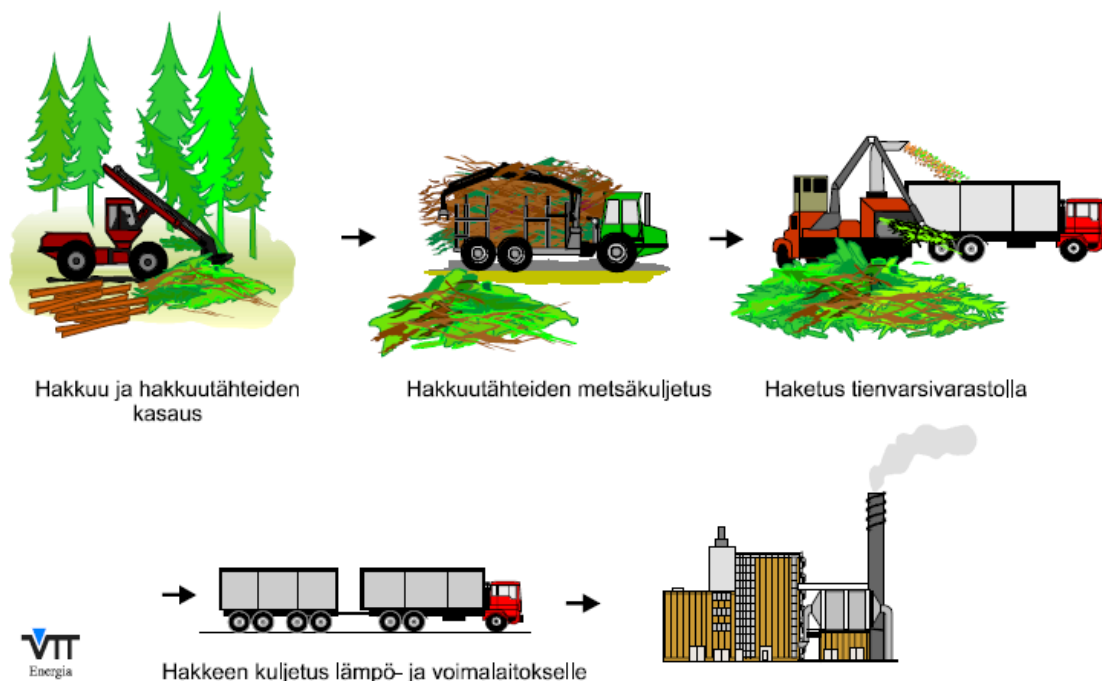
Tunnettaessa kosteus, voidaan merkittävimpana epävarmuustekijänä pitää polttoaineen tiiveyttä. Tiiveys vaihtelee paljon polttoaineittain ja se riippuu haketustavasta,

murskauksesta sekä vaikuttaa suoranaisesti kuljetettaviin polttoainemääriin. Tärkeimpinä kuormaan vaikuttavina tekijöinä pidetään polttoaineen palakokoa, palan muotoa, puulajia, oksia, kosteutta, vuodenaikaa, kuormausmenetelmää ja painumista. (Alakangas 2000, s. 48.)

2.1.1 Hakkuutähde

Hakkuutähteellä käsitetään harvennuksilta ja uudishakkuukohteilta saatavaa puupolttoainetta, josta voidaan tuottaa voimalaitoksilla lämpöenergiaa. Pääosa Suomessa käytetävästä hakkuutähteestä kerätään uudishakkuukohteilta, joissa hakkuutähde koostuu pääosin latvusmassasta ja runkohukkapuusta (Bioenergiapörssi 2013). Hakkuutähdekeritymät uudisaloilta muodostavat parhaan mahdollisuuden tuottaa metsäenergiaa kilpailukykyiseen hintaan. (Alakangas 2000, s. 50.)

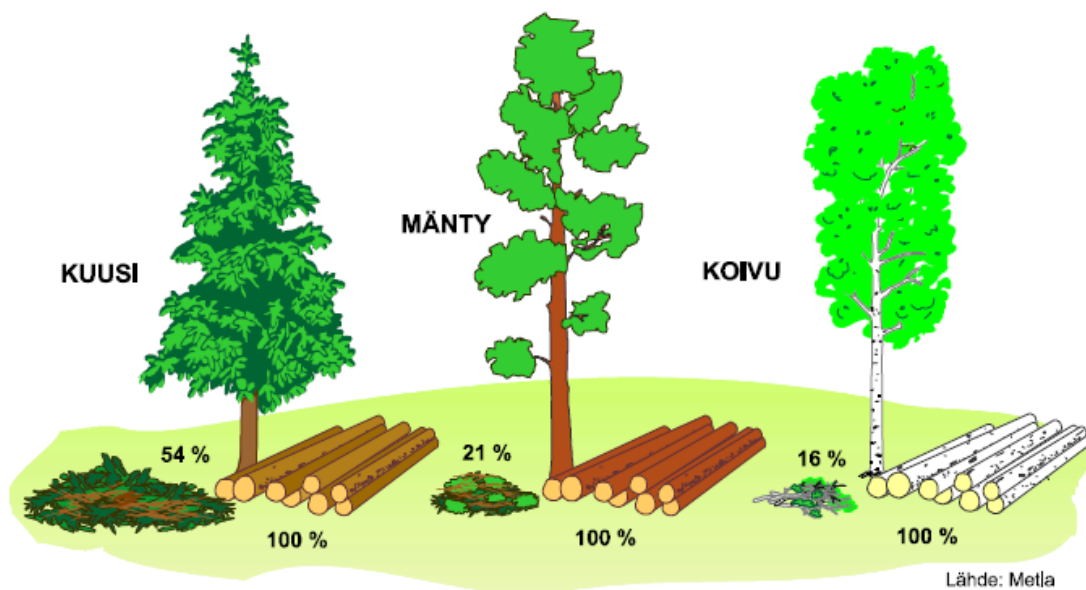
Hakkuutähteen korjaaminen metsästä tienvarsivarastolle voimalaitoskuljetusta varten tapahtuu, joko suoraan hakkuun jälkeen tuoreena tai kesäkauden jälkeen kuivuneena. Suomessa yleisesti käytössä oleva tienvarsihaketusmenetelmä on esitetty kuvassa 2.2. (Alakangas et al. 1999). Muita käytössä olevia menetelmiä ovat muun muassa voimalaitoshaketus sekä paalausmenetelmä, jossa hakkuutähteet paalataan noin 450 - 550 kg tiiviisiin nippuihin. (Alakangas 2000, s. 50.)

Kuva 2.2. Tienvarsikuljetukseen perustuva hakkuutähteiden korjuumenetelmä (Alakangas et al. 1999).

Hakkuualalta kerättävään hakkuutähteen määrään vaikuttaa puulaji, ainespuunmäärä, puuston järeys sekä oksaisuus ja lahon määrä. Kuvassa 2.3. on esitetty uudiskypsen puuston hakkuutähde kertymät, josta voidaan havaita, että kuusella kertymä on yli puolet isompi verrattuna männyn ja koivun kertymään. Hakkuutähteiden kerääminen kannattavasti vaatii noin 200 m³/ha ainespuukertymän uudishakkuilta,

jolloin talteen saadaan noin 40-60 m³/ha haakuutähdettä. Hakkuutähteitä korjataan myös ensiharvennus- sekä muista nuorenmetsän kunnostuskohteilta, jolloin pääosa energiapuusta korjataan koko- sekä rankapuuna. (Alakangas 2000, ss. 50 - 51; Bioenergiapörssi 2013.)

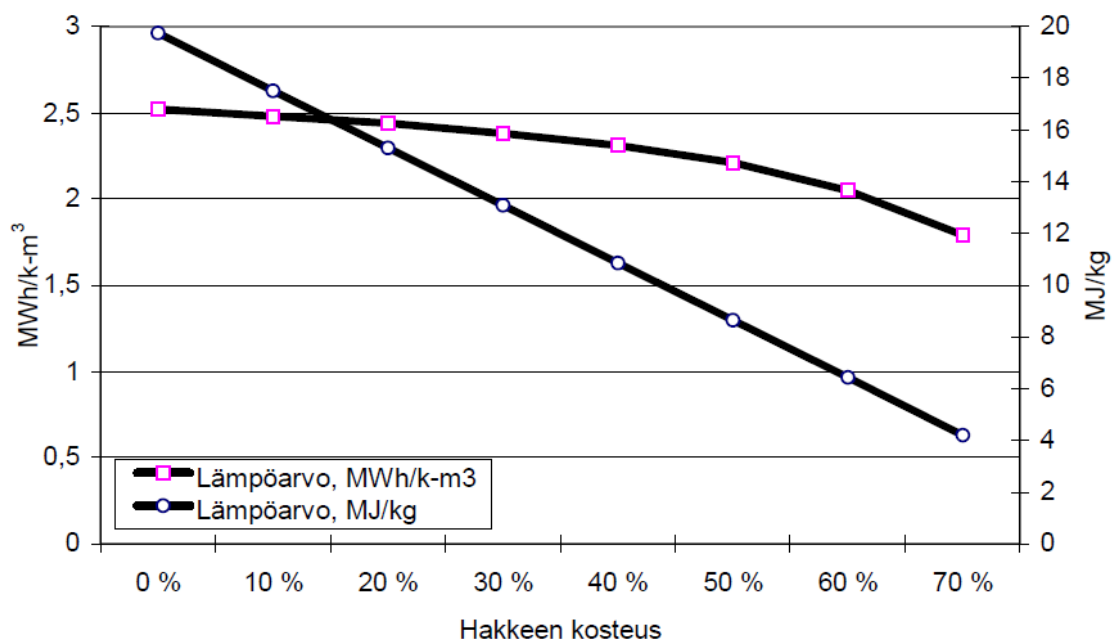

Kuva 2.3. Uudiskypsän puuston biomassakertymät (latvusmassa/runkomassa, %) (Hakkila 1992).

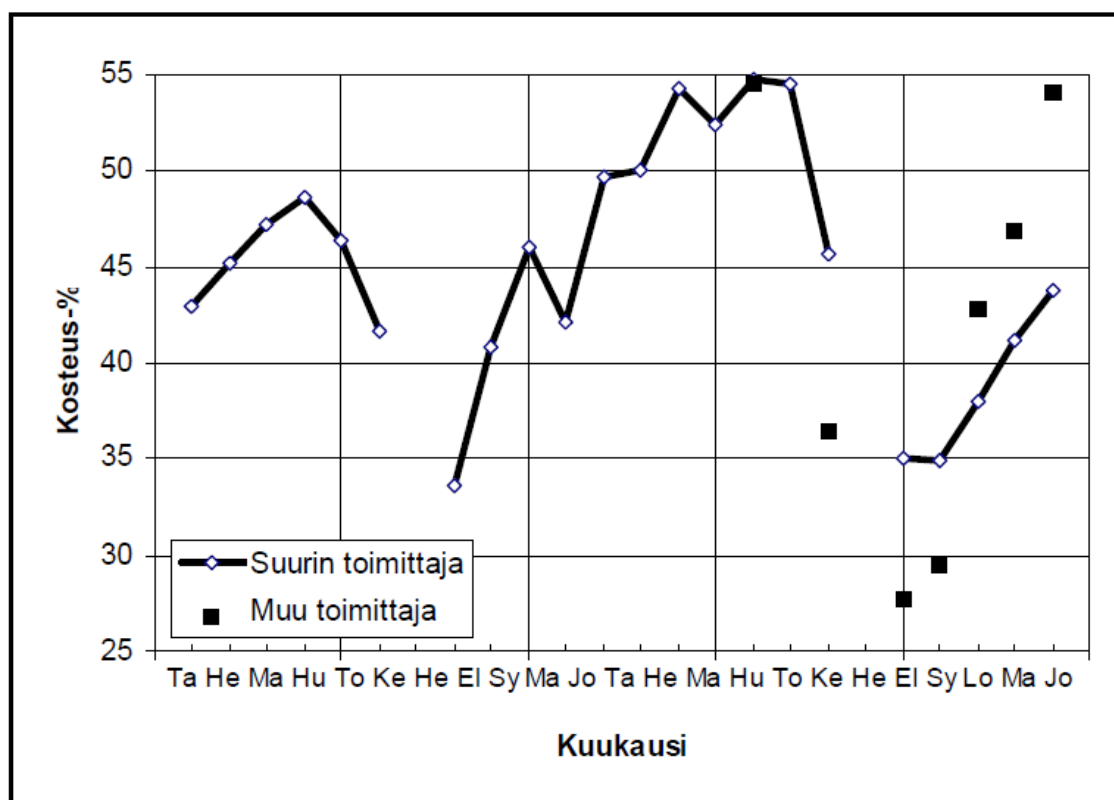
2.1.1.1 Poltto-ominaisuudet

Hakkuutähde soveltuu hyvin läpi vuoden suurien voimalaitoksien polttoaineeksi, mikäli sen kattila on suunniteltu märille polttoaineille. Polttoturpeelle suunnitelluissa kattiloissa hakkuutähde ei sovellu yksinään talvikäytössä, sillä sen energiatiheys ei riitä tuottamaan tarpeeksi suurta tehoa. Pienemmillä kattiloilla voidaan hakkuutähdettä käyttää pääosin ainoastaan kesäaikana, jolloin sen laatu on parempaa. (Impola 1995.)

Hakkuutähteen tärkeimmät laatuominaisuudet energiasaannon kannalta ovat irto-kuutiometrin kuivamassa, kosteus sekä tehollinen lämpöarvo. Kosteuden vaikuttaessa suoraan teholliseen lämpöarvoon ja energiatihyyteen on laitoksen energiahäyödyn kannalta tärkeää saada hakkuutähde mahdollisimman kuivana laitokselle. Kuvassa 2.4. on kuvattu hakkuutähteen kosteuden vaikutusta teholliseen lämpöarvoon. Kosteuteen vaikuttaa muun muassa vuodenaika sekä varastointi menetelmä. Kesällä voidaan päästä jopa alle 30 %:n kosteuksiin, kun talvelle se voi nousta jopa 65 %:iin. Kuvasta 2.5. voidaan havaita kuin eri vuodenaikat vaikuttavat metsähakkuutähteen kosteuteen. (Alakangas 2000, ss. 53 - 55.)

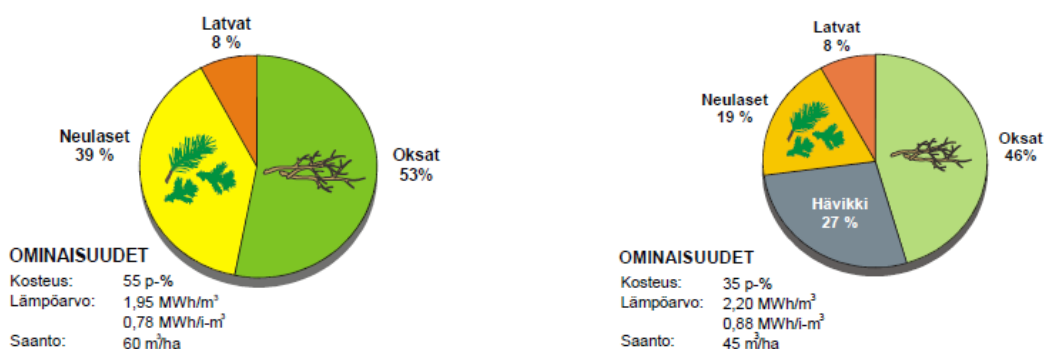
Kuva 2.4. Hakkuutähteen tehollisen lämpöarvon riippuvuus kosteudesta (MWh/m³ ja MJ/kg) (Alakangas 2000, s. 53).

Kuva 2.5. Hakkuutähteen toimituskosteuden vuodenaikainen vaihtelu Mikkelin Purisialan voimalaitoksella (Impola 1995).

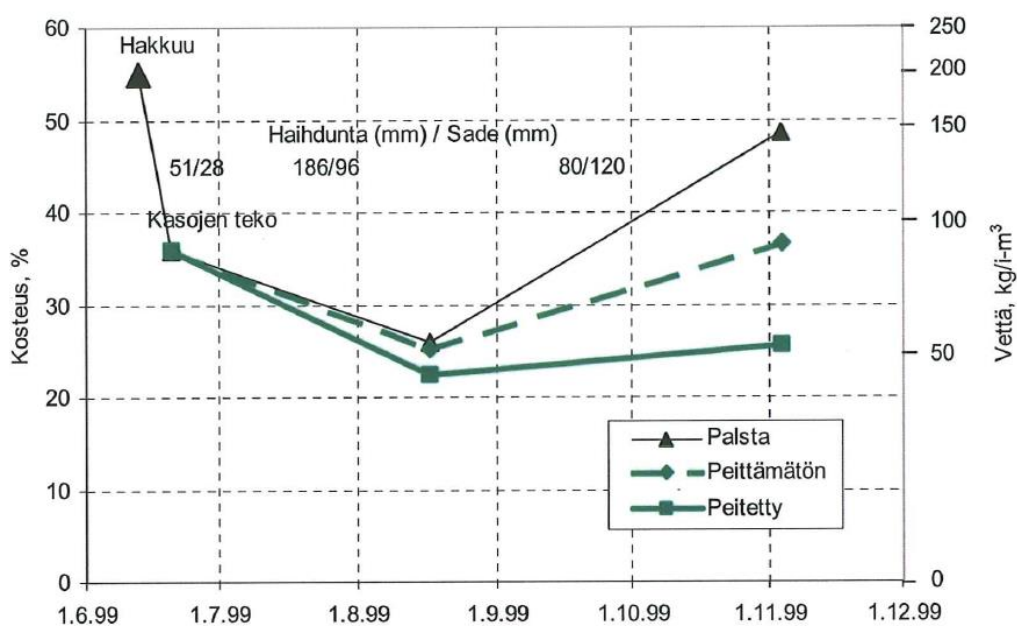
Hakkuutähteen kuivattaminen palstalla laskee sen kosteutta 50 – 60 %:sta jopa 20 – 30 %:iin, jolloin osa neulasista varisee pois ja puuainepitoisuus kasvaa. Samalla kuitenkin saanto pienenee noin 20 – 30 %, johtuen neulasten varisemisesta, jolloin kokonais-

saanto on 45 %. Kuvassa 2.6. on esitetty tuoreen ja kuivahtaneen kuusihakkuutähteen erot puuaines-, kuori- ja neulaskertymissä. (Alakangas et al. 1999.)

Kuva 2.6. Kuusihakkuutähteen koostumus tuoreena (vasen) ja kuivahtaneena (oikea) (Alakangas et al. 1999).

Hakkuutähteen kosteuteen ja laatuun voidaan vaikuttaa merkittävästi myös varastoinnilla sekä erityisesti eri varastointiteknikoilla. Varastokasojen peittäminen ns. ter-
vapaperilla on yksi tapa suojata kasaa kastumiselta ja vaikuttaa näin hakkuutähteen kui-
vumiseen. Erityisesti alkukesällä kuivuminen on nopeaa, jolloin kosteus laskee 14 – 20
% ensimmäisen kahden kuukauden aikana. Syksyisin sateen vaikutus on merkittävä
tekijä polttoainekasan kastumiseen. Kuvasta 2.7. voidaan havaita, että peitetyn kasan
kosteus on 10 – 15 % alhaisempi kuin peittämättömässä kasassa. Talvella kosteus voi
nousta merkittävästi haketuksen aikana sekä sulamisvesien ja lumen imeytyessä hak-
kuutähteisiin. (Alakangas 2000, s. 56; Hillebrand 2009, ss. 12 – 13.)

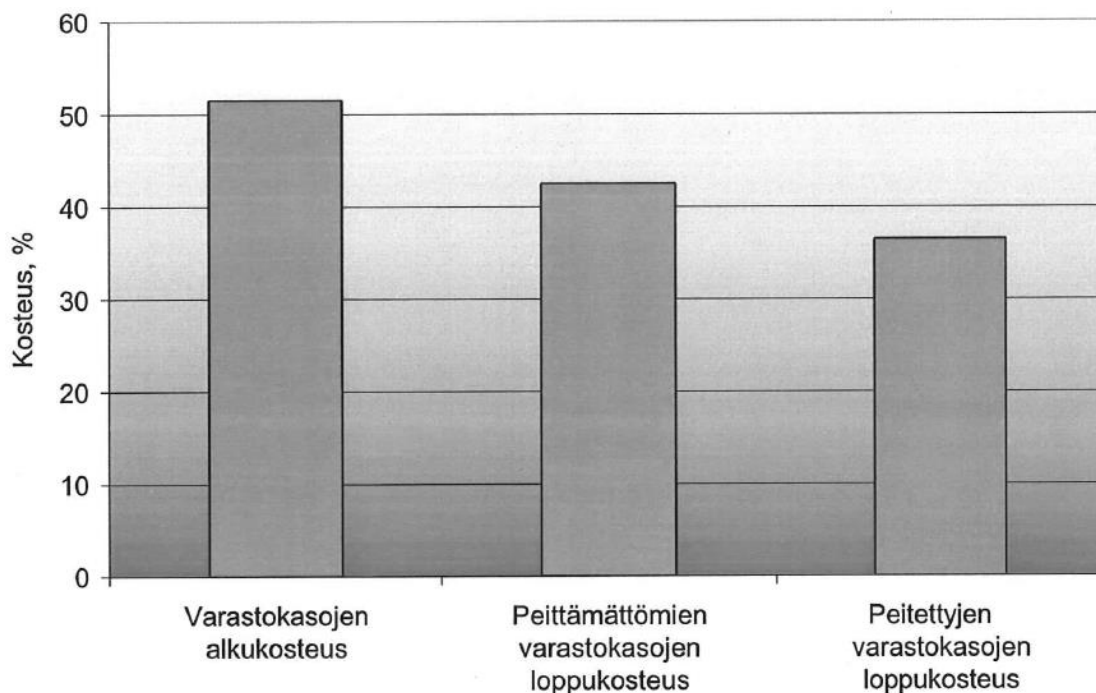
Kuva 2.7. Kesäkuussa tehtyjen varastokasojen ja palstalla olleiden hakkuutähteen kosteudet (Hillebrand & Nurmi 2001).

2.1.2 Ranka- ja kokopuuhake

Ranka- ja kokopuuhakkeita voidaan pitää laadultaan tasaisempina kuin hakkuutähdehakeita ja näin ollen sen käyttöominaisuudet ovat keskimäärin paremmat. Rankahaketta saadaan tuotettua metsänhoitotöiden ja korjuun yhteydessä jäävästä karsitusta runkopuusta. Kokopuuhaketta taas valmistetaan karsimattomasta hukkarunkopuusta tai teollisuudelle kelpaamattomasta pienpuusta. (Alakangas 2000, s. 59.)

2.1.2.1 Poltto-ominaisuudet

Ranka- ja kokopuu kuivuvat parhaiten välivarastoinnin aikana, jolloin yhden kesän aikana kosteus voi laskea alle 40 %:iin. Talvella pienkokopuu ei kastu hakkuutähteiden tapaan. Tutkimuksissa on havaittu, että koivu- ja mäntykokopuun kuiva-aineen tehollinen lämpöarvo ei muutu juurikaan varastoinnin aikana, mutta kosteuden muutoksesta aiheutuva lämpöarvon kasvu on merkittävä laatutekijä tarkasteltaessa varastointi menetelmiä. (Hillebrand 2009, s. 5.)

Kuva 2.8. Varastokasan peittämisen vaikutus ranka- ja kokopuun kosteuteen (Hillebrand & Nurmi 2004).

Varaston peittämisellä on havaittu merkittäviä vaikutuksia polttoaineen laatuominaisuuksiin. Tekovaiheessa kasojen keskikosteus on ollut 52 % ja haketuksen yhteydessä niiden kosteus on laskenut peittämättömän osalta 42 %:iin ja peitettyjen 36 %:iin. Kuvasta 2.8. voidaan havaita kosteuden olevan 6 % pienempi peitettyssä kasassa verrattuna peittämättömään. Ranka- ja kokopuun osalta varastokasan peittämisellä ei ole siten yhtä suurta merkitystä kuin hakkuutähteiden osalta, mutta suurin etu peittämisellä saavutetaan lumen sulamisesta aiheutuvasta kosteuden lisäyksestä. Taulukossa 2.1. on esitetty

tyypillisiä ranka ja kokopuun tehollisia lämpöarvoja kuiva-aineelle eri puulajeittain. Taulukkoon 2.2. on koottu ensiharvennusmännikön tyypillisiä ominaisuuksia Etelä-Suomessa. (Hakkila et al. 1995; Hillebrand 2009, s. 6.)

Taulukko 2.1. Ranka ja kokopuun kuiva-aineen tehollinen lämpöarvo eri puulajeille (Nurmi 1993).

Puulaji	Tehollinen lämpöarvo kuiva-aineessa, MJ/kg	
	Ranka	Kokopuu
Mänty	19,33	19,53
Kuusi	19,02	19,29
Hieskoivu	19,19	19,30
Rauduskoivu	19,15	19,21
Harmaaleppä	19,00	19,18
Tervaleppä	19,31	19,31
Haapa	18,65	18,65

Taulukko 2.2. Eteläsuomalaisen ensiharvennusmännyn runkopuun keskimääräiset ominaisuudet pystypuustossa (Hakkila et al. 1995).

Ominaisuus	Koko runko	Runko		Latvan hukkapuu, cm		
		>6 cm	>8 cm	6–8	4–6	1–4
KUOREN MÄÄRÄ						
Paksuus	4,5	4,6	5,0	2,4	2,3	1,8
Tilavuusosuus, %	15,4	15,2	15,6	13,5	17,4	25,5
Kuivamassaosuus, %	10,1	9,8	9,8	10,5	13,9	21,4
KUIVA-TUORETIHEYS, kg/m³						
Kuoreton puu	395	397	399	377	371	365
Kuorellinen puu	376	377	379	361	352	340
Kuori	267	266	265	275	274	278
KUORELLISEN PUUN VESI						
Kosteus, %	59	58	58	61	62	63
Kosteussuhde, %	141	140	138	158	164	170
KOOSTUMUS, kg/m³						
Uutteeton puuaines	327	329	331	312	293	258
Puuaineen asetoniuute	11	11	11	11	10	9
Kuori	38	37	37	38	49	73
Vesi	530	528	523	570	577	578
Yhteensä = tuoretiheys	906	905	902	931	929	918
ENERGIATIHEYS, MWh/m³, tuoreena						
Kuorellinen puu	1,85	1,85	1,86	1,78	1,73	1,67
Kuoreton puu	1,94	1,95	1,96	1,85	1,82	1,79
Kuori	1,18	1,17	1,17	1,21	1,21	1,23
KUORELLISEN PUUN TUHKA, kg/m³	2,3	2,3	2,3	2,3	2,5	2,9

2.2 Kuori ja kantohake

Voimalaitoksilla poltettavaa puun kuorta saadaan teollisuuden sivutuotteena puun kuorimoilta. Kuori muodostuu ulkokuoresta ja sisäkuoresta eli nilasta, joiden osuus runkopuusta on 10 – 20 % ja oksissa jopa 60 %. Kuoren sisältäessä merkittävän määrän ligniiniä, on sen kuiva-aineen tehollinen lämpöarvo korkea, joka sisäkuoressa on keskimäärin 19 – 20 MJ/kg ja ulkokuoressa 20 – 32 MJ/kg. (Alakangas 2000, s. 66.)

Tehollinen lämpöarvo vaihtelee paljon riippuen puulajista ja laadusta, mutta sen kosteus- ja tuhkapitoisuudet heikentävät merkittävästi sen poltto-ominaisuuksia. Tästä syystä kuorta poltetaan voimalaitoskattilassa pääosin sen hävittämissyistä eikä niinkään energiantuotannollisien syiden vuoksi. Puunjalostusteollisuudessa sivutuotteena syntyvä kuoren osuus on merkittävä voimalaitoksien kannalta myös sen ongelmallisten ominaisuuksien vuoksi, sillä sen laatu on hyvin epähomogeenistä ja se tuottaa ongelmia käsittelylaitteistoihin suuren palakoon vuoksi. Laatu ja poltto-ominaisuuksia voidaan parantaa merkittävästi mm. puristamalla, kuivaamalla tai sekoittamalla kuorta muiden poltto-aineiden joukkoon. (Alakangas 2000, s. 66.)

Taulukko 2.3. Kantojen ja kuoren eri osien tehollinen lämpöarvo kuiva-aineessa, MJ/kg (Nurmi 1997).

Puulaji	Juuren puuaines	Juuren kuori	Koko juuri	Kanto	Kanto ja juuri
Mänty	19,32	20,43	19,51	22,36	21,02
Kuusi	19,33	19,55	19,38	19,18	19,32
Hieskoivu	18,60	19,65	18,84	18,61	
Rauduskoivu	18,50	20,18	18,97	18,50	
Harmaaleppä	18,83	20,38	19,28	19,27	
Tervaleppä	18,93	19,66	19,17	18,91	
Haapa	18,30	19,73	18,78	18,32	

Kannoista tehtävän hakkeen käyttö on lisääntynyt merkittävästi viimeisten vuosien aikana sen saatavuuden ja hyvän lämpöarvon johdosta. Kannot ovat sitkeitä hakettaa, joten tyypillisesti ne murskataan. Kantohakkeen kosteus on noin 35 % ja tuhkapitoisuus voi olla jopa 13 %, jos maa-ainesta on merkittävästi. Kantohakkeen keskimääräinen tehollinen lämpöarvo kuiva-aineelle on 19,3 MJ/kg. Taulukossa 2.3. on esitetty kannon ja kuoren tyypillisiä tehollisia lämpöarvoja kuiva-aineessa. (Alakangas 2000, s. 66.)

Kantojen epäpuhtaudet ovat voimalaitosten kannalta haastavia. Kantojen mukana tulevat epäpuhtaudet - hiekka, multa ja kivet kuluttavat voimalaitosten laitteita sekä sitovat merkittävästi kosteutta. Kantojen laadun parantamiseen, murskaukseen ja epäpuhtauksien seulontaan on kiinnitetty huomiota eri tutkimuksissa, joiden tulokset vaikuttavat lupaavilta.

3 POLTTOAINEIDEN LAADUNMITTAUS

Kiinteiden polttoaineiden laadunmittaus ja sen mukainen energiasisällön määrittäminen ovat perusteena polttoainekaupalle. Näytteenotolla on merkittävä vaikutus voimalaitoksen kattilan lämpöhyötysuhteeseen ja näin sen kannattavuuteen. Nykypäivän haasteita voimalaitoksen kannalta ovat mittaustekniikka ja -tarkkuus, joilla kosteus määritetään sekä laadun vaihtelut yksittäisen energiakuorman sisällä.

3.1 Näytteenotto

Näytteenotolla tarkoitetaan polttoaine-erästä otettavaa pienempää analysoitavaksi soveltuvaa näytettä, jota voidaan pitää ominaisuuksiltaan samanlaisena kuin alkuperäistä kokonaisuutta. Näytteenotolla on suurin vaikutus epätarkkuuteen polttoaineiden laatua määritettäessä. Tämän vuoksi sen suoritus on tehtävä järjestelmällisesti ja huolellisesti, jotta päästään mahdollisimman tarkkaan lopputulokseen. (Alakangas & Impola 2013, ss. 28 - 29.)

Edustava näytteenotto tarkoittaa systemaattisten ja satunnaisvirheiden pienentämistä polttoaineen laatua arvioitaessa. Hyvältä näytteenotolta vaaditaan koko polttoaine-erää edustava näyte, siten että jokaisella partikkelilla kuormassa on yhtä suuri todennäköisyys päätyä näytteeseen. Tällainen näytteenotto vaatii voimalaitokselta tarkan näytteenottosuunnitelman, joka toimii perustana polttoainekauppaa tehtäessä. Tällöin sekä polttoaineen toimittajan, että voimalaitoksen on hyväksyvä toimitussopimusta tehtäessä näytteenotossa käytettävät menetelmät. (Alakangas & Impola 2013, s. 28.)

Polttoainetoimituksissa ja laadunmittauksessa ensisijaisena näytteenottopaikkana toimii polttoaineen luovutuspaikka eli kuorman purkupaikka, josta yksittäinen polttoainenäyte kerätään. Näytteenotto voidaan suorittaa joko purun aikana putoavasta polttoainevirrasta tai heti purun jälkeen kuljettimelta. Edustavin ja luotettavin näyte saadaan putoavasta polttoainevirrasta. Tutkimusten perusteella suositeltavin järjestys yksittäiselle näytteenotolle on seuraava:

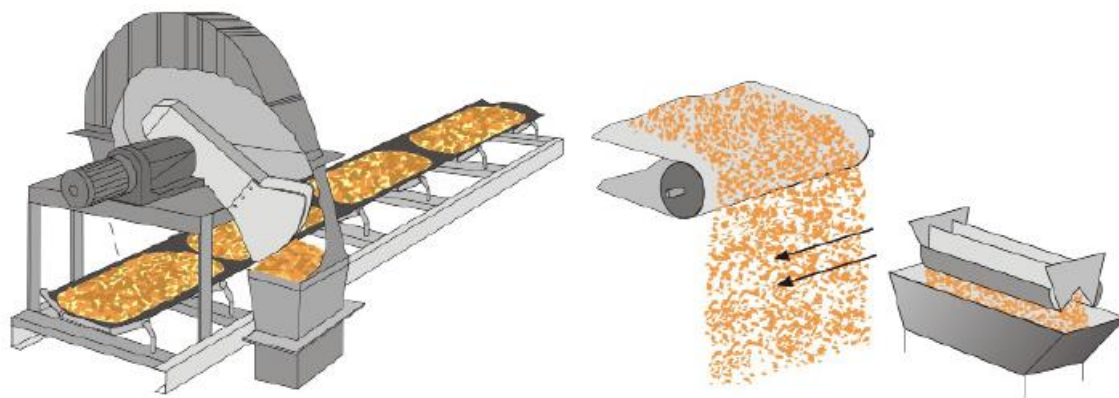
- Liikkuva ja jatkuva polttoainevirta vastaanottoasemalla tai kuormausvaiheessa terminaalilla
- Kuormasta koneellisesti läpiporaavalla näytteenottimella
- Kuormaa purettaessa tai heti purun jälkeen vastaanottoasemalla
- Kuormausvaiheessa kuormaajan kauhasta tai kasasta
- Näytteenottoa ei suositella suuresta puupolttoainevarastosta tai –aumasta

Tarkimpaan tulokseen päästään, kun näytteet otetaan koneellisesti putoavasta, liikkuvasta polttoainevirrasta. Puupolttoaineiden epähomogeenisuudesta johtuen on yksit-

täisen näytteen edustavuus kuormatasolla hyvin pieni varsinkin, jos näytteenotto suoritetaan paikallaan olevasta lajittuneesta polttoaineesta. (Alakangas & Impola 2013, ss. 28 - 29.)

3.1.1 Koneellinen näytteenotto

Koneellisella näytteenotolla tarkoitetaan automatisoitua näytteenottoa suoraan polttoainekuljettimelta tai putoavasta polttoainevirrasta. Näytteenotto pyritään suorittamaan polttoainevirrasta ottamalla yksittäisiä näytteitä keskiarvoperiaatteella suoraan kuljettimelta tai putoavasta polttoainevirrasta kuvan 3.1. mukaisesti. Muita vaihtoehtoisia menetelmiä koneelliseen näytteenottoon on monia, mutta yleisesti se pyritään toteuttamaan siten, että koko polttoainevirta tulee leikatuksi. Varsinkin epäjatkuvista polttoainevirroista, kuten kola- tai ruuvikuljettimilta tulee kiinnittää huomiota siihen, että näyte otetaan koko virran leveydeltä. (Alakangas & Impola 2013, s. 30.)

Kuva 3.1. Vasemmalla hihnan poikki ja oikealla putoavasta virrasta ottava näytteenotin (Alakangas & Impola 2013, s. 30).

Näytteenottopaikkaa valittaessa tulee huomioida, että eri kuormien ja toimittajien polttoaineet ovat erillään eivätkä sekoitu näytettä otettaessa. Näytteenottoväli tulee myös huomioida ja mitoittaa siten, että suunniteltu näytemäärä tulee täytetyksi ja yksittäisnäytteet levittäytyvät edustavasti yli koko kuorman. Näytteenottimen suuaukon on oltava vähintään 2,5 kertaa polttoaineen nimellispalakoosta. (Alakangas & Impola 2013, s. 30.)

Automaattijärjestelmiin perustuvassa näytteenotossa yksittäiset näytteet kerätään toimittajakohtaisiin keräilyastioihin, joista sekoitetaan vuorokausikohtainen kokoomanäyte laboratorioon analysointia varten. Laitoksen on myös varmistuttava siitä, että näytteenotin ja käsittelylaitteet puhdistuvat eri toimittajien ja polttoainelaatujen vaihdella sekä siitä, että kokoomanäytteeseen päätyy myös polttoaineen sisältämää hienoaainesta ja suurempia kappaleita. Koneellista näytteenottoa käytettäessä, on sen luotettavuus testattava systemaattisten virheiden poistamiseksi sekä eri osapuolten hyväksyttävä sen käyttö polttoaineen hinnoittelun perustana. (Alakangas & Impola 2013, ss. 30 - 31.)

3.1.2 Manuaalinen näytteenotto

Manuaalisella näytteenotolla tarkoitetaan käsin tapahtuvaa näytteenottoa polttoainekuormasta laadun ja hinnoittelun perustaksi. Yksittäiset näytteet otetaan suoraan joko kuorman purkamisen yhteydessä putoavasta polttoainevirrasta tai heti purkamisen jälkeen polttoainekasasta, vastaanottotaskusta tai polttoainekentältä. Manuaalinen näytteenotto on myös mahdollista järjestää samoin kuin koneellinenkin näytteenotto, suoraan kuljettimilta, mutta on huomattavan työlästä jatkuvana käytäntönä. Kuten koneellisessa, niin myös manuaalisessa näytteenotossa tulee näytteenottimen suuaukon olla vähintään 2,5 kertaa nimellistä suurinta palakokoa suurempi ja siinä on käytettävä kuvan 3.2. mukaista pitkävartista näytteenotinta. On myös varmistuttava, että näytteenottokauha on riittävän puhdas. (Alakangas & Impola 2013, s. 31.)

Kuva 3.2. Pitkävartinen näytteenotin polttoainekasasta tapahtuvaan näytteenottoon (Alakangas & Impola 2013, s. 32).

Käsinäytettä otettaessa kuormasta putoavasta polttoainevirrasta, tulee näytteenottovälin olla riittävän suuri siten, että yksittäisiä näytteitä saadaan tasaisesti kuorman eri osista ja leveyksiltä kokoomanäytteeseen. Näytettä otettaessa perästä purkavasta autosta on pyrittävä välttämään näytteenottoa ensimmäisistä ja viimeisistä osista kuormaa. Vastaanottotaskusta näytettä otettaessa on varmistuttava, että näytteenotto kohdistuu tasaisesti ympäri kuormaa ja sen eri osia. (Alakangas & Impola 2013, s. 32.)

Kuorman purun tapahtuessa polttoainekentälle on näytteenotto mahdollista edellä kuvatulla tavalla. Jossain tapauksissa tämän kaltainen järjestely ei ole mahdollista, jolloin näyte joudutaan ottamaan kuorman purun jälkeen. Tällöin on varmistuttava siitä, että se otettava kuormakohtaisesta kasasta, jossa se ei ole vielä sekoittunut muiden polt-

toaineiden kanssa. Näytteet otetaan puretun kuorman eri osista kuvan 3.2. mukaisella pitkävartisella näytteenottimella eri osista kasaa mahdollisimman tasaisesti. Kentälle purettaessa polttoainejakeet lajittuvat poikkeuksetta kasan eri osiin, joka on tärkeää huomioida näytettä otettaessa. Kuvassa 3.3. on esitetty näytteenottopisteen kasasta tasaisesti korkeus- ja pituussuunnassa. Näytteenotossa pyritään myös välttämään kasan pinnasta otettavia näytteitä. (Alakangas & Impola 2013, s. 32.)

Kuva 3.3. Näytteenottopisteet polttoainekasasta (Alakangas & Impola 2013, s. 33).

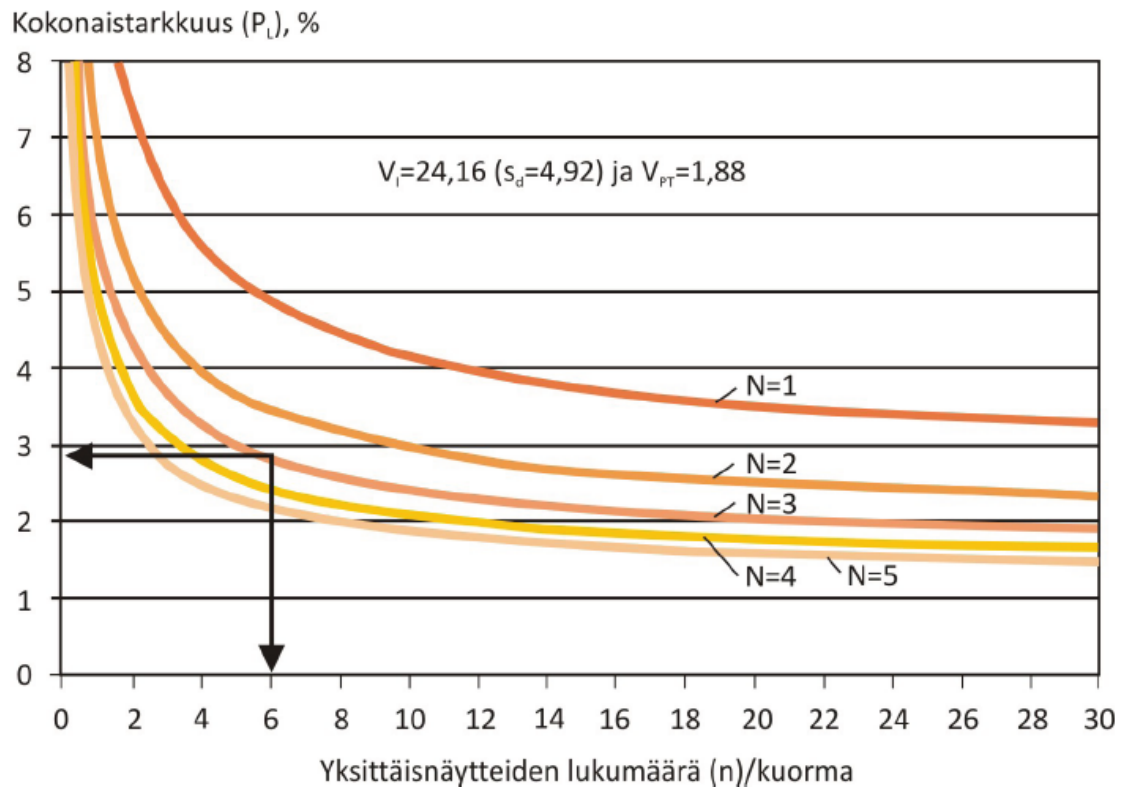
Manuaalinen näytteenotto on yleisesti käytössä vielä useissa voimalaitoksissa. Tärkeää on pyrkiä ottamaan näytteet mahdollisimman systemaattisesti ja tasaisesti eri puolilta kuormaa. Näytteenottaja ei saa tehdä valintoja palakoon tai epäpuhtauksien suhteen, vaan näytteen tulee olla edustava kuormakohtaiseen kokoomanäytteeseen. (Alakangas & Impola 2013, s. 33.)

3.2 Näytteiden lukumäärä ja tilavuus

Yksittäisten näytteiden lukumäärään vaikuttaa polttoaineen laadulliset tekijät kuormassa. Kosteuden vaihtelut varsinkin epähomogeenisissä hakkuutähde- ja kokopuuhakkeissa voivat olla hyvinkin suuria kuorman sisällä, jolloin näytteiden määrää tulisi lisätä virheiden pienentämiseksi. Polttoainelajin vaikutus kosteushajontaan kuorman sisällä on suurin yksittäinen tekijä virheisiin, mutta myös kuorman täyttötavalla voi olla vaikutusta. Kuormasta otettavien yksittäisten näytteiden lukumäärä voidaan laskea yhtälöstä (1) vaaditun tarkkuuden saamiseksi, joka on esitetty näytteenottostandardissa. Kuvassa 3.4. on esitetty yksittäisnäytteiden lukumäärän riippuvuus kokonaistarkkuudesta, kun arvot on laskettu hakkuutähdehakkeelle vuodenaikojen keskimääräisellä hajonnalla (Alakangas & Impola 2013, s. 55).

$$n = \frac{4V_l}{NP_L^2 - 4V_{PT}} \quad (1)$$

missä n on yksittäisnäytteiden pienin lukumäärä
 P_L on haluttu kokonaistarkkuus 95 %:n tilastollisella luottamustasolla
 V_l on primäärinen yksittäisnäytteiden välinen varianssi
 N on toimituserän kuormien lukumäärä
 V_{PT} on esikäsittelyn ja määrittelyn varianssi. (Alakangas & Impola 2013, s. 33.)

Kuva 3.4. Yksittäisnäytteiden lukumäärän riippuvuus kokonaistarkkuudesta (Alakangas & Impola 2013, s. 55).

Näytteenoton tapahtuessa jokaisesta polttoainekuormasta jatkuvatoimisessa toimituksessa, on yksittäisiä polttoainenäytteitä otettava kuormasta vähintään 2 kappaletta jokaista 50 irto- m^3 kohden. Toimituksen tapahtuessa erikokoisilla kuormatiloilla on yksittäisnäytteiden vähimmäismäärät taulukon 3.1. mukaiset, jolloin 3 - 5 kuorman toimituserässä on mahdollisuus päästä noin ± 3 prosenttiyksikön tarkkuuteen ja yli kuuden kuorman erissä ± 2 prosenttiyksikköön. Suomessa metsäpolttoaineissa esiintyvät kuormakohtaiset vaihtelut ovat hyvin suuria, jolloin alle 200 irto- m^3 toimituserillä on syytä lisätä näytteiden määrää vähintään kaksinkertaiseksi. Tällöin voidaan saavuttaa ± 4 prosenttiyksikön tarkkuus kosteuden määrittämisessä Suomen olosuhteissa. (Alakangas & Impola 2013, s. 34.)

Taulukko 3.1. Yksittäisnäytteiden vähimmäismäärät kuormittain (Alakangas & Impola 2013, s. 34).

Toimitustapa	Näytteiden lukumäärä (kpl)
Kuorma-auto (nuppi)	vähintään 2
Puoliperävaunu (<100 m ³)	vähintään 4
Yhdistelmä (100 - 160 m ³)	vähintään 6 (2 nupista + 4 perävaunusta)
Konttiyhdistelmät	vähintään 2 per kontti

Yksittäisnäytteen tilavuus voidaan määrittää näytteenottostandardin mukaisesti kiinteälle biopolttoaineelle yhtälöllä (2). Vähimmäistilavuus riippuu polttoainepartikkelien läpimitasta ja pyöreäaukkoisen seulan koosta, jonka on läpäistävä vähintään 95 % toimitetun polttoaine-erän kokonaismassasta. Suomessa metsäpolttoaineiden toimituserissä keskimääräinen palakoko on systemaattisesti suurimpi kuin 10 mm, joten voidaan käyttää yksittäisnäytteen tilavuuden laskemisessa yhtälön (2) alempaa kaavaa. Tyypillisesti metsäpolttoaineista otetaan noin 3 - 5 litran suuruinen näyte. (Alakangas & Impola 2013, s. 34.)

$$\begin{cases} Vol_{incr} = 0,5 & kun d_{95} < 10 \\ Vol_{incr} = 0,05 \times d_{95} & kun d_{95} \geq 10 \end{cases} \quad (2)$$

missä Vol_{incr} on yksittäisnäytteen vähimmäistilavuus (l)

d_{95} on nimellisesti suurin palakoko, jonka vähintään 95 % toimitetun erän massasta läpäisee (mm). (Alakangas & Impola 2013, s. 34.)

Koneellisen näytteenoton luotettavasta toiminnasta ja edustavuudesta on syytä suorittaa erillinen mittaus, jonka jokainen osapuoli hyväksyy polttoainetoimitussopimusta tehtäessä. Erillisessä mittauksessa on syytä kiinnittää huomiota automatisoidun näytteen kokoon, sillä helposti koneellisessa näytteenotossa näytettä kertyy ylimäärin. Tällöin osa näytteestä palautetaan takaisin syöttölinjalle, jotta päästään näytteen koossa lähelle käsinäytteen kokoa, mikä voi taas osittain aiheuttaa mittavirhettä erän arvoja määritettäessä. (Alakangas & Impola 2013, s. 35.)

3.3 Näytteiden analysointi

Näytteenottostandardissa on määritetty eri menetelmiä, joiden avulla kokoomanäytteet voidaan jakaa laboratorio- ja analyysinäytteiksi. Luotettaviin tuloksiin päästään, kun

- näytteen koostumus ei muutu alkuperäisestä eri käsittelyvaiheiden aikana.
- kokoomanäytteen sekoituksessa ollaan huolellisia, jotta kaikki jakeet tulee huomioitua analysoitavaan näytteeseen.
- murskauksen ja jauhamisen yhteydessä pyritään välttämään kosteuden muutoksia ja hienoaineshäviöitä.
- vältetään näytteen lämpenemistä ja kuivumista käsittelyn ja varastoinnin aikana.

- näytteenotto- ja käsittelylaitteet sekä –menetelmät ovat yhteisesti sovittu toimitussopimuksessa.

Kokoomanäytteestä määritetään toimitetulleille polttoaineille ominaisuudet polttoainekaupankäyntiin hinnan muodostamiseksi, mutta sen on tarkoitus toimia myös päästökaupankäyntiä ajatellen. Kokoomanäytteistä määritetään toimittajakohtaisesti polttoainelajeittain ja tarvittaessa toimituskohteittain kosteus sekä tarvittaessa kuiva-aineen ominaisuuksista tuhka ja lämpöarvo. Näytteen ominaisuuksien analysointi tulee suorittaa tietyn ajanjakson aikana, jonka pituus on kosteuden osalta vuorokausi ja kuiva-aineen ominaisuuksien määrittämisessä enintään yksi kuukausi. (Alakangas & Impola 2013, s. 35.)

Kokoomanäytteiden ja laboratorionäytteiden muodostamiseen yksittäisnäytteistä on määritelty näytteenottostandardissa menetelmät, joita voidaan soveltaa seuraavilla tavoilla:

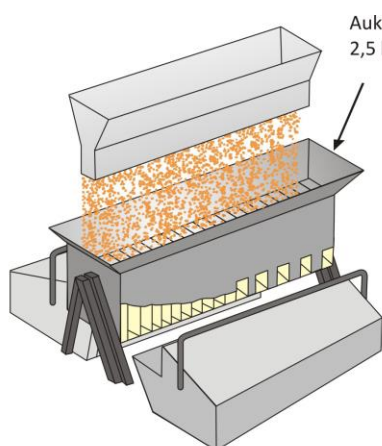
- Yksittäisnäytteet laitetaan yhteen astiaan toimituseräkohtaisesti muodostaen kokoomanäytteen, joka lähetetään laboratorioon näytteen valmistamiseen.
- Yksittäisnäytteet sekoitetaan kokoomanäytteeksi, josta muodostetaan laboratorionäyte sekoituksen ja jakamisen jälkeen.
- Yksittäisnäytteet lähetetään laboratorioon erillisissä astioissa tai pusseissa, jossa ne yhdistetään kokoomanäytteeksi.

Suurien toimituserien toimittajakohtaiset ja polttoainelajikohtaiset näytteet kerätään isoon kokoomanäyteastiaan, josta sekoitetaan vuorokausikohtainen näyte kosteusmäärittäykseen. Pienissä toimituserissä näytteet voidaan ottaa omiin astioihin tai pusseihin kosteusmäärittäystä varten. Näytteet tulee säilöä ilmatiiviisti, jottei kosteus pääse muuttumaan säilytyksen aikana. (Alakangas & Impola 2013, s. 36.)

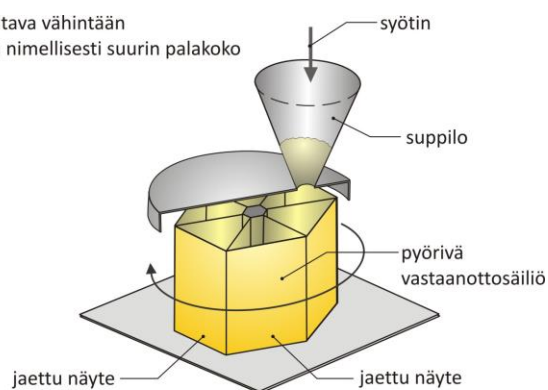
3.4 Näytteiden käsittely

Kiinteistä polttoaineista muodostettavat kokoomanäytteet jaetaan laboratorionäytteiksi, joiden tilavuus on vähintään kaksi litraa. Kosteusmäärittäminen tulee tehdä vähintään 300 g:sta kosteaa näytettä kosteusstandardin mukaisesti. Lämpöarvon, tuhkapitoisuuden ja kosteuden määrittäystä varten vaaditaan vähintään 500 g:n näyte.

Kokoomanäytteiden jakaminen tulee suorittaa neliöinti- ja kasamenetelmillä, jotka ovat määritetty näytteenottostandardissa. Oleellista on näytteiden huolellinen sekoittaminen ja jakaminen. Kuvassa 3.5. on esitetty standardin mukaiset näytteiden jakolaitteet. Mikäli jakolaitteita ei ole käytössä, voidaan näytteet jakaa myös mekaanisesti kuvan 3.6. neliöimismenetelmän mukaisesti. Tällöin näyte tulee sekoittaa erityisen huolellisesti pohjaa myöten. (Alakangas & Impola 2013, s. 37.)

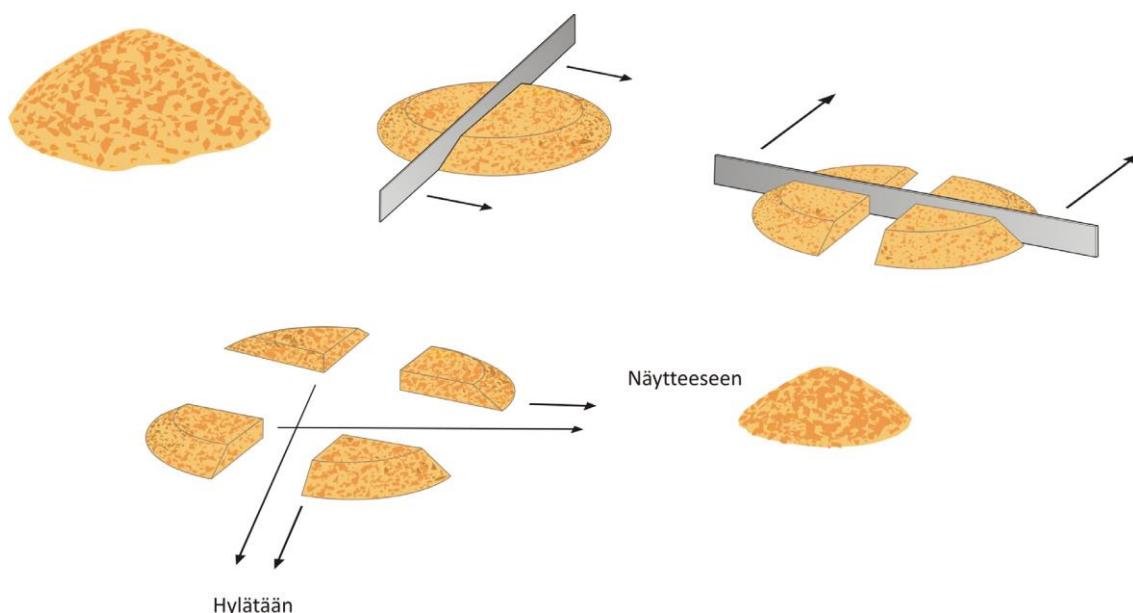

Esimerkki lokeroidusta laatikkojakajasta

Esimerkki pyörivästä jakolaitteesta

Kuva 3.5. Lokeroitu laatikkojakaja ja pyörivä jakolaitte (Alakangas & Impola 2013, s. 37).

Kuva 3.6. Kokoomanäytteen jakaminen analysointia varten neliöimismenetelmällä (Alakangas & Impola 2013, s. 38).

Kokoomanäytteiden tilavuuden kasvaessa, sekoitukseen on hyvä käyttää erillistä sekoitinta tai esimerkiksi betonimyllyä. Kaikkien käsittelyvaiheiden aikana on tärkeää huolehtia jokaisen partikkelikoon yhtä suuresta todennäköisyydestä päätyä analysointiin. Lajittumista tapahtuu erityisesti suurien ja pienien partikkelien osalta. (Alakangas & Impola 2013, s. 38.)

3.5 Laadunmittausta koskevat säädökset

Puutavaran mittauksessa sovelletaan lakia (414/2013) jalostamattoman puutavaran luovutuksen-, työn- ja urakoinninmittauksessa, joka pitää sisällään runkopuusta, kuoresta, oksista, kannoista ja juurista valmistetut puutavaralajit. Lain mukaan sallitut käsittelytavat ovat: katkonta, haketus ja murskaus. Puutavaran mittausta koskeva laki tuli voimaan

1.7.2013 ja sitä sovelletaan energiapuutavaralajien mittaukseen 1.1.2014 alkaen ja energiapuun toimitussopimuksiin ja niiden mukaisiin mittauksiin 1.7.2014 alkaen. (Finlex 2013.)

Lain mukaan lopullinen mittaustulos annetaan tilavuuden, painon tai kappalemäärän yksiköinä, jolloin kiintotilavuuden, irtotilavuuden, painon tai kuivapainon määrittäminen ja niihin käytettävien mittausten menetelmien mukaan myös kosteus määrittäminen kuuluu lain piiriin. Energiasisällön tai lämpöarvon määrittäminen eivät kuulu laissa sovellettaviin mittauksiin. (Finlex 2013; Alakangas & Impola 2013, s. 39.)

Puutavaran mittauslaissa on määritetty säännökset mittauksen tekemiseen liittyvistä sopimuksista – kuka tekee mittaukset, miten tulosten luotettavuus varmistetaan, mitä menetelmiä ja laitteita mittauksessa käytetään ja mitkä ovat niiden vaatimukset, miten mittaukset dokumentoidaan sekä miten mittaustuloksista ilmoitetaan mittausosapuolille. Lisäksi laki sisältää valvonnan, mittauksen kehittämisen, erimielisyyksien ratkaisemisen sekä muutoksenhaun organisaatiot ja menettelyt. (Finlex 2013; Alakangas & Impola 2013, s. 39.)

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa (12/13) on säädetty puutavaran mittausmenetelmien periaatteet ja sisällöt, luotettavuuden varmistamiseen käytettävät menetelmät sekä suurimmat sallitut poikkeamat mittauksissa ja yleiset vaatimukset mittauslaitteiden osalta. Laissa sovelletaan kuorman punnitsemista automaattisilla vaa'illa. Ei-automattivaa'at soveltuvat yleistä mittauksiin liittyvää mittauslaitelakia (707/2011). (Finlex 2013; Alakangas & Impola 2013, s. 39.)

4 POLTTOAINEIDEN LAADUNMÄÄRITYS

4.1 Polttoaineiden määrittäminen

Polttoaineiden laadunmäärittämenetelmiä on kehitetty Suomessa sekä kiinteille että nestemäisille polttoaineille, joiden pohjana on käytetty kansainvälisiä mittausten menetelmiä. Polttoaineiden ominaisuuksien määrittämisessä tärkeintä on tehdä niille teknillinen analyysi, selvittää alkuaine koostumus, lämpöarvo sekä tuhkan sulamiskäyttäytyminen. Tietoa tarvitaan myös polttoaineen palakoosta, tiheydestä sekä muista käsittelyteknisistä ominaisuuksista. Ympäristöön ja polttoteknisiin ominaisuuksiin vaikuttavia tekijöitä ovat polttoaineissa esiintyvät raskasmetallipitoisuudet sekä erilaisten metallien ja epämetallien pitoisuudet, jotka voidaan määrittää joko polttoaineesta tai tuhkasta. Itsesytymislämpötila sekä pölyräjähdysominaisuudet, ovat hienojakoisten polttoaineiden ominaisuuksia, jotka vaikuttavat turvallisuuteen liittyviin tekijöihin. (Alakangas 2000, 26.)

Polttoaineiden teknillinen analyysi tarkoittaa kosteuden, haihtuvien aineiden, kiinteän hiilen sekä tuhkan määrittämistä (Alakangas 2000, s. 26). Teknillistä analyysiä käytetään nykyään osittain perustana kiinteiden polttoaineiden kaupassa laatua arvioitaessa. Laadun arvioinnissa otetaan huomioon polttoaineen kosteus ja lämpöarvo. Tässä työssä pyritään ottamaan huomioon myös muut polttoaineen laatuun vaikuttavat tekijät kaupahintaa arvioitaessa.

4.2 Kosteuden määrittäminen

Kotimaisten polttoaineiden kosteuden määrittäminen perustuu ISO 589 – menetelmään. Polttoaineen kosteus määritetään käytettävistä polttoaineista otetuista näytteistä. Näytteen koko määräytyy punnitustarkkuuden perusteella. Punnitustarkkuuden ollessa 0,01 g, punnitaan vähintään kaksi 30 - 100 g suuruista näytettä, kun taas tarkkuuden ollessa 0,1 g, punnitaan kaksi 200 - 400 g suuruista näytettä. (Alakangas 2000, s. 26.)

Punnittu näyte kuivataan ilmastoidussa lämpökaapissa, jonka lämpötila pidetään 105 ± 2 °C asteessa. Kuivausajaksi riittää noin 16 tuntia, kun näyte kerroksen paksuus on enintään 30 mm, mutta kuivausaika ei saa olla yli 24 tuntia. Ennestään kuivatut näytteet on poistettava kaapista ennen kuin kosteat näytteet voidaan laittaa kuivumaan. Kuivauksen jälkeen näytteet on punnittava kuumana välittömästi, kun ne otetaan lämpökaapista. Kuivauksessa käytettävien astioiden on kestävä kuivauslämpötila ja ne eivät saa imeä kosteutta itseensä. Polttoaineen kosteus voidaan laskea kuivauksessa tapahtuvasta massan muutoksesta yhtälöllä (3)

$$M_{ar} = \frac{m_1 - m_2}{m_1} \times 100 \quad (3)$$

missä M_{ar} on märkäpainoa kohti laskettu kosteus saapumistilassa (%)

m_1 on märän näytteen massa (g)

m_2 on kuivatun näytteen massa (g). (Alakangas 2000, s. 27.)

4.3 Lämpöarvon määrittäminen

Polttoaineille voidaan laskea stökiometrisen palamisreaktion synnyttämä reaktioentalpia, jota kutsutaan polttoaineen lämpöarvoksi. Polttoaineiden lämpöarvoille löytyy useita korrelaatioita kirjallisuudesta, jotka voivat kuitenkin poiketa huomattavasti mittatuista arvoista. (Raiko et al. 2002, s. 52; Pitkänen 2013, s. 5.)

Kiinteiden polttoaineiden lämpöarvo saadaan selville ainoastaan mittaamalla kalorimetrinen lämpöarvo eli ns. ylempi lämpöarvo kalorimetripommissa (Alakangas 2000, s. 27). Kiinteät polttoaineet sisältävät yleensä happea, joka voi muodostaa erilaisia yhdisteitä palavien komponenttien kanssa. Tästä syystä kiinteiden polttoaineiden lämpöarvoa on vaikea selvittää alkuainekoostumuksen perusteella, koska ei tiedetä tarkasta hapen yhdisteitä polttoaineessa (Raiko et al. 2002, s. 52). Suomessa polttoaineiden lämpöarvo ilmoitetaan yleensä tehollisena lämpöarvona eli ns. alempana lämpöarvona, jossa otetaan huomioon vedyn palamisen synnyttämä ja savukaasuissa poistuvan vesihöyryn haihduttamiseen kuluva lämpömäärä (Alakangas 2000, s. 27). Polttoaineen palamisen yhteydessä syntyvä todellinen lämpömäärä saadaan laskettua tehollisesta lämpöarvosta polttoaineen toimituskosteudessa eli saapumistilassa.

4.3.1 Kalorimetrinen lämpöarvo

Kalorimetrinen eli ylempi lämpöarvo saadaan polttamalla polttoaineesta otettu näyte pommikalorimetrissä. Ilmakuivatusta näytteestä otetaan noin 1 g painoinen erä, joka poltetaan nesteeseen upotussa pommikalorimetrissä happiatmosfäärissä ja mitataan näin vapautuva energiamäärä. Samasta polttoainenäytteestä mitataan kosteus, jonka avulla ilmakeiuvan näytteen lämpöarvo saadaan muunnettua vastaamaan absoluuttisen kuivan näytteen lämpöarvoa. Tällöin palamisessa syntyvä vesi on nesteinä, joten näin saatu lämpöarvo on liian korkea normaalipoltton synnyttämään lämpömäärään verrattuna. Polttoaineen kalorimetrinen lämpöarvon laskemiseen voidaan käyttää yhtälöä (4)

$$Q_{gr,d} = Q_{gr,ad} \times \frac{100}{100 - M_{ad}} \quad (4)$$

missä $Q_{gr,d}$ on kuiva-aineen kalorimetrinen eli ylempi lämpöarvo (MJ/kg)

$Q_{gr,ad}$ on analyysikostean (ilmakuivan) näytteen kalorimetrinen lämpöarvo (MJ/kg)

M_{ad} on näytteen (ilmakuivan) analyysikosteus (%). (Alakangas 2000, s. 28; Pitkänen 2013, s. 5.)

4.3.2 Tehollinen lämpöarvo

Tehollinen eli alempi lämpöarvo määritetään siten, että palamisen seurauksena syntynyt vesi on höyryfaasissa (Pitkänen 2013, s. 5). Tällöin absoluuttisen kuivan polttoaineen tehollinen lämpöarvo saadaan laskettua yhtälöllä (5), vähentämällä kalorimetrisestä lämpöarvosta kuiva-aineen vedyn palamisessa syntyvän vesimäärän höyrystämiseen vaadittava lämpömäärä

$$Q_{net,d} = Q_{gr,d} - 0,02441 \times M \quad (5)$$

missä $Q_{net,d}$ on kuiva-aineen tehollinen eli alempi lämpöarvo (MJ/kg)

$Q_{gr,d}$ on kuiva-aineen kalorimetrinen eli ylempi lämpöarvo (MJ/kg)

0,02441 (MJ/kg) on veden höyrystymislämmöstä aiheutuva korjaustekijä (+25 °C)

M on polttoaineen kuiva-aineen sisältämän vedyn palaessa syntynyt vesimäärä painoprosentteina. (Alakangas 2000, s. 29.)

4.3.3 Kostean polttoaineen tehollinen lämpöarvo

Polttoaineen todellinen lämpöarvo eli saapumistilassa olevan polttoaineen lämpöarvo saadaan laskettua kuiva-aineen tehollisesta lämpöarvosta vähentämällä siitä polttoaineen sisältämän veden höyrystämiseen vaadittava lämpömäärä. Näin saatua lämpöarvoa voidaan käyttää laskusovellutuksissa. Yhtälössä (6) on esitetty kalorimetripommissa määritetyn kostean polttoaineen tehollinen lämpöarvo

$$Q_{net,ar} = Q_{net,d} \times \frac{100 - M_{ar}}{100} - 0,02441 \times M_{ar} \quad (6)$$

missä $Q_{net,ar}$ on saapumistilaisen polttoaineen tehollinen lämpöarvo (MJ/kg)

$Q_{net,d}$ on kuiva-aineen tehollinen lämpöarvo (MJ/kg)

M_{ar} on polttoaine-erän kokonaiskosteus saapumistilassa (%)

0,02441 (MJ/kg) on veden höyrystämiseen kuluva lämpömäärä (+25 °C). (Alakangas 2000, 29.)

4.4 Polttoaineen energiatiheys saapumistilassa

Saapumistilassa polttoaineelle voidaan määrittää yhtälöllä (7) energiatiheys, joka kertoo polttoainekuutiota kohti saatavan MWh määrän

$$E_{ar} = \frac{1}{3600} \times Q_{net,ar} \times D_{ar} \quad (7)$$

missä E_{ar} on kostean polttoaineen energiatiheys (MWh/i-m³)

$Q_{net,ar}$ on kostean polttoaineen lämpöarvo (MJ/kg)

D_{ar} on kostean polttoaineen irtotiheys eli tilavuuspaino (kg/i-m³)

$\frac{1}{3600}$ on energiayksikön muuntokerroin (MWh/MJ). (Alakangas 2000, s. 30.)

4.5 Toimitetun kuorman energiamäärä

Voimalaitokselle toimitetutusta polttoainekuormasta voidaan määrittää kokonaisenergiämäärä, joka saadaan, kun kuorma poltetaan kattilassa. Toimitetun kuorman energiamäärä voidaan laskea yhtälöllä (8)

$$W = \frac{Q_{net,ar}}{3,6} \times m \quad (8)$$

missä $\frac{Q_{net,ar}}{3,6}$ on kostean polttoaineen lämpöarvon (MJ/kg) muunto yksikköön MWh/t
 m on toimitetun polttoaine kuorman massa (tonnia). (Alakangas 2000, s. 30.)

4.6 Tuhkapitoisuus

Polttoaineen tuhkaksi luetaan polttoaineen mukana tuleva inerttiaines, joka ei reagoi palaessa vaan poistuu pedistä pohjatuhkan mukana tai lähtee savukaasujen mukana kattilan kakkosvetoon. Polttoaineen palaessa inerttiä ainesta muodostuu palamisen seurauksena kuiva-aineessa tulevasta tuhkasta sekä polttoaineiden mukana tulevasta kivistä, hiekasta sekä vierasesineistä. Polttoaineiden kuiva-aineille tyypillistä on, että ne sisältävät tietyn määrän tuhkaa, joka voidaan määrittää polttoainekohtaisesti.

Polttoaineen kuiva-aineelle voidaan määrittää tuhkapitoisuus polttamalla polttoainenäytettä uunissa nostoen lämpötilaa vähitellen noin 815 ± 15 °C:een, jolloin näytteestä haihtuu pois palavat ainesosat. Näytteen tuhkapitoisuus voidaan laskea yhtälön (9) avulla, kun tunnetaan polttoainenäytteen alkupaino, polton jälkeinen loppupaino sekä polttoainenäytteen kosteus

$$A_d = \frac{m_2 \times 100}{m_1} \times \frac{100}{100 - M_{ad}} \quad (9)$$

missä A_d on kuiva-aineen tuhkapitoisuus (%)
 m_1 on kostean polttoainenäytteen massa (g)
 m_2 on polttojäännöksen massa (g)
 M_{ad} on polttoainenäytteen analyysikosteus (%). (Alakangas 2000, ss. 30 - 31.)

Eri puupolttoaineille on määritetty tyypilliset tuhkapitoisuudet kuiva-aineessa, jotka ovat esitettynä taulukossa 4.1.

Taulukko 4.1. Puun tuhkapitoisuus (Wilén et al. 1996).

Puupolttoainelaji	Tuhkapitoisuus kuiva-aineessa, p-%
Kokopuuhake, mänty / sekapuu	0,6 / 0,5
Koivuhake	0,4 – 0,6
Hakkuutähdehake	1,33
Hakkuutähdehake, kuusi	2,0 – 6,0
Kantohake	0,50
Pajuhake	1,7
Sahanpuru, mänty, kuorineen/kuoreton	1,1 / 0,08
Kutterinlastu	0,40
Männyn kuori	1,70
Kuusen kuori	2,34 / 2,8
Koivun kuori	1,60

Työssä ei tulla erikseen määrittämään kuiva-aineiden sisältämiä tuhkamääriä, vaan keskitytään pääosin määrittämään polttoaineiden mukana tulevat muut inertit aineet, kuten hiekka, kivet sekä vierasesineet. Näiden pitoisuuksia kuormasta on hyvin vaikea selvittää nykyisillä mittausmenetelmillä ja aiemmin seulonta onkin ollut käytännössä ainut keino, jolla pystytään saamaan suuntaa antavia tuloksia. Tässä työssä niiden pitoisuudet pyritään selvittämään röntgenmittalaitteiston avulla, joka mittaa inerttien aineiden pitoisuudet koko kuormasta. Lisäksi pedistä poistettavan tuhkan määrä tullaan määrittämään punnitsemalla tuhkalavalle mittausten aikana kertynyt tuhka.

5 PALAMISEN TERMODYNAMIKKA

Polttoprosessin ymmärtämiseksi on tärkeä tuntee palamisen termodynaamiset perusteet. Teoreettisen tarkastelun keskeisimpinä asioina on pyrkiä aluksi selvittämään prosessiin osallistuvien aineiden määrät, koostumukset sekä siirtyvät energiamäärät. Yleisesti polttoprosessit tapahtuvat korkeassa lämpötilassa matalan paineen vallitessa, jolloin kaasufaasin ainevirrat noudattavat kineettistä kaasuteoriaa. Palamisen aikana lähtöaineet reagoivat vapauttaen energiaa, joka saa usein aikaan voimakkaan lämpötilan nousun systeemissä. (Raiko et al. 2002, s. 31.)

5.1 Reaktioyhtälö

Yleisesti kemiallisen reaktion yhtälö (10) voidaan määritellä seuraavasti

$$\sum_i \nu_i B_i = 0 \quad (10)$$

missä ν_i on reaktioon osallistuvan aineen i stökiometrinen kerroin
 B_i on aineen i symboli.

Reaktioyhtälössä (10) lähtöaineiden ν_i :t merkataan negatiivisiksi ja reaktiotuotteiden ν_i :t positiivisiksi. Yleisesti reaktioyhtälö kuitenkin kirjoitetaan siten, että lähtöaineet sijoitetaan yhtälössä vasemmalle puolelle ja tuotteet oikealle. (Raiko et al. 2002, s. 31.)

5.2 Palamisen stökiometria

Palamisprosessia tarkasteltaessa voidaan tavallisten polttoaineiden osalta keskittyä viiteen alkuaineeseen: hiileen, vetyyn, happeen, typpeen ja rikkiin, joiden määrillä ja reaktioilla on merkitystä laskennan kannalta. Näitä alkuaineita tarkasteltaessa voidaan määrittää polttoprosessissa tarvittava teoreettinen happi- tai ilmamäärä täydellisen palamisen saattamiseen sekä syntyvät savukaasumäärät ja niiden koostumus. (Raiko et al. 2002, s. 34.)

5.2.1 Palamis- ja kaasutusreaktiot

Palamisprosessin laskennassa on tärkeä tuntee siihen osallistuvan ilman koostumus tarkasti. Prosessiin syötettävän ilman vesihöyryn mooliosuus voidaan laskea yhtälön (11) avulla

$$y_{H_2O} = \frac{p_h}{p_{tot}} \quad (11)$$

missä y_{H_2O} on vesihöyryn mooliosuus

p_h on vesihöyryn osapaine

p_{tot} on kostean ilman paine. (Raiko et al. 2002, s. 34.)

Vesihöyryn osapaine voidaan määrittää kylläisen veden osapaineen ja suhteellisen ilman kosteuden avulla yhtälöllä (12), kun tunnetaan ilman lämpötila

$$\varphi = \frac{p_h}{p'_h} \quad (12)$$

missä φ on suhteellinen ilmankosteus

p_h on vesihöyryn osapaine

p'_h on kylläisen veden höyrynpaine vastaavassa ilman lämpötilassa. (Raiko et al. 2002, s. 34.)

Kylläisen veden höyryn paine saadaan, joko hakemalla suoraan kylläisen veden ja vesihöyryn h,s-piirroksista (Pitkänen 2013, s.11) tai käyttämällä yhtälön (13) polynomisovitetta (Raiko et al. 2002, s. 690.)

$$\log_{10} p'_h = A + \frac{B}{T} + C \log_{10} T + DT^2 + 2,12490 \quad [Pa] \quad (13)$$

missä p'_h on kylläisen veden höyrynpaine vastaavassa ilman lämpötilassa

T on ilman lämpötila (K)

A, B, C, D ja E ovat korrelaatiokertoimet, jotka ovat esitetty eri yhdisteille liitteessä 2, jossa viimeinen sarake on keskimääräinen poikkeama todellisesta arvosta. (Raiko et al. 2002, s. 35.)

Palamisessa vaadittava ilmantarve lasketaan yleisesti ensin kuivalle ilmalle. Todeellinen ilmantarve saadaan laskettua ilmassa olevan vesihöyryn ja kuivan ilmantarpeen mooliosuuksien tai osapaineiden suhteena ideaalikaasun laskusääntöjä käyttämällä yhtälöllä (14)

$$\frac{n_{H_2O}}{n_{ik}} = \frac{p_h}{p_{ik}} = \frac{p_h}{p_{tot} - p_h} = \frac{y_{H_2O}}{1 - y_{H_2O}} \quad (14)$$

missä n_{H_2O} on ilman mukana tulevan kosteuden moolimäärä

n_{ik} on kuivan ilman moolimäärä

p_h on vesihöyryn osapaine

p_{ik} on kuivan ilman osapaine

p_{tot} on kostean ilmanpaine

y_{H_2O} on vesihöyryn mooliosuus. (Raiko et al. 2002, s. 35; Pitkänen 2013, s.11.)

Kostean ilman kokonaismäärä saadaan laskettua kuivan ilman ja vesihöyryn ainemäärien summana. Palamisreaktiossa tarvittava happi syötetään ilman mukana, joka sisältää hapen (O_2) lisäksi pääasiassa typpeä (N_2) sekä vähäisiä määriä hiilidioksidia (CO_2) sekä muita kaasuja, kuten argonia (Ar) ja neonia (Ne). Taulukossa 5.1. on esitetty kuivan ilman koostumus ja moolimassa.

Taulukko 5.1. Kuivan ilman koostumus ja moolimassa (Pitkänen 2013, s.11).

Komponentti	Mooliosuus	Moolimassa (g/mol)	Mooliosuus x moolimassa (g/mol)
N_2	0,78084	28,0134	21,8740
O_2	0,20948	31,9988	6,7031
CO_2	0,00032	44,010	0,0141
Ar	0,00934	39,948	0,373
Ne	0,00002	20,179	0,0004036
Summa	1	$M_{\text{kuiva ilma}}$	28,965

Palamislaskuissa kuiva ilma voidaan jakaa kahteen erikseen tarkasteltavaan osaan, happeen ja muihin kaasuihin. Muita kaasuja voidaan pitää lähes inerteinä kaasuina, sillä ne eivät osallistu merkittävästi palamisprosesseihin. Ne sisältävät pääosin typpeä, joten niiden aineominaisuuksina voidaan käyttää typen arvoja. Yleisesti ilman inerteille aineille käytetään nimitystä ”raakatyppi” ja merkintää N_{2r} . Taulukosta 5.1. nähdään, että kuivan ilman moolimassa on noin 28,965 g/mol, josta happea on 20,948 vol-% ja raakatyppiä 79,052 vol-%. Raakatyypelle saadaan näin mooliosuus, joka ilman kokonaismäärästä on noin 3,77. (Raiko et al. 2002, s. 35.)

Tunnettaessa polttoaineen kemiallinen koostumus ja sen palamisreaktio voidaan teoreettinen palamisilmantarve sekä syntyvät savukaasut laskea. Teoreettiselle palamisreaktiolle ilmassa voidaan kirjoittaa yleisesti yhtälö (15) yhdisteelle ($CHONS$), joka sisältää hiiltä, vetyä, happea, typpeä ja rikkiä

$$C_u H_v O_w N_x S_y + \left(u + \frac{v}{4} - \frac{w}{2} + y \right) (O_2 + 3,77 N_2) \rightarrow u CO_2 + \frac{v}{2} H_2 O + y SO_2 + \left[3,77 \left(u + \frac{v}{4} - \frac{w}{2} + y \right) + \frac{x}{2} \right] N_2 \quad (15)$$

missä u, v, w, x ja y voivat saada arvoja ≥ 0 . (Raiko et al. 2002, s. 35.)

Teoreettista eli stökiometristä ilmamäärää laskettaessa oletetaan polttoaineen palaminen täydelliseksi. Käytännön sovelluksissa polttoaineen täydellinen palaminen vaatii lähes aina teoreettista ilmamäärää enemmän ilmaa. Poltossa käytettävän todellisen ilmamäärän ja stökiometrisen ilmamäärän suhdetta nimitetään ilmakertoimeksi. Ilmakeroin voidaan laskea yhtälöllä (16)

$$\lambda = \frac{N_i}{N_{i,stoik}} \quad (16)$$

missä λ on ilmakerroin

N_i on poltossa käytettävä ilmamäärä (mol/kg_{pa})

$N_{i,stoik}$ on teoreettiseen eli stökiometriseen palamiseen vaadittava ilmamäärä (mol/kg_{pa}). (Raiko et al. 2002, s. 39; Pitkänen 2013, s.11.)

5.3 Termodynamiikan I pääsääntö

Termodynamiikan ensimmäisen pääsäännön mukaan voidaan energiataseyhtälö (17) kirjoittaa tarkasteltavalle systeemille seuraavaan muotoon

$$\Delta U = W + Q \quad (17)$$

missä ΔU on systeemin sisäenergian muutos

W on systeemiin tehty työ

Q on systeemiin siirtyvä lämpö. (Raiko et al. 2002, s. 49.)

Ensimmäisen pääsäännön yhtälö (17) voidaan johtaa differentiaalimuotoon, jolloin siirtyvälle lämpömäärälle saadaan yhtälö (18) lausumalla työ tilavuudenmuutostyönä

$$dQ = dU + pdV \quad (18)$$

missä dQ on systeemin lämpömäärän muutos

dU on systeemin sisäenergian muutos

p on systeemin paine

dV on systeemin tilavuuden muutos. (Raiko et al. 2002, s. 49.)

Entalpia määritellään yhtälöllä (19) seuraavasti

$$H = U + pV \quad (19)$$

missä H on entalpia

U on sisäenergia

p on paine

V on tilavuus. (Raiko et al. 2002, s. 49.)

Edellisestä yhtälöstä (19) saadaan entalpian muutokselle yhtälö (20)

$$dH = dU + pdV + Vdp \quad (20)$$

missä dH on entalpian muutos

dU on sisäenergian muutos

p on paine

dp on paineen muutos

V on tilavuus

dV on tilavuuden muutos. (Raiko et al. 2002, s. 49.)

Yhtälöiden (18) ja (20) perusteella saadaan lämpömäärän muutokselle yhtälö (21)

$$dQ = dH - Vdp \quad (21)$$

missä dQ on systeemin lämpömäärän muutos
 dH on systeemin entalpian muutos
 V on systeemin tilavuus
 dp on systeemin paineen muutos.

Leijukattilassa palaminen tapahtuu vakiopaineessa (isobaarisesti), jolloin yhtälössä (21) siirtyvä lämpömäärä on yhtä suuri kuin entalpian muutos. (Raiko et al. 2002, s. 49.)

5.4 Reaktioentalpia

Entalpian määrittäminen tarkasti eri aineille on lähes mahdotonta, mutta sen sijaan entalpian muutosta voidaan tarkastella paineen ja lämpötilan avulla määrittämällä reaktiolle reaktioentalpia. Reaktion aikana alkuaineista syntyville yhdisteille on mahdollista määrittää reaktiossa tapahtuva entalpian muutos eli muodostumisentalpia, kun referenssitilassa ($p = 100 \text{ kPa}$ ja $T = 298,15 \text{ K}$) alkuaineiden muodotumisentalpia on nolla. Aineen entalpialle voidaan kirjoittaa yhtälö (22) lämpötilassa $T \text{ (K)}$ ja referenssipaineessa 100 kPa

$$H_m(T) = \Delta H_f + H_{mt}(T) \quad (22)$$

missä H_m on aineen entalpia lämpötilassa $T \text{ (kJ/mol)}$
 ΔH_f on aineen muodostumisentalpia (kJ/mol)
 H_{mt} on tuntuva eli taulukkoentalpia (kJ/mol).

Muodostumisentalpiat yleisille aineille ja taulukkoentalpiat yleisille kaasuille on taulukoitu liitteissä 3 ja 4 (Raiko et al. 2002, ss. 694 – 701).

Reaktioentalpia saadaan laskettua yhtälön (22) avulla, kun kunkin reaktiotuotteen muodostumisentalpia kerrotaan komponentin stökiometrisellä kertoimella ja vähennetään näistä reaktion lähtöaineiden vastaavat muodostumisentalpioiden ja stökiometristen kertoimien tulojen summa. Yhtälössä (23) on esitetty yleiselle reaktiolle reaktioentalpian lauseke

$$aA + bB \rightarrow cC + dD$$

$$\Delta H_r = c\Delta H_{f,C} + d\Delta H_{f,D} - (a\Delta H_{f,A} + b\Delta H_{f,B}) \quad (23)$$

missä ΔH_r on reaktioentalpia (kJ/mol)
 ΔH_f on aineen muodostumisentalpia (kJ/mol).
 (Raiko et al. 2002, ss. 50 - 51.)

5.4.1 Lämpöarvo

Polttoaineille voidaan edellä esitetyllä tavalla laskea stökiometrisen palamisreaktion reaktioentalpia eli lämpöarvo. Kaasumaisten ja nestemäisten aineiden lämpöarvo voidaan määrittää helposti sen komponenttien palamisreaktioiden reaktioentalpioiden avul-

la, mutta kiinteille polttoaineille tarkka lämpöarvo voidaan määrittää ainoastaan mitaamalla kalorimetripommissa. Tyypillisesti kiinteät polttoaineet sisältävät happea, joka voi muodostaa erityyppisiä yhdisteitä polttoaineen palavien komponenttien kanssa, josta syystä lämpöarvon määrittäminen alkuainekoostumuksen perusteella on vaikeaa. Eri polttoaineille on taulukoitu kokemuseräisiä lämpöarvoja liitteessä 1, mutta ne voivat poiketa huomattavasti mitatuista arvoista. Aiemmin kappaleessa 4.3 esitettiin kaavat polttoaineen lämpöarvon laskemiseksi. (Raiko et al. 2002, s. 52.)

5.5 Taulukkoentalpia

Kappaleessa 5.3 johdetuista kaavoista voitiin päätellä, että palamisen tapahtuessa vaikeapaineessa on entalpiian muutos yhtä suuri kuin systeemistä siirtyvä lämpömäärä. Näin voidaan kirjoittaa taulukkoentalpian ja polttoaineenlämpöarvon perusteella kuvan 5.1. mukaiselle systeemille energiatase-yhtälö (24) stationääritilassa

$$\dot{m}_{pa} Q_{net,ar} + \dot{m}_{pi} h_t(T_{pi}) = \dot{m}_{sk} h_t(T_{sk}) + \phi_{jä} + \phi_{häv} \quad (24)$$

missä \dot{m}_{pa} on polttoaineen massavirta (kg/s)

$Q_{net,ar}$ on kostean polttoaineen tehollinen lämpöarvo (MJ/kg)

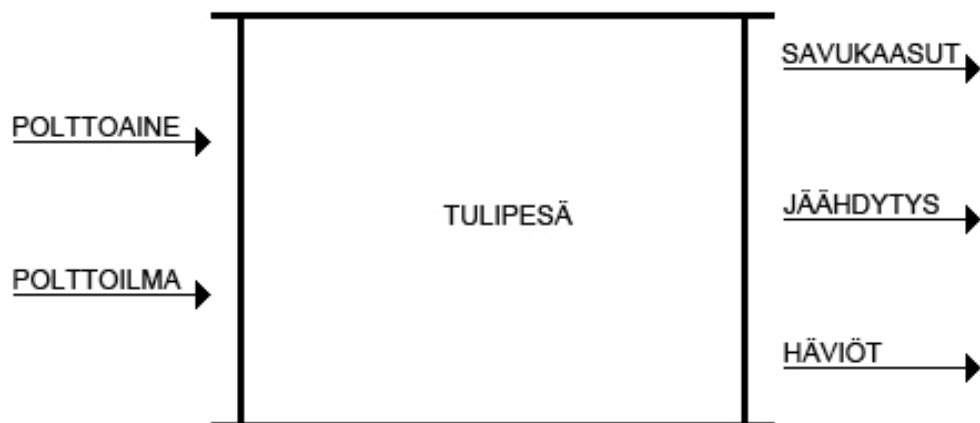
\dot{m}_{pi} on polttoilman massavirta (kg/s)

h_t on taulukkoentalpia (MJ/kg)

\dot{m}_{sk} on savukaasun massavirta (kg/s)

$\phi_{jä}$ on jäähdytyksessä siirtyvä lämpövirta (MW)

$\phi_{häv}$ on tulipesän säteily- ja johtumishäviöt (MW). (Raiko et al. 2002, s. 52.)

Kuva 5.1. Jäähdytetyn tulipesän energiatase (Raiko et al. 2002, s. 53).

Entalpian muutos voidaan lausua myös likimäärin aineen ominaislämpökapasiteetin ja lämpötilan tulon avulla yhtälöllä (25)

$$h_{t,i}(T_i) \approx c_{p,i}(T_i - T_{ref}) \quad (25)$$

missä $h_{t,i}$ on aineen i entalpian muutos

$c_{p,i}$ on aineen i ominaislämpökapasiteetti keskimääräisessä lämpötilassa (kJ/kgK)

T_i on aineen i lämpötila taserajalla (K)

T_{ref} on referenssilämpötila (K). (Raiko et al. 2002, s. 54.)

Kappaleessa 5.2 johdettiin polttoilmassa olevan kuivan ilman ja ilman sisältämän vesihöyryn seos, jonka mukaan savukaasua voidaan käsitellä yli-ilman ja stökiometrisen savukaasun seoksena. Savukaasut jäähdytetään tulipesässä lämmönsiirtimessä vakiopaineessa, jolloin voidaan siirtyvälle lämpöteholle kuvan 5.2. mukaisesti kirjoittaa yhtälö (26)

$$\phi_{jää} \approx \dot{m}_{sk} c_{p,sk} (T_1 - T_2) \quad (26)$$

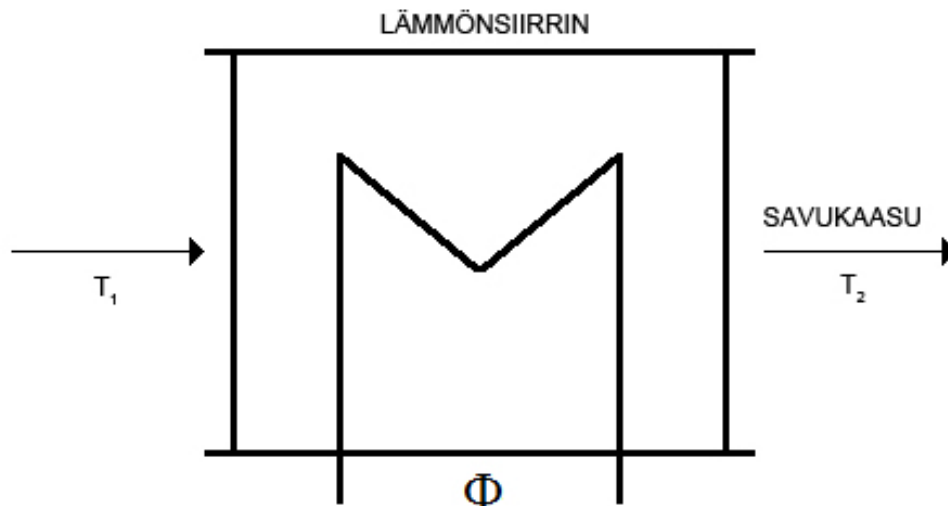
missä $\phi_{jää}$ on jäähtymyksessä siirtyvä lämpövirta (MW)

\dot{m}_{sk} on savukaasun massavirta (kg/s)

$c_{p,sk}$ on savukaasun ominaislämpökapasiteetti (kJ/kgK)

T_1 on lämpötila ennen lämmönsiirrintä (K)

T_2 on lämpötila lämmönsiirtimen jälkeen (K). (Raiko et al. 2002, s. 54.)

Kuva 5.2. Savukaasun jäähtyminen lämmönsiirtimessä (Raiko et al. 2002, s. 54).

Savukaasut sisältävät useita kaasuja, joiden osuudet tulee selvittää todellisen lämpökapasiteetin laskemiseksi. Savukaasun lämpökapasiteetti voidaan laskea sen komponenttien massaosuuksien ja lämpökapasiteettien avulla yhtälön (27) mukaisesti

$$c_{p,sk} = \sum_i x_i c_{p,i} \quad (27)$$

missä $c_{p,sk}$ on savukaasun ominaislämpökapasiteetti (kJ/kgK)

x_i on komponentin i massaosuus

$c_{p,i}$ on komponentin i ominaislämpökapasiteetti (kJ/kgK). (Raiko et al. 2002, s. 54.)

Savukaasujen ja ilman komponenttien muodostamalle kaasulle voidaan laskea ominaislämpökapasiteetti käyttämällä yhtälön (28) mukaista polynomisovitetta

$$c_{p,i} = R \sum_{k=1}^{12} C_k T_R^{k-6} \quad (28)$$

missä R on komponentin i kaasuvakio (kJ/kgK)

C_k on soviteen kerroin komponentille i

T_R on dimensioton lämpötila. (Raiko et al. 2002, s. 704.)

Yhtälössä (28) esitetyille kaasuvakiolle R ja soviteelle C_k on esitetty taulokkoarvot liitteissä 5 ja 6. Sovitteita voidaan käyttää lämpötilan ollessa $200 \text{ [K]} \leq T \leq 2500 \text{ [K]}$. Dimensiottomalle lämpötilalle T_R on esitetty yhtälössä (29) laskentakaava

$$T_R = \frac{T}{1000 \text{ [K]}} \quad (29)$$

missä T on lämpötila (K). (Raiko et al. 2002, s. 704.)

6 LEIJUKATTILA

6.1 Leijupoltto

Leijupoltto on kehittynyt kaupalliseksi sovellukseksi ympäristöystävällisenä tapana polttaa kiinteitä polttoaineita 1970-luvulta lähtien ja sen käyttö polttoteknisenä sovelluksena on kehittynyt merkittävästi viime vuosikymmenien aikana. Suomi on yksi maailman johtavista maista leijukattilatekniikan polttosovellusten kehittämisessä. Leijupoltton etuihin kuuluu sen soveltuvuus huonolaatuisille polttoaineille, joiden poltto ei onnistuisi muilla polttotavoilla ilman erityisjärjestelyitä. Lisäksi leijupoltossa etuna ovat helposti toteutettavissa oleva rikinpoistojärjestelmä sekä vähäiset NO_x ja palamattomien partikkeleiden päästöt. Leijupoltton avulla on mahdollista polttaa eri polttoainelajeja, joiden laadun vaihtelu on suurta, hyvällä hyötysuhteella. Leijupoltossa voidaan saavuttaa jopa yli 99 % palamishyötysuhde. (Raiko et al. 2002, s. 490; Pitkänen 2013, s. 13; Raiko & Saarenpää 2009, s. 94.)

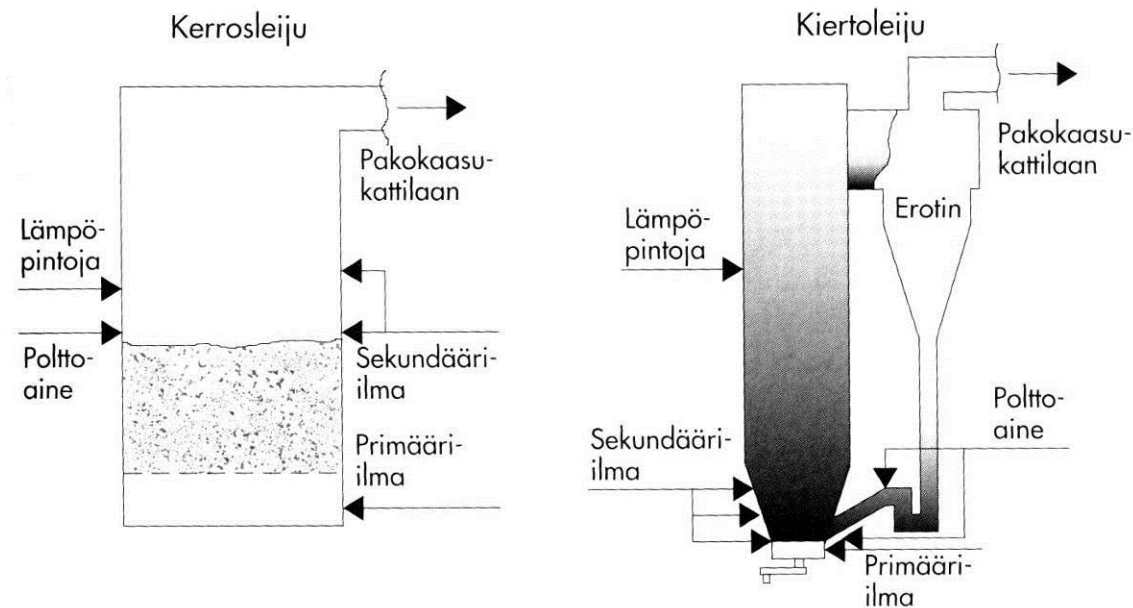
Teollisuuden voimalaitoksissa tuotetaan pääosin prosessihöyryä, joka käytetään esimerkiksi paperitehtaalla paperin kuivaukseen sekä erilaisiin lämmitystarpeisiin. Teollisuuden voimalaitoksissa rakennusaste jää helposti alhaisemmaksi kuin kaukolämpöä tuottavissa laitoksissa, johtuen voimalaitoksen erilaisesta käytöstä. Tehtailla käyttökohteisiin vaaditaan usein korkeampia painetasoja sekä höyrykattilat ovat suunniteltu kaukolämpölaitoksia alhaisemmille paine- ja lämpötilatasoille. Nykyisin teollisuudessa käytetäänkin tästä syystä pääosin leijukerros polttoa hyödyntäviä leijukattiloita, joissa tehtaan sisältä sivutuotteina syntyvät poltettavat jätteet voidaan hävittää. Tämä vaatii myös erityisjärjestelyitä polttoaineen käsittely- ja vastaanottojärjestelmiltä, joissa usein ostettavat polttoaineet, ja tehtaan sivutuotteet käsitellään omalla linjalla, joista muodostetaan kattilalle sopiva sekoitus polttoa varten. (Halonen et al. 2003, s. 11.)

6.1.1 Tekniikat

Leijupoltton sovelluksia ovat kupliva leijukerros (kerrosleiju) tai kiertoleijukerros (kiertoleiju), joiden periaatteet on esitetty kuvassa 6.1. Kerrosleijukattilassa leijukerroksen hiukkaset pysyvät leijukerroksessa, kun taas kiertoleijukattilassa kiintoainehiukkaset lähtevät leijutuskaasun mukana pois leijutustilasta ja palautuvat takaisin petiin savukaasujen erottimen kautta jatkuvuustilan aikaansaamiseksi. Leijukerroksen lämpötila vaihtelee leijupoltossa tyypillisesti 750 ja 950 °C:een välillä. Lämpötilan ylärajan tulee olla alle polttoaineen tuhkan pehmenemislämpötilan. (Raiko et al. 2002, s. 490; Pitkänen 2013, s. 13.)

Kuplivassa leijupoltossa polttoaineen palaminen tapahtuu jauhemaisen, leijuva materiaalin sisällä, jota leijutetaan palamiseen tarvittavalla ilmalla, johtamalla se sopivalla nopeudella kattilan pohjalta arinan läpi. Tyypillisesti leijutusmateriaalin halkaisijan keskikoko on luokkaa 1 mm, joka mahdollistaa enintään 1 – 3 m/s suuruisen leijutusnopeuden käytön, jotta leijutusmateriaali pysyy palotilassa. Normaalipaineisessa kuplivassa leijupoltossa voidaan saavuttaa enintään noin 3 MW/m^2 polttoaineteho reaktorin poikkipinta-alaa kohden. Polttoilmasta noin puolet tuodaan leijutusarinan kautta ja lopuosa ilmasta johdetaan leijukerroksen yläpuoliseen palotilaan. Sopivalla ilman jaolla voidaan vähentää merkittävästi poltossa syntyviä NO_x -päästöjä. Kuvassa 6.1. on esitetty kerrosleijun ilmanjaon ja polttoaineen syötön periaate. Kuplivan leijukerroksen etuna voidaan pitää sen soveltuvuutta hyvin märille polttoaineille sekä sen halpaa hintaa, johtuen sen yksinkertaisesta rakenteesta. (Raiko et al. 2002, ss. 490 - 491; Pitkänen 2013, s. 14; Raiko & Saarenpää 2009, s. 92.)

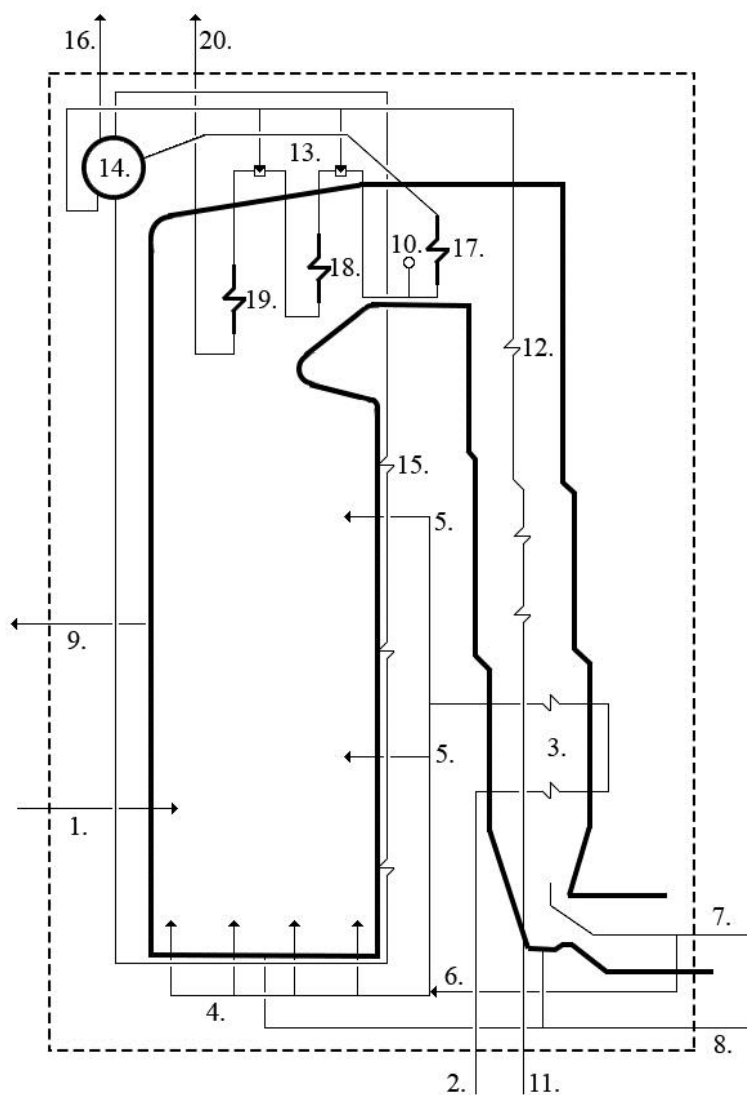
Kiertoleijupoltossa leijutusmateriaalina käytetään yleensä alle 0,5 mm halkaisijan hiukkasia, jolloin tyypillisesti suurimmat käytetyt leijutusnopeudet ovat 8 - 10 m/s. Tästä syystä polttoaineteho reaktorin pinta-alaa kohden on hiiltä poltettaessa normaalipaineisessa kattilassa enintään noin 6 MW/m^2 eli noin puolet suurempi kuplivaan leijukerrokseen verrattuna. Kiertoleijukattilan etuna kuplivaan leijukattilaan verrattuna on myös sen parempi palamishyötysuhde hiiltä poltettaessa, matalammat typpi- ja rikkipäästöt sekä laajempi polttoainevalikoima. (Raiko et al. 2002, ss. 490 - 491; Pitkänen 2013, s. 14)

Kuva 6.1. Kerrosleiju- ja kiertoleijukattilan toimintaperiaatteet. (Raiko et al. 2002, s. 491).

6.1.2 Kattilan lämmönsiirto

Leijukattilaa voidaan pitää yleisesti höyrykattilan tavoin lämmönsiirtimenä. Leijukattilassa polttoaineen palaessa syntyvät kuumat savukaasuvirrat luovuttavat lämpöä kattilan lämpöpintojen kautta kattilassa höyrystettävään veteen. Kattilan lämpöpinnat voidaan jakaa neljään osaan: ilman esilämmittimeen eli luvoon, syöttöveden esilämmittimeen eli ekonomaiseriin, höyrystimeen ja tulistimeen. Näiden lisäksi kattilassa voi olla lämmön talteenottimia, kuten kiertoaasupuhallin, joka puhaltaa osan kylmistä savukaasuista takaisin leijukerrokseen pedin jäähtymistä varten petilämmön noustessa liian korkeaksi sekä erilaisia syöttöveden esilämmittimiä ennen syöttövesisäiliötä, jotka keräävät kattilan hukkaenergiaa talteen mm. ulospuhalluksesta ja savukaasuista. Suurin osa kattilan painehäviöistä tapahtuu tulistimissa. Kuvassa 6.2. ja taulukossa 6.1. on esitetty yleisesti leijukattilan lämmönsiirtoon liittyviä energiavirtoja sekä kattilan eri komponentteja. (Raiko & Saarenpää 2009, ss. 86-87; Raiko & Kirvelä 2008, s. 86.)

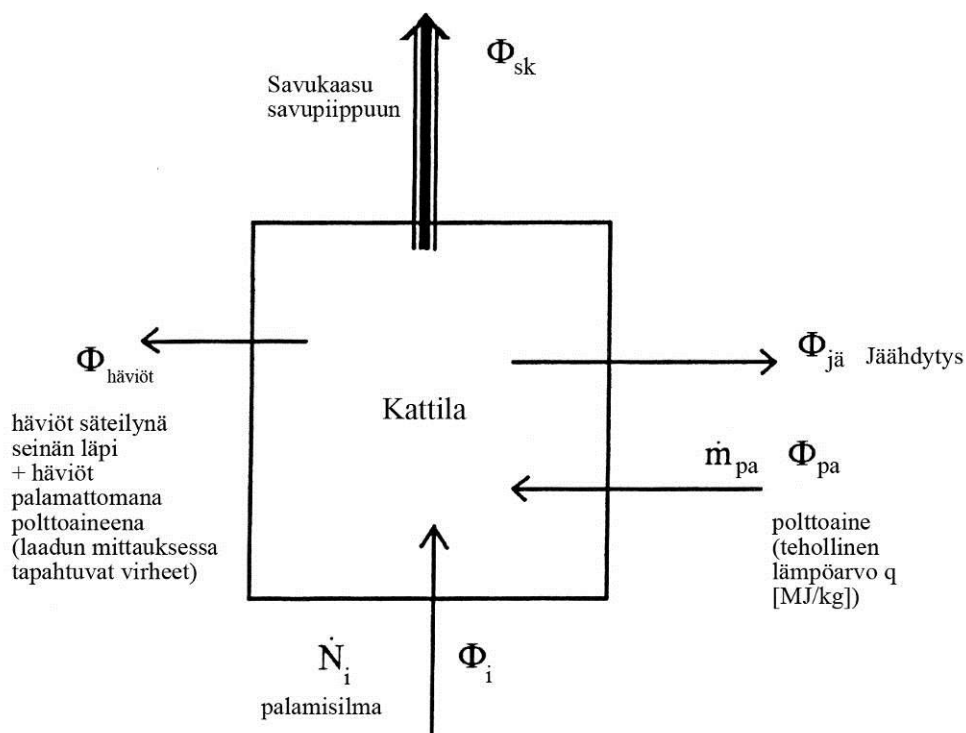
Kuva 6.2. Leijukattilan energiavirrat, lämpöpinnat ja komponentit.

Taulukko 6.1. Leijukattilan energiavirrat, lämpöpinnat ja komponentit savukaasupuolella ja vesihöyrypiirissä.

Savukaasupuoli		Vesihöyrypiiri	
1.	Polttoaine	11.	Syöttövesi
2.	Palamisilma	12.	Syöttöveden esilämmitin (ekonomaiser)
3.	Palamisilman esilämmitin (luvo)	13.	Ruiskutusvesi
4.	Primääri-ilma	14.	Höyrylieriö
5.	Sekundääri- ja tertiääri-ilma	15.	Höyrystin
6.	Kiertokaasu	16.	Ulospuhallus
7.	Savukaasu	17.	Primääritulistin
8.	Tuhka	18.	Tertiääritulistin
9.	Säteily- ja johtumishäviöt	19.	Sekundääritulistin
10.	Nuohoushöyry	20.	Tulistettuhöyry

6.2 Energiatase

Leijukattilalle voidaan muodostaa energiataase tarkastelemalla energiavirtoja taserajalla kappaleessa 5.5 esitetyn kuvan 5.1. mukaisesti. Yksinkertaistetaan laskentaa tarkastelemalla ainoastaan taserajan yli meneviä energiavirtoja, jolloin saadaan muodostettua energiataase kattilalle. Kuvassa 6.3. on esitetty yksinkertaistettu kuva leijukattilan sisään ja ulos menevistä energiavirroista.

Kuva 6.3. Kattilan energiataase (Raiko & Kirvelä 2008, s. 92).

Kuvan 6.3. mukaan voidaan muodostaa energiataseelle yhtälö (30) kappaleessa 5.5 esitetyn yhtälön (24) mukaisesti sijoittamalla yhtälön vasemmalle puolelle kattilan sisään menevät energiavirrat ja oikealle puolelle kattilasta poistuvat energiavirrat.

$$\Phi_{pa} + \Phi_i = \Phi_{jä} + \Phi_{sk} + \sum \Phi_{häv} \quad (30)$$

missä Φ_{pa} on polttoaineen lämpöteho
 Φ_i on polttoilman lämpöteho
 $\Phi_{jä}$ on veden höyrystämiseen kulutettu lämpöteho
 Φ_{sk} on savukaasun mukana poistuva lämpöteho
 $\Phi_{häv}$ on säteily- ja johtumishäviöt, ulospuhallushäviöt, tuhkan mukana poistuva lämpöteho sekä polttoaineen laadunmittausvirheet. (Raiko & Kirvelä 2008, s. 92.)

6.2.1 Savukaasupuoli

Leijukattilan savukaasupuolen energiavirtoihin voidaan yhtälön (30) mukaan laskea polttoaineen lämpöteho, polttoilman lämpöteho, savukaasun mukana poistuva lämpöteho, säteily- ja johtumishäviöt, tuhkan mukana poistuva lämpöteho sekä polttoaineiden laadunmittausvirheet, jotka voidaan tässä tapauksessa määritellä häviöinä.

Polttoaineen lämpöteho voidaan laskea polttoaineen massavirran ja kostean polttoaineen tehollisen lämpöarvon tulona yhtälöllä (31) yhtälön (24) mukaisesti

$$\Phi_{pa} = \eta \dot{m}_{pa} Q_{net,ar} \quad (31)$$

missä η on palamishyötysuhde (leijukattilalla voidaan olettaa arvoksi 1)
 \dot{m}_{pa} on polttoaineen massavirta (kg/s)
 $Q_{net,ar}$ on kostean polttoaineen tehollinen lämpöarvo (MJ/kg). (Pitkänen 2013, s. 15.)

Kosteanpolttoaineen tehollinen lämpöarvo saadaan laskettua aiemmin esitetyllä yhtälöllä (6), kun tunnetaan polttoaineen tehollinen lämpöarvo kuiva-aineessa sekä saapumiskosteus.

Kattilaan syötettävän polttoilman mukana tuleva lämpöteho voidaan laskea ilman moolivirran ja kostean ilman tuntuvan entalpian tulona yhtälöllä (32)

$$\Phi_i = \dot{N}_i H_{mt,i}(T_i) \quad (32)$$

missä \dot{N}_i on kostean ilman moolivirta (kmol/s)
 $H_{mt,i}$ on kostean ilman tuntuva entalpia lämpötilassa T_i (MJ/kmol). (Pitkänen 2013, s. 15.)

Palamisilman tuntuvat entalpiat ovat esitettynä liitteessä 7 (Raiko 2013). Kostean ilman moolivirta voidaan hakea kattilajärjestelmästä.

Savukaasun mukana poistuva lämpöteho saadaan laskettua savukaasun moolivirran ja tuntuvan entalpian tulona yhtälöllä (33)

$$\Phi_{sk} = \dot{N}_{sk} H_{mt,sk}(T_{sk}) \quad (33)$$

missä \dot{N}_{sk} on savukaasun moolivirta (kmol/s)

$H_{mt,sk}$ on savukaasun tuntuva entalpia lämpötilassa T_{sk} (MJ/kmol). (Pitkänen 2013, s. 16.)

Savukaasun tunnut entalpiat ovat esitettynä liitteessä 7 (Raiko 2013). Savukaasun moolivirta voidaan hakea kattilajärjestelmästä.

Leijukattilassa tapahtuvat säteily- ja johtumishäviöt voidaan laskea polttoainetehosta. Niiden tarkka laskeminen on erittäin vaikeaa, johtuen kattilan monimutkaisesta rakenteesta. Kirjallisuudessa on kuitenkin esitetty häviöiden olevan noin 1-2 % polttoainetehosta. Tämän perusteella voidaan kirjoittaa yhtälö (34)

$$\Phi_{sät} = a\Phi_{pa} \quad (34)$$

missä a on säteily- ja johtumishäviöistä syntyvä häviökerroin (0,01-0,02)

Φ_{pa} on polttoaineen lämpöteho. (Pitkänen 2013, s. 16.)

Tuhkan mukana poistuva lämpöteho voidaan laskea kattilasta poistettavan tuhkan määrän ja sen tuntuvan entalpian tulona. Tuntuva entalpia voidaan laskea myös ominaislämpökapasiteetin ja lämpötilan tulona. Alla on esitetty tuhkan lämpötehon laskemiseen käytettävä yhtälö (35)

$$\Phi_{tu} = \dot{m}_{tu} H_{mt,tu}(T_{tu}) = \dot{m}_{tu} c_{p,tu} (T_{tu} - T_{ref}) \quad (35)$$

missä \dot{m}_{tu} on tuhkan massavirta (kg/s)

$H_{mt,tu}$ on tuhkan tuntuva entalpia lämpötilassa T_{tu} (kJ/kg)

$c_{p,tu}$ on tuhkan ominaislämpökapasiteetti (kJ/kgK)

T_{tu} on leijukerroksesta poistettavan tuhkan lämpötila (°C)

T_{ref} on referenssilämpötila (25 °C). (Pitkänen 2013, s. 16.)

Leijukattilasta poistettavan tuhkan keskimääräiseksi ominaislämpökapasiteetiksi on määritetty kirjallisuudessa 1,00 kJ/kgK (Huhtinen et. al 1997).

Polttoaineen mittauksessa tapahtuvat mittavirheet liittyvät polttoaineen kosteuden määrittämiseen sekä polttoaineen mukana tulevaan inertinaineen määrään. Tämän hetkellä menetelmillä kiinteiden polttoaineiden tarkka laadunmääritys on lähes mahdotonta. Tässä työssä esiteltävällä röntgenillä on kuitenkin mahdollista mitata koko polttoainekuorman sisältävä kosteus sekä inertinaineksen määrä. Polttoaineiden mittauksissa syntyvät häviöt voidaan laskea kattilan energiataseesta, kun sisään menevät ja ulostulevat energiavirrat merkataan samansuuruisiksi yhtälön (30) mukaisesti, jolloin saadaan polttoaineiden häviöiden laskemiseen käytettävä yhtälö (36)

$$\Phi_{häv,pa} = \Phi_{sis} - \Phi_{ulos} \quad (36)$$

missä Φ_{sis} on energiavirrat kattilan sisään (MW)

Φ_{ulos} on energiavirrat ulos kattilasta (MW).

6.2.2 Vesi-höyrypiiri

Leijukattilan vesi-höyrypiirin energiavirtoihin kuuluu yhtälön (30) mukaisesti kattilan jäähdytykseen kulutettu energia eli se energiamäärä, joka luovutetaan veden höyrystämiseen sekä kattilaveden puhdistukseen vaadittava ulospuhallushäviö.

Kattilassa veden höyrystämiseen kulutettu energia eli energia joka siirtyy lämpönä veteen, voidaan laskea yhtälöllä (37) johtamalla se kattilan jäähdytyksen yhtälöstä (26)

$$\Phi_{lh} = \dot{m}_{th}(h_{th}(T_{th}) - h_{sv}(T_{sv})) \quad (37)$$

missä Φ_{lh} on höyryyn siirtyvä lämpöteho (MW)

\dot{m}_{th} on tuorehöyryn massavirta (kg/s)

h_{th} on tuorehöyryn entalpia lämpötilassa T_{th} ja paineessa p_{th} (kJ/kg)

T_{th} on tuorehöyryn lämpötila (°C)

h_{sv} on syöttöveden entalpia lämpötilassa T_{sv} ja paineessa p_{sv} (kJ/kg)

T_{sv} on syöttöveden lämpötila (°C).

Tuorehöyryn ja syöttöveden entalpia voidaan lukea liitteessä 8 esitetystä veden entalpia-entropia diagrammista. (Raiko & Saarenpää 2009.)

6.2.3 Hyötysuhde

Leijukattilalle voidaan määrittää hyötysuhde yleisen lämpövoimakoneen tavoin tarkastelemalla sen tehokkuutta. Leijukattilan energiataseessa saatujen energiavirtojen avulla voidaan kirjoittaa lämpöhyötysuhteen laskemiseksi yhtälö (38)

$$\eta = \frac{\text{saatu lämpö}}{\text{tuotu lämpö}} = \frac{\Phi_{lh}}{\Phi_{sis}} \quad (38)$$

missä Φ_{lh} on höyryyn siirtyvä lämpöteho (MW)

Φ_{sis} on kattilaan tuota lämpöteho (MW). (Raiko & Kirvelä 2008, s. 55.)

7 CASE KAIPOLA

7.1 Tehtaan kuvaus

Kaipolan paperitehdas kuuluu UPM Jokilaakson tehtaiden integraatioon. Kaipolan paperitehdas sijaitsee Jämsässä Päijänteen rannalla ja siellä on tuotettu paperi jo vuodesta 1952 lähtien. Kuvassa 7.1. on esitetty Kaipolan paperitehtaan eri yksiköt. Tehdas käyttää pääraaka-aineina sahahaketta, keräyspaperia sekä lisäksi kuusikuitupuuta.

Kaipolan paperitehtaalla valmistetaan aikakauslehti-, sanomalehti- ja luettelolehtipaperia kolmella paperikoneella, joiden yhteinen tuotantokapasiteetti on 710000 tonnia vuodessa. Paperikoneiden lisäksi tehtaalla toimii Suomen suurin siistaamo, hiertämö sekä voimalaitos. Siistaamo käyttää 2/3 kotimaan talteen otetusta kotikeräyspaperista, josta tuotetaan ns. siistattua massaa. Siistaamon tuotantokapasiteetti on noin 540 tonnia siistausmassaa vuorokaudessa. Hiertämöllä tuotetaan kuumahierrettä kuusikuidusta sekä höyryä paperikoneiden käyttöön kahdella lämmön talteenotolla yhteensä 76 MW teholla. (UPM intranet 2014.)

Voimalaitoksella tuotetaan kolmella kattilalla, yhdellä pääkattilalla ja kahdella varaja huippukuormakattilalla höyryä paperikoneiden käyttöön. Pääkattila tuottaa 117 MW teholla höyryä käyttäen polttoaineenaan kuori- ja kuitulietettä, metsähaketta, sahojen sivutuotteita ja muita biopolttoaineita sekä turvetta ja öljyä. (UPM intranet 2014.)

Kuva 7.1. Kaipolan paperitehdas (UPM intranet 2014).

7.2 Mittausten toteutus

Mittaukset toteutettiin Kaipolan paperitehtaalla 10.3.2014 kello 6:00 ja 13.3.2014 kello 23:00 välisenä aikana. Mittauksia varten tehtaan energiapuun toimitukset keskitettiin yhdelle toimittajalle mahdollisten punnitusvirheiden poistamiseksi. Voimalaitokselle saapuneet kuormat punnittiin kuorma-autovaa’alla ja jokaisesta kuormasta mitattiin kosteus erityisjärjestelyin neljällä eri sovelluksella. Tarkkojen tulosten saamiseksi pyrittiin kaikki kattilaan syötettävä polttoaine mittaamaan normaalitilannetta tarkemmin sekä optimoimaan kattilaan syötettävät polttoaineet ainoastaan työssä mitattuihin polttoaineisiin.

7.2.1 Mittausjärjestelyt

Mittauksia varten puunhuoltologiikka järjestettiin uudelleen mahdollisten punnitusvirheiden pois sulkemiseksi. Metsäenergiatoimitukset keskitettiin yhden toimittajan varaan siten, että autokuljettajat ohjeistettiin erikseen mittauksia varten. Mittausten aikana kaikki metsäenergiakuormat purettiin murskan kautta, josta myös näytteet otettiin.

Tämän lisäksi turpeen toimitukset optimoitiin siten, että joka päivä toimitettiin 4 kuormaa. Kaikista turve kuormista otettiin useampia käsinäytteitä laadun varmistamiseksi, sillä purku tapahtui eri linjalle kuin metsäpolttoaineiden purku.

Voimalaitoksella polttoaineen syöttö kattilaan tehtiin myös erityisjärjestelyin. Polttoaineiden syöttö kattilaan tapahtui polttoainevarastosta, joka pyrittiin tyhjentämään mahdollisimman alas ennen kuin työssä mitattuja polttoaineita syötettiin. Varaston tyhjentäminen päätettiin 10.3.2014 kello 13:00, jolloin varaston pinta oli noin metrin lattiasta, jonka jälkeen siilo täytettiin uudelleen työssä mitatuilla polttoaineilla. Tänä aikana toimitetut kuormat varastoitiin erilliseen kasaan polttoainekentälle, josta ne syötettiin myöhemmin varastoon. Kattiladatan alkukeräyspisteeksi valittiin 10.3.2014 kello 14:00, jolloin mitattuja metsäpolttoaineita alkoi virrata polttoainesiiloon. Viimeiset työssä mitatut polttoaineet saatiin poltettua kattilassa 13.3.2014 kello 23:00, jolloin siirryttiin normaaliin kattilan ajoon ja polttoaineen syöttöön.

7.3 Polttoaineiden laadunmittausmenetelmät

Työssä polttoaineiden laatu pyrittiin todentamaan niin portilla hinnoittelua varten kuin voimalaitoksen kattilassa, tutkien polttoaineen todellista energiasisältöä. Polttoaineiden laadunmittaus suoritettiin neljällä eri sovelluksella metsäpolttoainekuormien osalta. Turvekuormat mitattiin kolmella eri sovelluksella. Metsäpolttoaineiden kuormista mitattiin laatu Senfit:n BMA (Biomass Moisture Analyzer) pikakosteusmittarilla, uuninäytteellä, kuskien kokoomanäytteellä sekä työtä varten asennetulla röntgenmittalaitteella. Näiden lisäksi polttoaineiden laatu pyrittiin varmistamaan kattilan taselaskennan keinoin, jonka teoriaa esiteltiin aiemmin kappaleessa 6.

7.3.1 Ämpäriotanta

Ämpäriotannalla tarkoitetaan polttoainekuormasta otettavaa näytettä laadunmäärittämistä varten, joko manuaalisesti tai koneellisesti. Ämpäriotannassa voimalaitoksen murskaimelta otettiin näyte, joka voitiin ottaa missä vaiheessa tahansa kuorman purkua. Työn aikana sovellettiin kappaleessa 3 esiteltyä näytteenottostandardin mukaista näytteenottoa.

Metsäpolttoainekuormista otettiin murskalta koneellisella näytteenottomella taulukon 3.1. mukaisesti näytteet, 2 näytettä nupista ja 4 näytettä perävaunusta. Ennen näytteen kosteusanalyysiä näytteet murskattiin pienemmäksi jakeeksi hienomurskaimella. Jokaisesta yksittäisnäytteestä analysoitiin kosteus erikseen Senfit BMA pikakosteusmittarilla 300 grammasta näytettä.

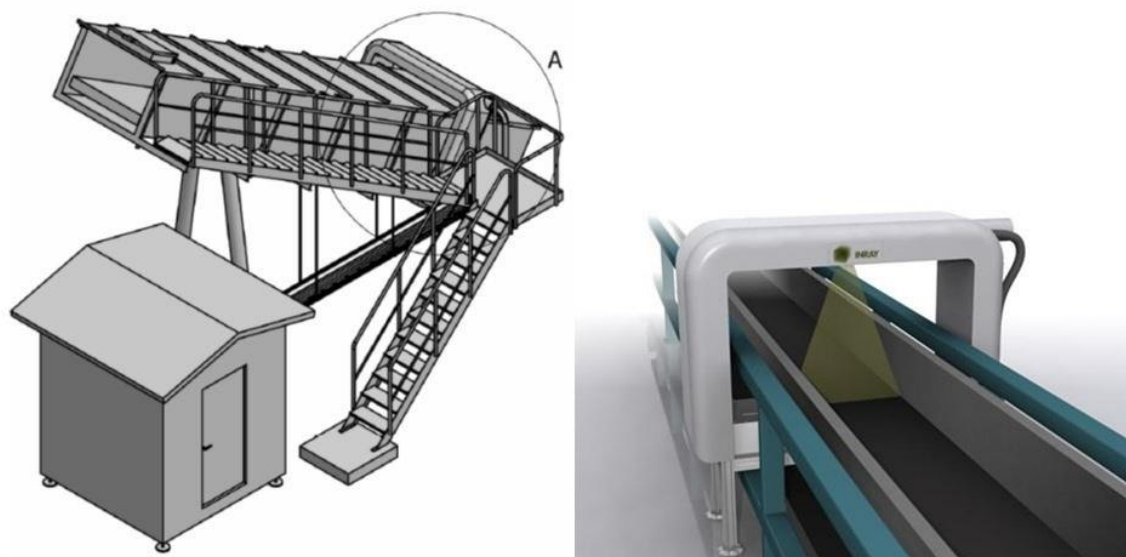
Kuorman yksittäisnäytteistä muodostettiin kokoomanäyte uuninäytettä varten, joista määritettiin myös kosteus. Yksittäisnäytteet yhdistettiin saavissa kokoomanäytteeksi ja sekoitettiin huolellisesti ennen näytteen muodostamista soveltaen luvussa 3.4 esiteltyä standardin mukaista näytteen käsittelyä.

Kuljettajat ottivat vertailunäytteet normaalitilanteen mukaisesti, 1 näyte kuormasta päivän kokoomanäytteeseen. Kuskien ottamista näytteistä muodostettiin kokoomanäyte voimalaitoksen omaa normaalitilanteen mukaista näytteenottoa varten, josta analysoitiin päiväkohtainen kosteus toimittaja- ja lajikohtaisesti.

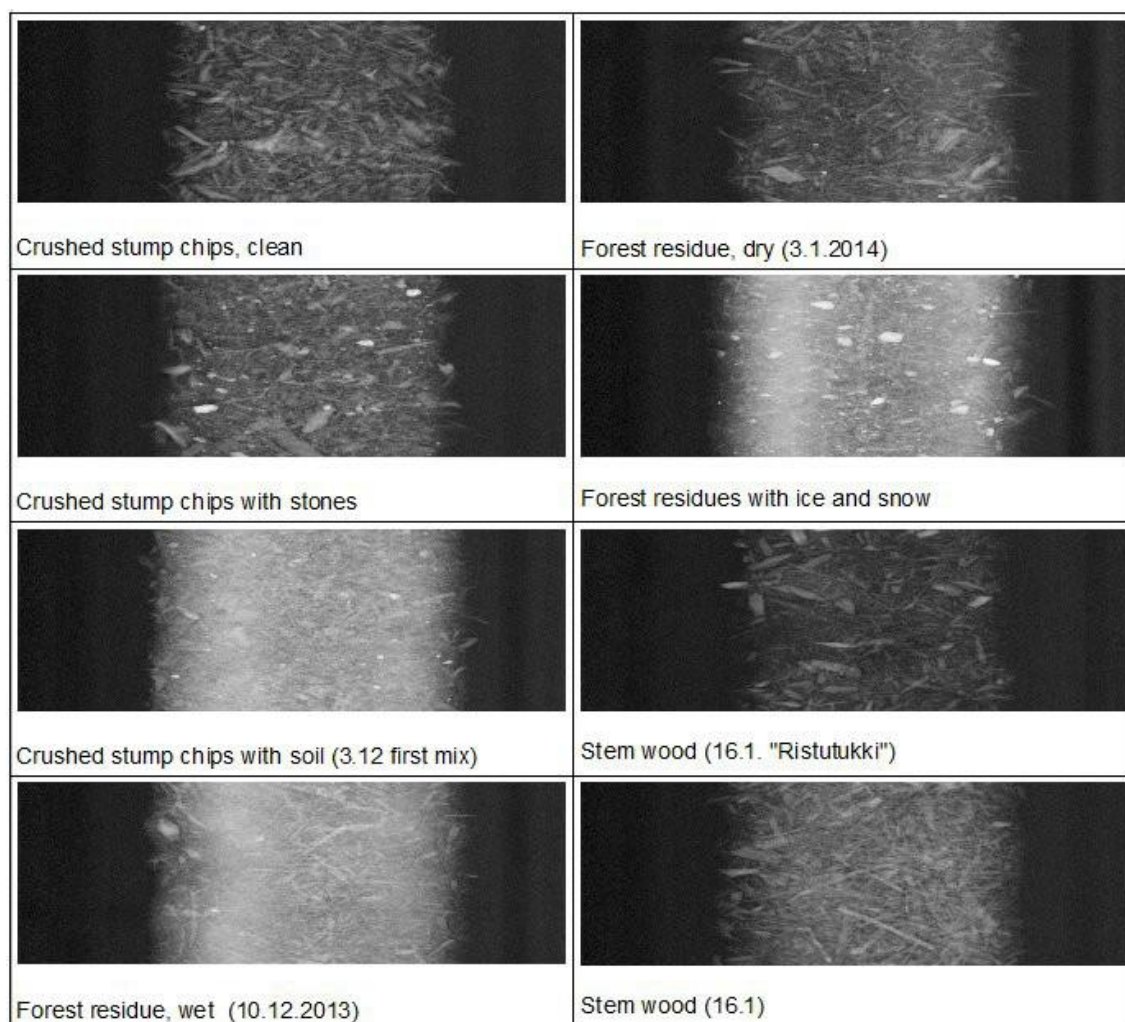
7.3.2 Röntgenmittalaitteisto

Polttoaineiden epäpuhtaudet sekä suuret kosteusvaihtelut kuorman sisäisesti pystytään selvittämään röntgenmittalaitteiston skannaamalla koko kuorma polttoainekuljettimella (Inray Oy 2013). Suurimmat laatuongelmat biopolttoaineita polttavissa voimalaitoksissa liittyvätkin tällä hetkellä kuorman sisällön selvittämiseen. Epäpuhtauksia esiintyy erityisesti kannon sekä kantomurskeen mukana, jotka vaikuttavat niin polttoaineen hintaan kuin voimalaitoksen toimintaa (Halonen 2013). Voimalaitoksen kannalta epäpuhtaudet, kuten hiekka, multa, kivet sekä muut palamattomat ainekset tuottavat ongelmia niin hinnan määrittämiseen kuin myös polttoaineiden syöttöön. Erityisesti kivien sekä hiekan kuluttava vaikutus liinoin, ruuveihin sekä kolakuljettimiin voimalaitoksessa on huomattava kulutekijä porttihinnan lisäksi.

Työssä tutkittiin Kaipolan voimalaitoksessa käytettävän röntgenmittalaitteiston toimintaa ja pyrittiin hyödyntämään sitä polttoaineen laadunseurannassa. Röntgenmittalaitteisto oli työn mittausten ajan asennettuna voimalaitoksen purkupaikalle murskaimen jälkeiselle polttoainekuljettimelle. Kuljettimella kulkevasta polttoainevirrasta määritettiin jatkuvatoimisesti polttoaineen kosteus, polttoainetyyppi sekä vierasesineet. Röntgenmittalaitteisto mahdollisti kuormakohtaisen polttoaineen kosteus- ja laatutiedon tarkastelun jatkuvatoimisesti. Kuvassa 7.2. on esitettyä röntgenmittalaitteisto asennettuna polttoainekuljettimelle ja kuvassa 7.3. on esitettyä röntgenin kuvaama polttoainepatja. (Inray Oy 2013.)

Kuva 7.2. Röntgenmittalaitteisto asennettuna polttoainekuljettimelle (Inray Oy 2013).

Kuva 7.3. Röntgenin kuvaama polttoainepatja (UPM intranet 2014, kuva: Inray Oy 2014).

Mittausten aikana röntgenmittalaitteiston kuormakohtaisia tietoja verrattiin ämpäriotannalla saatuihin tietoihin. Röntgen mahdollisti kuorman tarkemman energiasisällön tarkastelun, jota voitiin verrata muilla tavoilla saatuihin tietoihin.

7.3.3 Taselaskenta

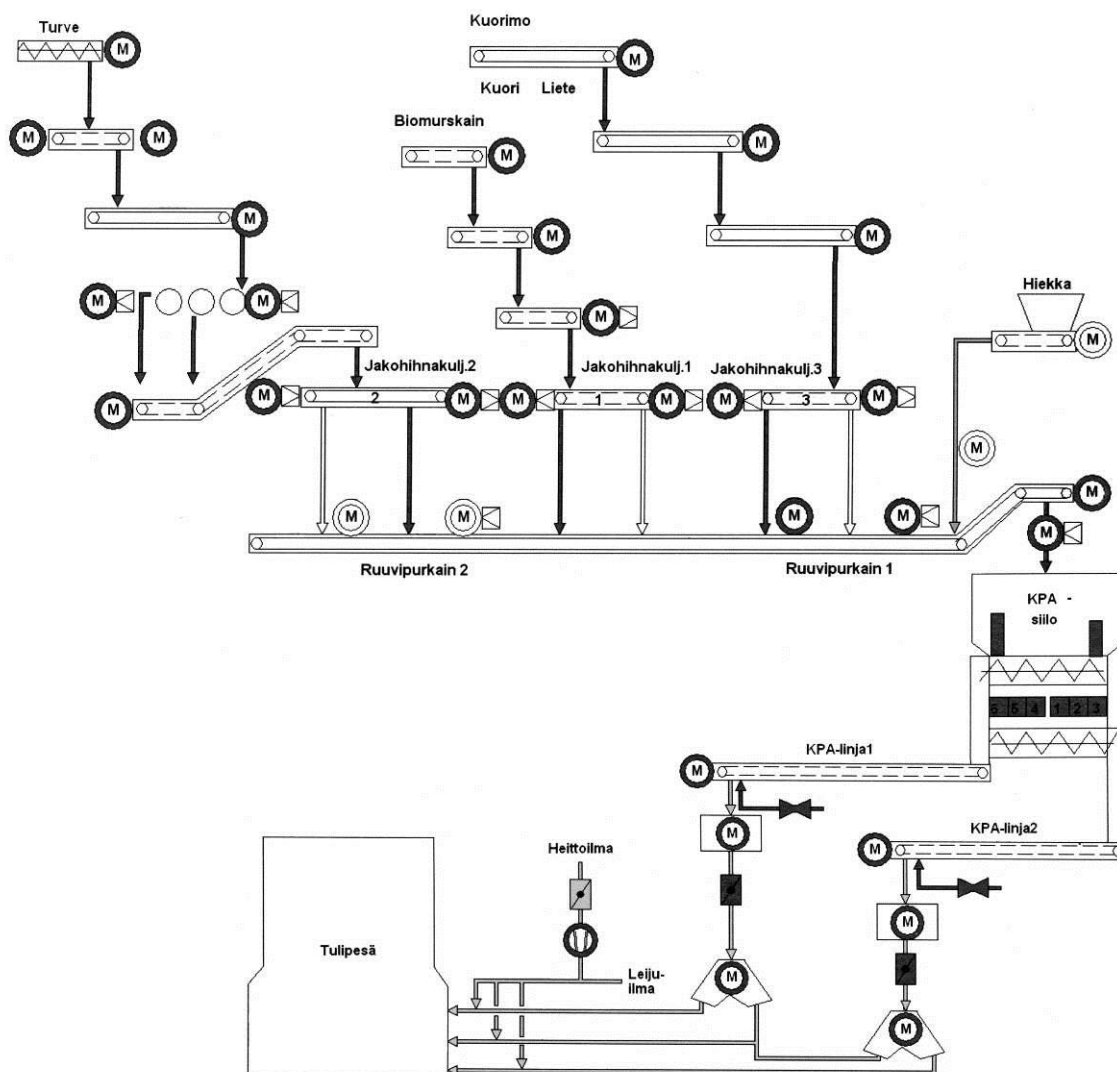
Toimitettujen polttoaineiden laatua pyrittiin selvittämään myös kattilan taselaskennan keinoin. Taselaskennan avulla määritettiin kattilaan menevät ja poistuvat lämpömäärät ja verrattiin niitä polttoaineiden sisältämiin lämpöarvoihin. Edellä kappaleessa 6 esitettiin kattilan taselaskentaan käytettävät laskentatavat sekä vaadittavat tiedot. Kattiladata haettiin UPM:n kattilatietojärjestelmästä.

7.4 Kaipolassa poltettavat polttoaineet

Työn aikana Kaipolaan toimitettiin metsäpolttoaineista rankaa ja kokopuuta, kantoa sekä metsähakkuutähdettä. Turvetta toimitettiin päivittäin neljä kuormaa, jotka tulivat eri turvesoilta. Näiden lisäksi kattilassa hävitettiin mittausten aikana tehtaan sisältä prosesseista tulevia jätepolttoaineita, kuten kuorimolta tulevaa kuorta sekä lietettä, jossa on mukana siistausjätettä sekä biologiselta puhdistamolalta tulevaa puristettua massaa.

Metsäpolttoaineille käytettiin työn aikana UPM:n polttoainejärjestelmästä löytyviä lämpöarvoja. Turpeen, kuoren ja lietteen lämpöarvot määritettiin Lappeenrannassa UPM:n laboratoriossa kalorimetripommissa. Turpeen osalta jokaiselle toimittajalle määritettiin erikseen turvesuokohtainen lämpöarvo.

Polttoaineet syötettiin polttoainevarastoon omiin kasoihin, josta ne voitiin ottaa halutussa suhteessa kattilaan. Kuvassa 7.4. on esitettynä polttoaineiden syötön prosessikaavio.

Kuva 7.4. Kaipolan voimalaitoksen polttoaineiden syöttö.

8 POLTTOAINEIDEN LAADUN MITTAUSTU- LOKSET

Polttoaineiden mittaukset suoritettiin 10.–12.3.2014 ja varsinainen mittausjakso kattiladatan keräykselle suoritettiin 10.3.2014 kello 14:00 ja 13.3.2014 kello 23:00 välisenä aikana. Polttoaineiden laatuun vaikuttavia tekijöitä tarkasteltiin kappaleessa 2. Näytteenottoa ja sen tekniikoita esiteltiin kappaleessa 3 sekä mittausten aikana käytetyt menetelmät kappaleessa 7. Laadun määrittämiseen ja laskentaan esitettiin kappaleissa 4 ja 6 laskentakaavoja, joita sovelletaan laadun määrittämisen yhteydessä. Polttoaineiden kuormakohtaisessa laadun- ja energiamäärän tarkastelussa keskitytään pääosin metsäpolttoaineisiin.

8.1 Kosteus

Polttoaineista määritettiin kosteus neljällä eri menetelmällä polttoainejakeittain. Polttoaineen sisältämä kosteus vaikuttaa suoraan sen teholliseen lämpöarvoon. Liitteessä 10 on esitettynä mittausten aikana saadut kosteudet mittauspöytäkirjoissa kunkin polttoainejakeen osalta eri mittausmenetelmillä. Senfit BMA:n ilmoitettu kosteus on kuuden kuormasta otetun yksittäisnäytteen keskiarvo. Keskimääräiset kosteudet on laskettu painotettuna keskiarvona kuorman painon mukaisesti yhtälöllä (38)

$$M_{tot} = \frac{\sum_{i=1}^n m_i M_i}{\sum_{i=1}^n m_i} \quad (38)$$

missä m on kuorman massa

M on kosteus

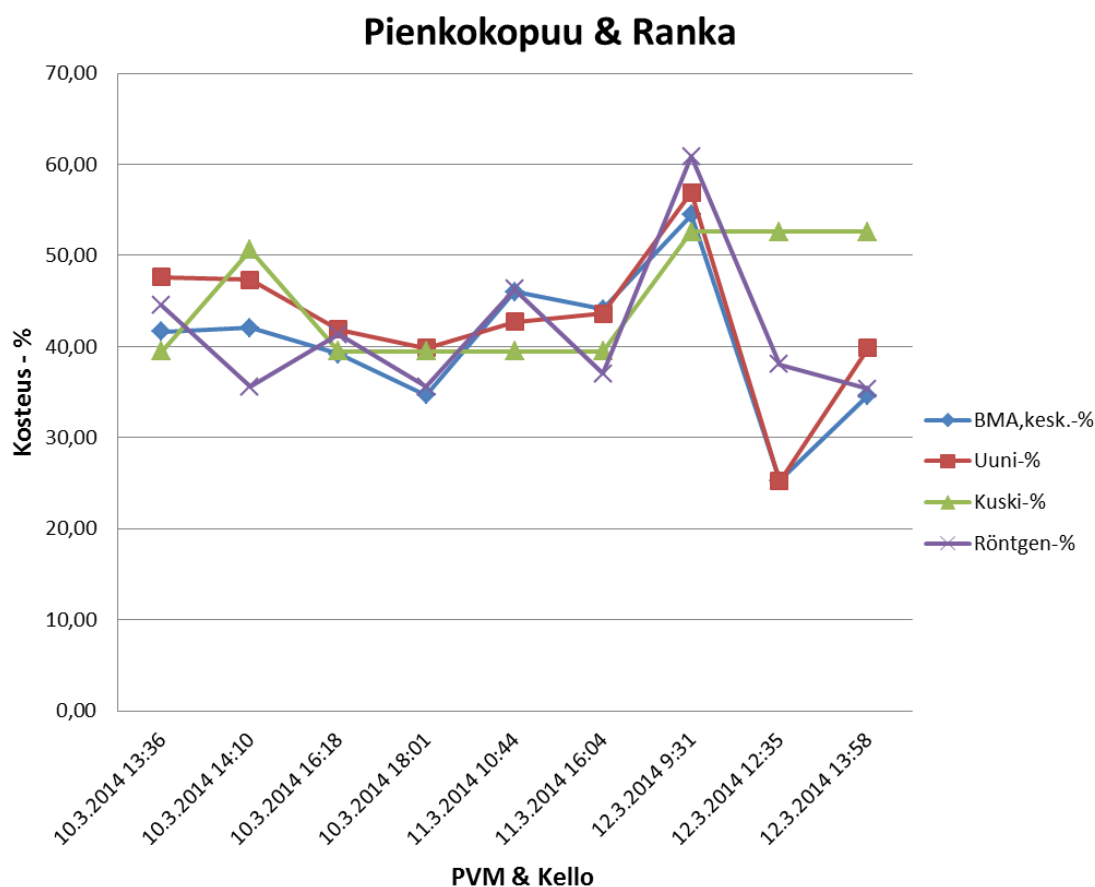
n on kuormien lukumäärä. (Saarenrinne 2010, s. 17.)

8.1.1 Pienkokopuu ja ranka

Pienkokopuun ja rangan keskimääräinen kosteusvaihtelu eri mittausmenetelmien välillä oli melko pientä, johtuen kappaleessa 2 esitettyihin väitteisiin, joissa pienkokopuun ja rangan laadun voidaan olettaa olevan melko tasaista. Taulukossa 8.1. on esitetty keskimääräiset kosteudet, jotka ovat painotettu kuorman painon mukaisesti yhtälöllä (38). Kuvassa 8.1. on esitettynä mitatut kosteuden pienkokopuussa ja rangassa eri mittausmenetelmillä.

Taulukko 8.1. Painotettu keskikosteus pienkokopuussa ja rangassa.

Mittausmenetelmä	Kosteus - %
Senfit BMA	41,02
Uuni	43,28
Kuski	44,70
Röntgen	41,95

Kuva 8.1. Pienkokopuun ja rangan kosteus eri mittausmenetelmillä.

Pienkokopuun ja rangan osalta kosteusvaihtelut mittausmenetelmien välillä ovat keskimääräisesti melko pieniä, johtuen sen tasaisesta laadusta. Kaikkien kuormien keskimääräinen kosteusvaihtelu mittausmenetelmien välillä oli $\pm 10,94$ %. Suurin poikkeama havaittiin 12.3.2014 kello 12:35 vastaanotetussa kuormassa, jossa kuljettajan ottama päivän kokoomanäyte näytti 52,60 % ja työssä määritetty uuninäyte kuormalle 25,22 %. Näin mittausmenetelmien väliseksi eroksi tuli 27,38 %. Kostein kuorma oli selkeästi 12.3.2014 kello 9:31 mitattu kuorma, jossa kosteus nousi keskimäärin eri mittausmenetelmillä 56,21 %:iin, joka selittyy peittämättömällä kasalla, josta kuorma oli haettu.

Verrattaessa taulukon 8.1. keskimääräisiä mittaustuloksia kappaleessa 2.1.2 esitettyihin kosteuksiin pienkokopuun ja rangan osalta muissa tutkimuksissa, voidaan päätellä, että polttoaineen laatu oli hieman kosteampaa kuin keskimäärin. Keskimääräistä kor-

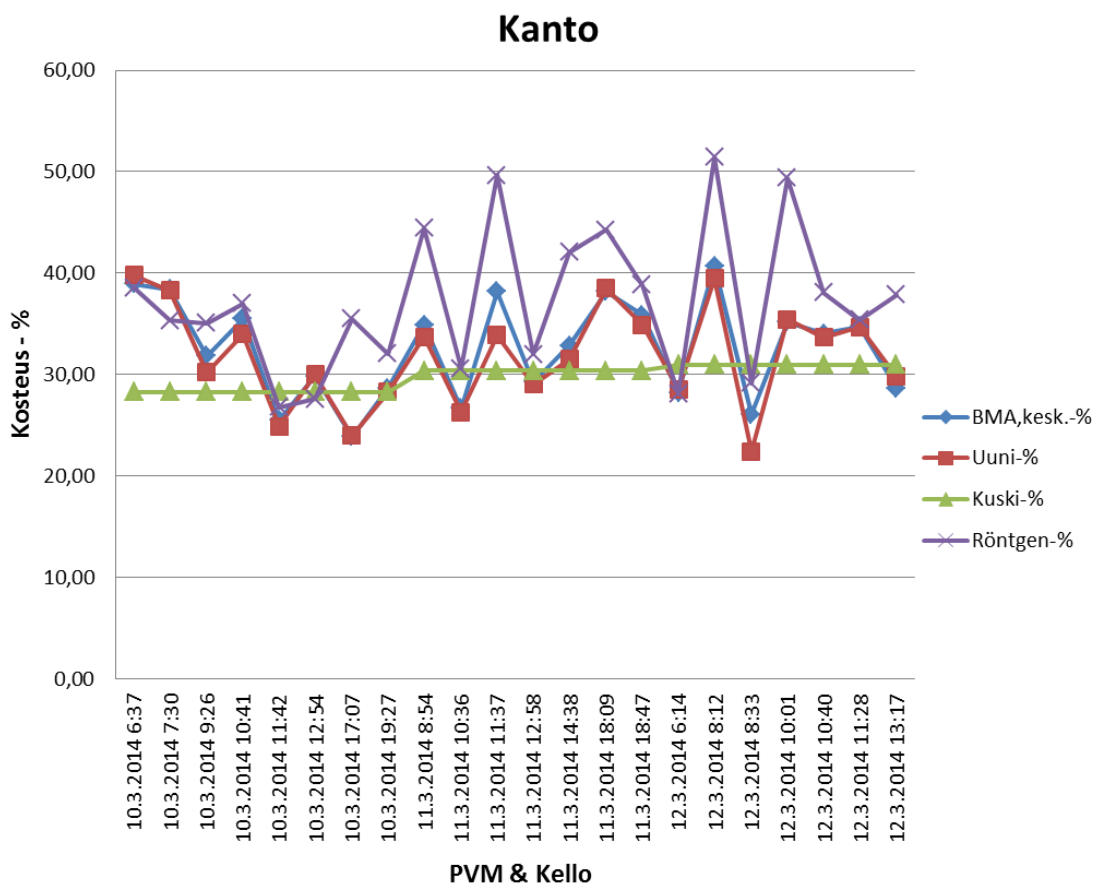
keammat kosteudet johtuvat pitkälti vuoden ajasta. Pienkokopuun ja rangan mukana tuleva lumi ja jää vaikuttavat merkittävästi kosteuteen.

8.1.2 Kanto

Kannon kosteusmäärittämissä havaittiin hieman pienkokopuuta ja rankaa suuremmat poikkeamat riippuen määrittämis menetelmästä. Kannon mukana tulevat epäpuhtaudet se-
littävät osin mittausmenetelmien eroja. Epäpuhtauksia mitatuissa polttoaineissa tarkas-
tellaan kappaleessa 8.2. Taulukkoon 8.2. on koottu yhtälön (38) mukaiset painotetut
keskikosteudet kuormissa eri mittausmenetelmillä, josta voidaan havaita kuljettajan
ottamien näytteiden ja röntgenin mittaamien kosteuksien eron olevan 7,92 %. Kuvassa
8.2. on esitetty kaikkien kuormien kosteudet eri mittausmenetelmillä.

Taulukko 8.2. Painotettu keskikosteus kannossa.

Mittausmenetelmä	Kosteus - %
Senfit BMA	33,04
Uuni	32,41
Kuski	29,89
Röntgen	37,81

Kuva 8.2. Kannon kosteus eri mittausmenetelmillä.

Tarkasteltaessa kuvaa 8.2. voidaan havaita menetelmien välisten erojen vaihtelevan suuresti. Keskimäärin mittausten väliset erot olivat 9,26 %. Suurin poikkeama voidaan havaita 12.3.2014 kello 8:12 mitatussa kuormassa, jossa kuljettajan määrittämä kosteus oli 31,00 % ja röntgenillä saatu kosteus 51,45 %, jossa poikkeamaksi tuli 20,45 %. Kyseinen kuorma oli myös kostein mitattu kanto kuorma työn aikana.

Mittausten aikana määritetyt keskimääräiset Senfit BMA:n, uuninäytteiden sekä kuljettajan kosteudet ovat hieman alhaisempia kuin kappaleessa 2.2. esitetyt muissa tutkimuksissa saadut kosteudet kannolle.

8.1.3 Metsähakkuutähde

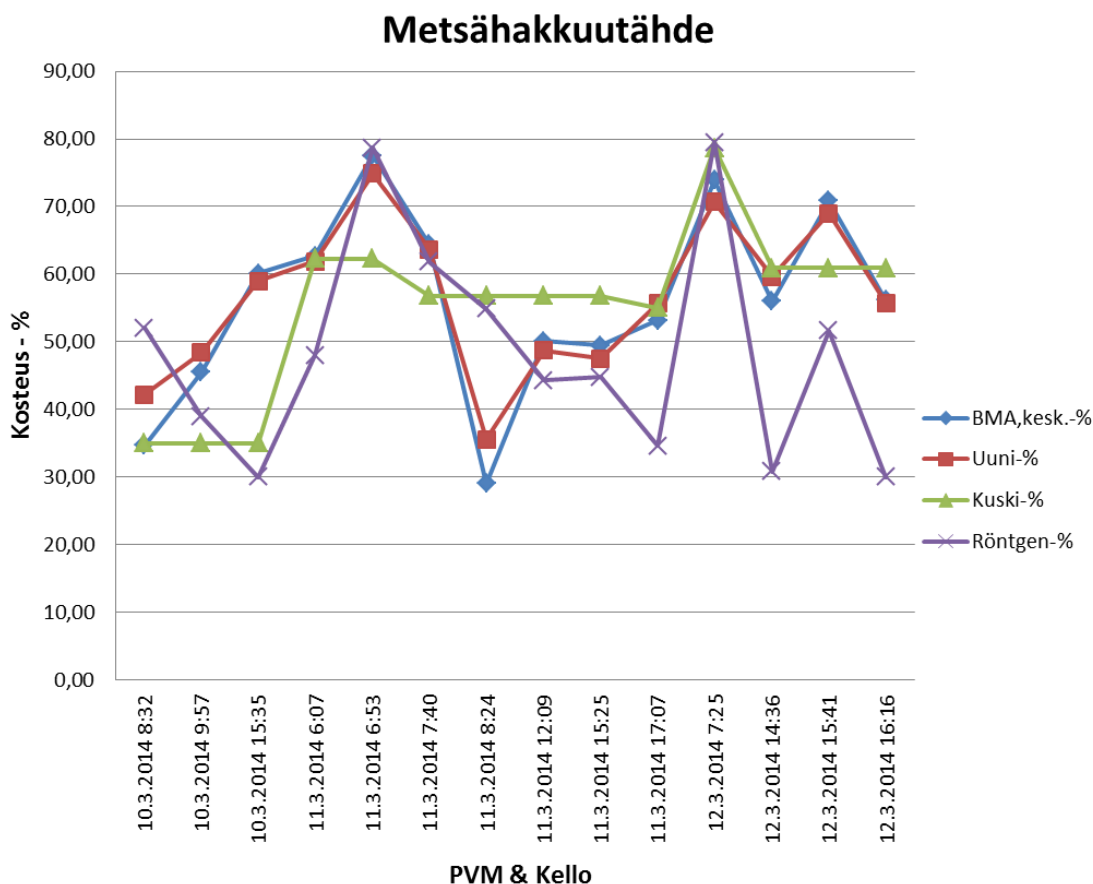
Metsähakkuutähteen mittaustuloksista voidaan havaita, että vaihtelut eri mittausmenetelmien välillä ovat kannon tavoin melko suuret. Taulukkoa 8.3. tarkasteltaessa, yhtälön (38) mukainen painotetun keskikosteuden vaihtelu mittausmenetelmien välillä on 7,92 %. Metsähakkuutähteen keskimääräinen kosteus on siis huomattavasti pienkokopuuta ja rankaa sekä kantoa korkeampi. Kuvassa 8.3. on esitetty kosteusmittausten tulokset eri mittausmenetelmillä metsähakkuutähteelle.

Taulukko 8.3. Painotettu keskikosteus metsähakkuutähteessä.

Mittausmenetelmä	Kosteus - %
Senfit BMA	57,15
Uuni	57,63
Kuski	55,96
Röntgen	49,71

Kuvasta 8.3. voidaan havaita kosteusvaihtelun olevan melko suurta mittausmenetelmien välillä. Keskimääräinen kosteusvaihtelu kuormissa oli 18,69 %, joka on merkittävän suuri verrattuna pienkokopuun ja rangan sekä kannon mittauksiin verrattuna. Suuria eroavaisuuksia esiintyi kolmessa kuormassa, joissa mittausmenetelmästä riippuen kosteus poikkeama oli yli 30 %.

Verrattaessa taulukon 8.3. keskimääräisiä kosteuksia kappaleessa 2.1.1 esitettyihin tuloksiin, voidaan havaita, että mittausten aikana saadut kosteudet ovat merkittävästi korkeampia keskiarvoihin verrattuna. Kahdessa toimitetussa kuormassa 11.3.2014 kello 6:53 ja 12.3.2014 kello 7:25 kosteus oli mittausmenetelmästä riippuen lähes 80 %. Huomion arvoista kuormissa oli, että ne olivat peittämättömiä sekä niiden mukana oli merkittävä määrä lunta ja jäätä, jotka voitiin havaita paljaalla silmällä.

Kuva 8.3. Metsähakkuutähteen kosteus eri mittausmenetelmillä.

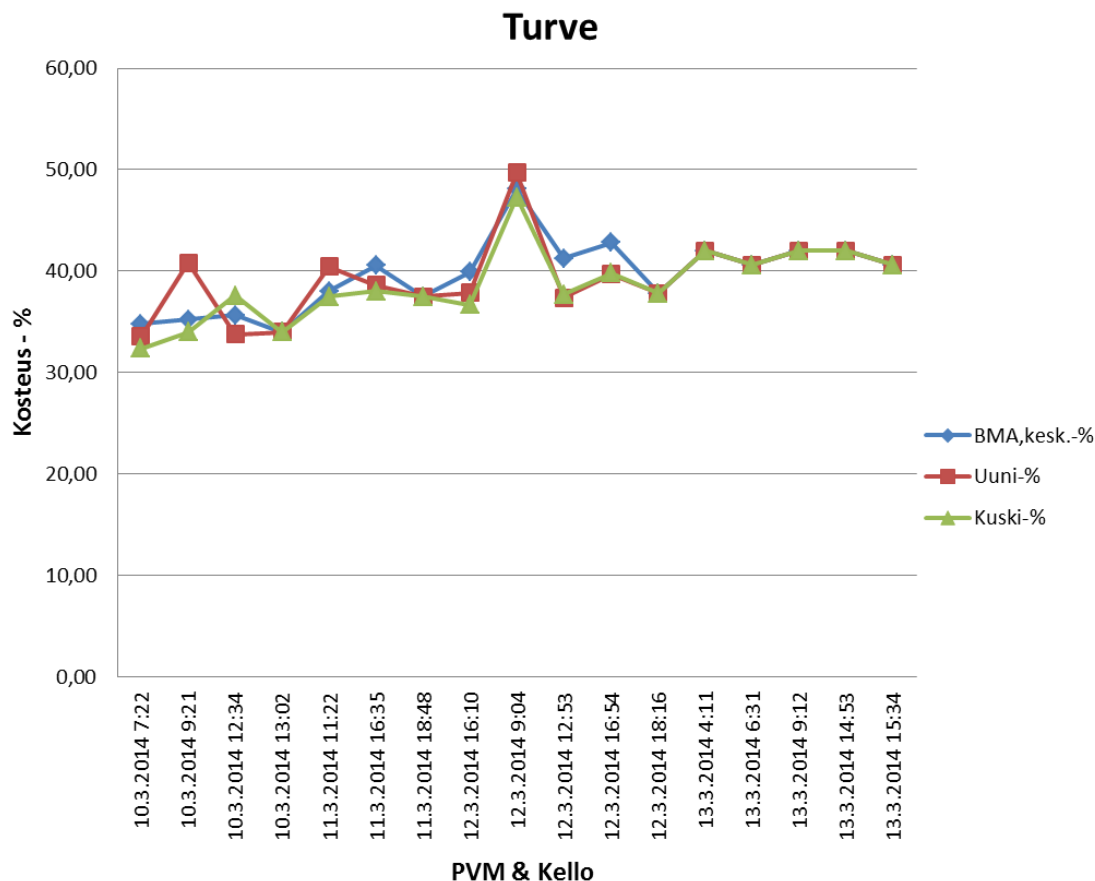
8.1.4 Turve

Turpeen kosteus määritettiin kolmella eri tapaa – yksittäisnäytteet Senfit BMA pikakosteusmittarilla, yksittäisnäytteistä muodostettu kokoomanäyte uunikuivausmenetelmällä sekä kuljettajien ottamalla päivän kokoomanäytteellä. Turpeen purkupaikasta johtuen polttoainenäytteet otettiin purun yhteydessä kuormasta putoavasta virrasta kappaleessa 3 esitetyllä tavalla.

Taulukon 8.4. perusteella voidaan jo havaita selvästi, että turpeen kosteus vaihtelee vähän mittausmenetelmien välillä. Näin voidaan myös todeta kuvan 8.4. perusteella, jossa on esitetty turpeen kosteusvaihtelu eri mittausmenetelmien välillä.

Taulukko 8.4. Painotettu keskikosteus turpeessa.

Mittausmenetelmä	Kosteus - %
Senfit BMA	39,56
Uuni	39,34
Kuski	38,68

Kuva 8.4. Turpeen kosteus eri mittausmenetelmillä.

8.1.5 Kuori ja liete

Kaipolan voimalaitoksella kuorta ja lietettä hävitetään polttamalla leijukattilassa. Paperitehtaan prosessien jätteinä syntyvät kuori ja liete ovat merkittäviä voimalaitoksen toimivuuden kannalta niin taloudellisesti kuin ekologisesti tarkasteltaessa. Voimalaitoksen kannalta ne ovat haastavia polttoaineita erityisesti niiden korkean kosteuspitoisuuden vuoksi.

Taulukossa 8.5. on esitetty kuoren kosteusvaihtelu ja taulukossa 8.6. on esitetty lietteen kosteusvaihtelu mittausten aikana. Kuoren sekä lietteen näytteet otettiin kuljettimilta putoavasta virrasta. Kuoren kosteus analysoitiin sekä Senfit BMA:lla, että uunissa. Lietteen kosteus analysoitiin paperitehtaan laboratoriossa. Kosteus on määritetty keskimäärin kolmen lietepuristimen massavirtojen suhteen avulla.

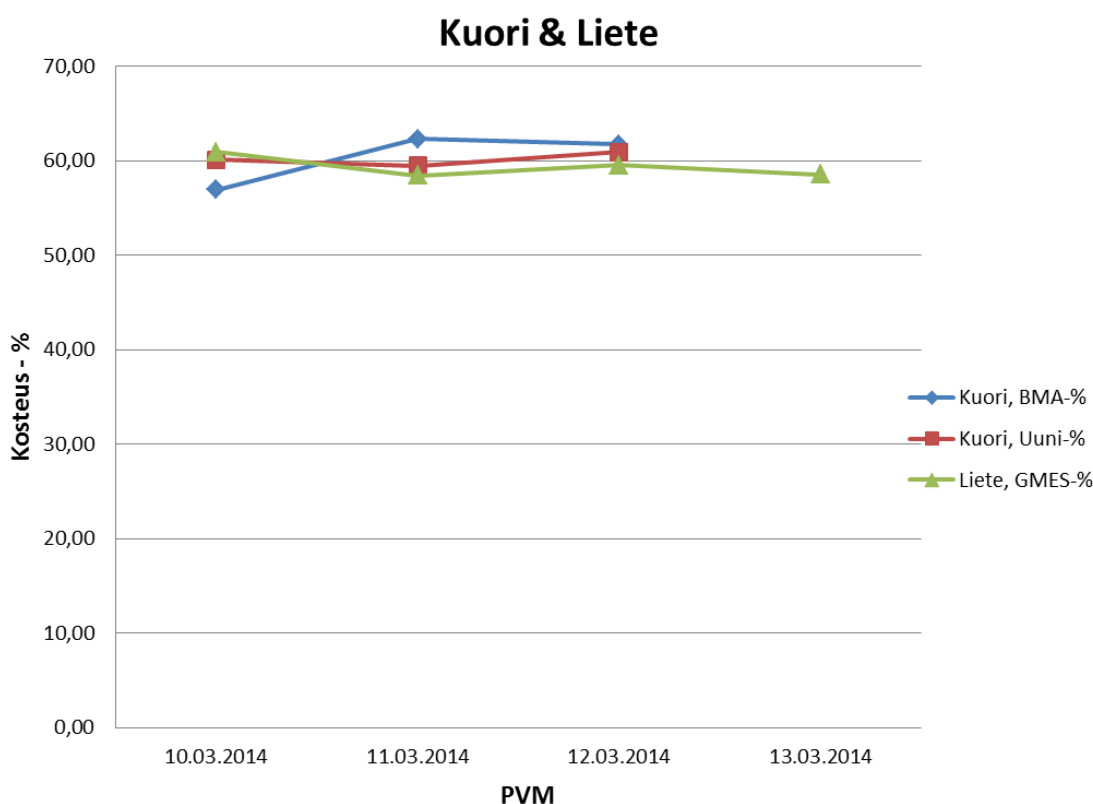
Taulukko 8.5. Kuoren kosteusvaihtelu mittausten aikana.

Päiväys	Nettopaino (kg)	BMA-%	Uuni-%
10.3.2014	109620,00	56,90	60,07
11.3.2014	95904,00	62,30	59,45
12.3.2014	52704,00	61,70	60,91

Taulukko 8.6. Lietteen kosteusvaihtelu mittausten aikana.

Päiväys	Nettopaino (kg)	GMES-%
10.3.2014	113501,15	60,92
11.3.2014	268325,07	58,40
12.3.2014	254942,24	59,53
13.3.2014	251403,82	58,50

Kuvasta 8.5. voidaan havaita kosteuden olevan hyvin homogeeninen kuoren ja lietteen osalta. Vähäinen kosteusvaihtelu on myös merkittävä tekijä voimalaitoksen kannalta, sillä tasaisena pysyvä kosteus hävitettävissä polttoaineissa antaa paremmat mahdollisuudet sen polttamiseen leijukattilassa.

Kuva 8.5. Kuoren ja lietteen kosteus eri mittausmenetelmillä.

8.2 Epäpuhtaudet

Polttoaineiden epäpuhtauksina voidaan pitää inerttejä aineita, jotka tulevat polttoaineiden mukana voimalaitokselle. Inerttien aineiden osuus on merkittävä erityisesti kannossa ja nykyisten käytössä olevien menetelmien avulla niiden selvittäminen on lähes mahdotonta. Mittausten aikana epäpuhtauksia kuormien sisällä mitattiin röntgenin avulla. Kannon mukana tulevan inertin aineen osuus selvisi hyvin mittausten aikana, kun tarkasteltiin kuorman purun jälkeen kuormatilan pohjaa, jossa mullan, hiekan ja kivien peittämä kerros oli noin 10 cm paksu.

8.2.1 Pienkokopuu ja ranka

Pienkokopuun ja rangan mukana tulevien inerttien aineiden osuus mittauksissa oli varsin pieni. Röntgenin mitatessa jään epäpuhtauksiksi oli osassa lumisista ja jäisistä kuormista havaittavissa epäpuhtauksien kasvua. Mittausten aikana pienkokopuu ja rankakuormien mukana tuli 835,50 kg inerttiä ainesta eli noin 0,43 % kuormien nettopainosta. Taulukossa 8.7. on esitetty röntgenillä mitatut vierasaineet pienkokopuu- ja rankakuormissa.

Taulukko 8.7. Pienkokopuun ja rangan mukana tulleet vierasaineiden määrät röntgenillä mitattuna.

PVM	Nettopaino (kg)	Vierasaineiden määrä (kg)	Vierasaineita - %
10.3.2014 13:36	17580,00	176,99	1,01
10.3.2014 14:10	21520,00	16,28	0,08
10.3.2014 16:18	22700,00	98,95	0,44
10.3.2014 18:01	21840,00	53,61	0,25
11.3.2014 10:44	27240,00	87,56	0,32
11.3.2014 16:04	27180,00	141,73	0,52
12.3.2014 9:31	24060,00	119,46	0,50
12.3.2014 12:35	17160,00	39,88	0,23
12.3.2014 13:58	19440,00	101,04	0,52
Yht.	198720,00	835,50	0,43

8.2.2 Kanto

Kannon mukana tulevien epäpuhtauksien määrä on merkittävä tekijä voimalaitoksien kannalta. Inerttien aineiden määrä vaikuttaa myös porttihintaan, sillä sen osuus kuormasta voi olla jopa 20 % (Halonen 2013). Taulukossa 8.8. on esitetty mittausten aikana kantokuormien mukana tulleet epäpuhtaudet. Mittausten aikana suurin inerttien aineiden osuus kuormasta mitattiin 10.3.2014 kello 6:37 tuulleesta kuormasta, jonka vierasaineiden määrä oli 2380,32 kg ja osuus koko kuorman painosta 10,70 %. Keskimäärin kanto kuormien mukana tuli 3,53 % inerttiä ainesta. Kaikkiaan palamatonta ainesta mitattiin 15175,57 kg nettopainosta.

Taulukko 8.8. Kannon mukana tulleet vierasaineiden määrät röntgenillä mitattuna.

PVM	Nettopaino (kg)	Vierasaineiden määrä (kg)	Vierasaineita - %
10.3.2014 6:37	22240,00	2380,32	10,70
10.3.2014 7:30	18020,00	782,34	4,34
10.3.2014 9:26	15400,00	560,60	3,64
10.3.2014 10:41	19640,00	643,42	3,28
10.3.2014 11:42	14080,00	338,43	2,40
10.3.2014 12:54	17020,00	293,71	1,73
10.3.2014 17:07	15620,00	287,21	1,84
10.3.2014 19:27	17420,00	302,62	1,74
11.3.2014 8:54	19120,00	607,72	3,18
11.3.2014 10:36	14320,00	251,55	1,76
11.3.2014 11:37	20660,00	1454,46	7,04
11.3.2014 12:58	16440,00	341,40	2,08
11.3.2014 14:38	17940,00	493,90	2,75
11.3.2014 18:09	20240,00	682,16	3,37
11.3.2014 18:47	24600,00	1053,67	4,28
12.3.2014 6:14	20960,00	636,20	3,04
12.3.2014 8:12	20480,00	1610,78	7,87
12.3.2014 8:33	15160,00	466,67	3,08
12.3.2014 10:01	21040,00	626,46	2,98
12.3.2014 10:40	23140,00	591,53	2,56
12.3.2014 11:28	19160,00	345,21	1,80
12.3.2014 13:17	19620,00	425,23	2,17
Yht.	412320,00	15175,57	3,53

Verrattaessa taulukossa 8.8. esitettyjä mittaustuloksia Halosen (2013) esittämiin, voidaan todeta kantojen olleen mittausten aikana normaalia puhtaampia. Halosen (2013) kantotutkimuksessa saatiin inerttien aineiden osuudeksi keskimäärin 11,29 % kanto-kuorman painosta. Verratessa taulukon 8.8. tuloksiin eroa syntyi 7,76 %, jolla on merkittäviä vaikutuksia kuormien energiasisältöön suhteen.

8.2.3 Metsähakkuutähde

Metsähakkuutähteiden osalta inerttien aineiden osuus on myös melko pieni. Taulukossa 8.9. on esitettyinä mittausten aikana saadut vierasaineiden määrät metsähakkuutähdekuormissa. Mittausten aikana saatu kokonaismäärä oli 4154,05 kg eli 1,33 % nettopainosta.

Taulukko 8.9. Metsähakkuutähteiden mukana tulleet vierasaineiden määrät röntgenillä mitattuna.

PVM	Nettopaino (kg)	Vierasaineiden määrä (kg)	Vierasaineita - %
10.3.2014 8:32	22320,00	629,00	2,82
10.3.2014 9:57	18600,00	175,06	0,94
10.3.2014 15:35	21220,00	559,60	2,64
11.3.2014 6:07	24500,00	491,56	2,01
11.3.2014 6:53	27200,00	242,80	0,89
11.3.2014 7:40	24500,00	134,70	0,55
11.3.2014 8:24	20400,00	800,66	3,92
11.3.2014 12:09	21860,00	146,79	0,67
11.3.2014 15:25	20640,00	306,13	1,48
11.3.2014 17:07	24800,00	214,40	0,86
12.3.2014 7:25	25380,00	178,81	0,70
12.3.2014 14:36	23880,00	38,58	0,16
12.3.2014 15:41	28740,00	168,81	0,59
12.3.2014 16:16	17500,00	67,15	0,38
Yht.	321540,00	4154,05	1,33

Röntgenin erottelukyky ei vielä riitä jään tunnistamiseen muista kiinteistä aineista, joka osittain selittää metsähakkuutähteiden mukana tulleita palamattomia aineksia. Tästä johtuen osa palamattomasta aineksesta metsähakkuutähteissä muodostui jäästä.

8.3 Tehollinen lämpöarvo

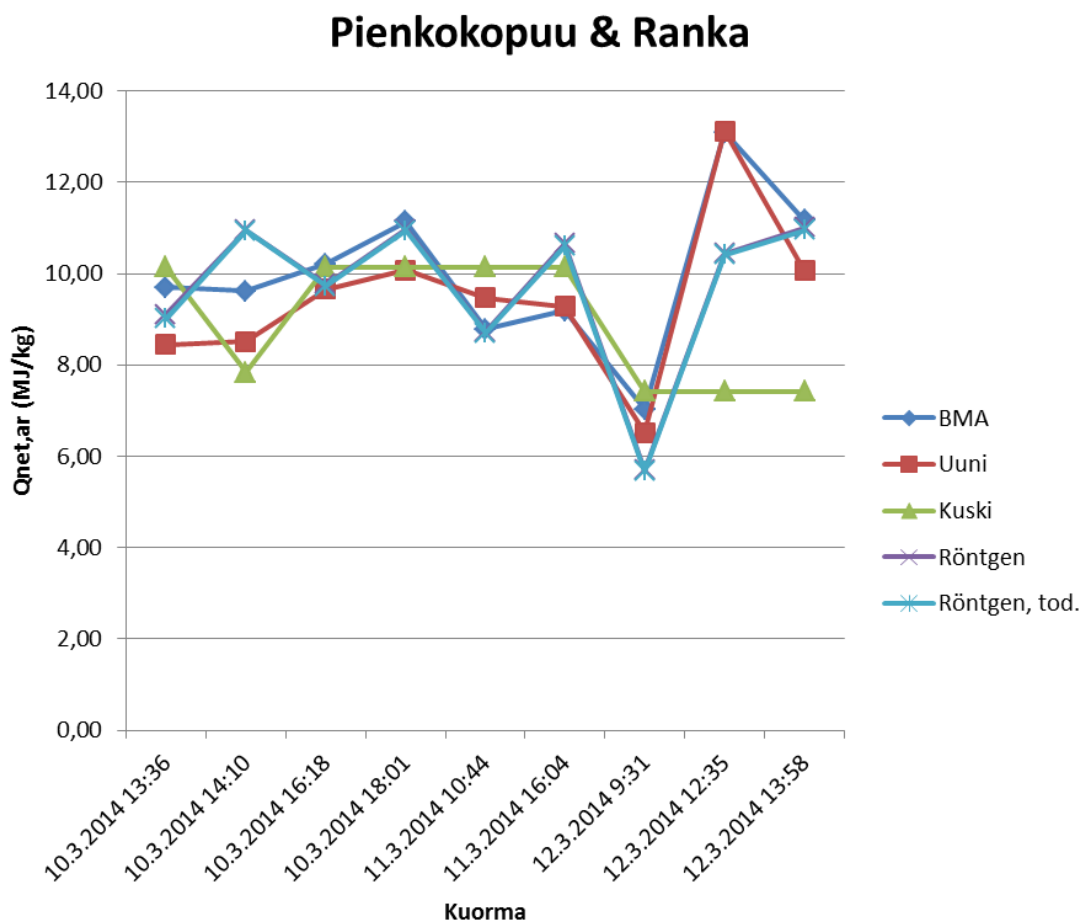
Polttoaineiden tehollinen lämpöarvo tulokosteudessa voidaan määrittää, kun tiedetään kuiva-aineen tehollinen lämpöarvo. Mittausten aikana metsäpolttoaineille käytettiin UPM:n polttoainejärjestelmän mukaisia lämpöarvoja kuiva-aineelle. Turpeen, lietteen sekä kuoren kuiva-aineiden teholliset lämpöarvot määritettiin UPM:n laboratoriossa Lappeenrannassa.

Tehollinen lämpöarvo tulokosteudessa voidaan laskea kappaleessa 4.3 esitettyjen kaavojen avulla kuiva-aineen tehollisen lämpöarvon perusteella. Liitteessä 11 on esitettyä metsäpolttoaineiden ja liitteessä 12 turpeen teholliset lämpöarvot saapumiskosteudessa mittausten aikana eri mittausmenetelmillä. Röntgenille on esitetty kaksi eri lämpöarvoa – ensimmäinen on yhtälöllä (6) laskettu lämpöarvo samoin kuin muiden mittausten osalta ja toinen on energiamäärästä laskettu lämpöarvo, jossa inertit aineet on huomioitu.

8.3.1 Pienkokopuu ja ranka

Pienkokopuun ja rangan tehollinen lämpöarvo mittausten aikana oli keskimäärin 9,06 ja 9,83 MJ/kg välillä riippuen mittausmenetelmästä. Kuvassa 8.6. on esitettyä tehollisen

lämpöarvon vaihtelu graafisesti. Verrattaessa mittauksissa saatuja tuloksia liitteessä 1 esitettyihin lämpöarvoihin (7 - 11 MJ/kg), on keskimäärin lämpöarvot hyvin samaa luokkaa.

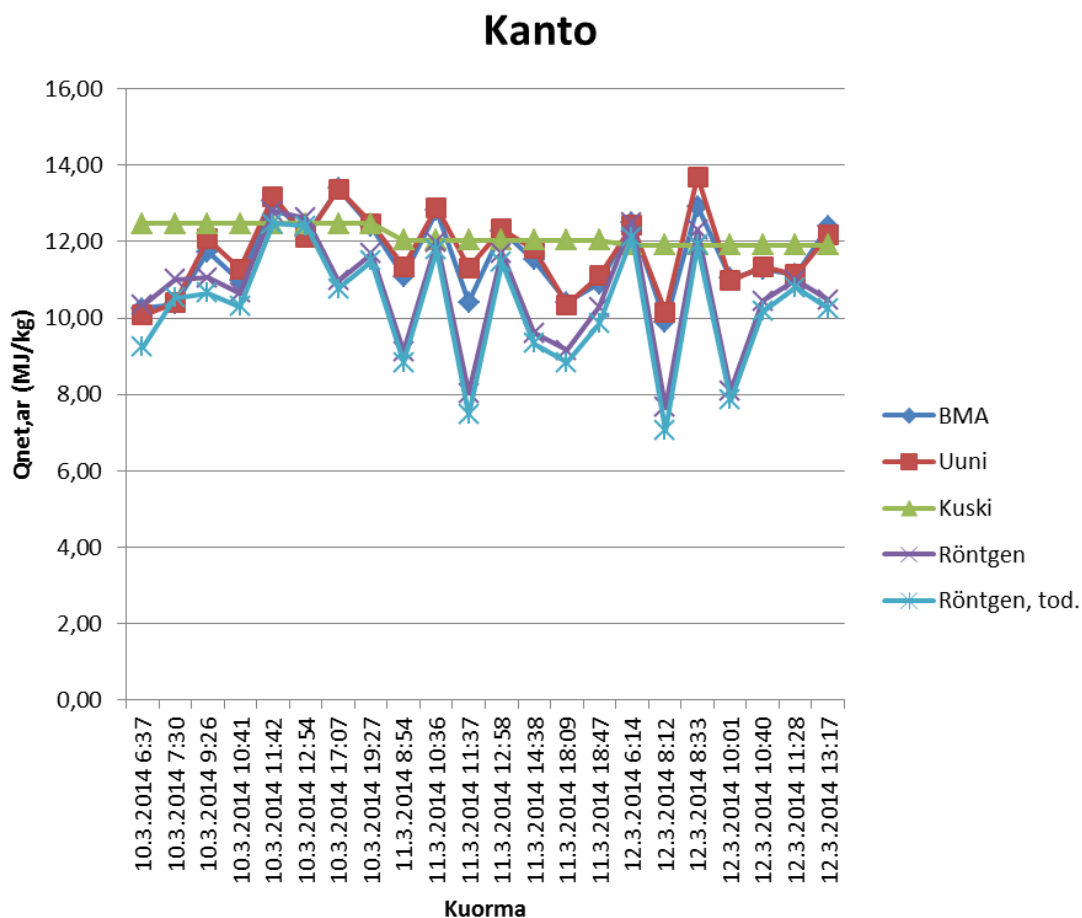

Kuva 8.6. Tehollinen lämpöarvo tulokosteudessa pienkokopuussa ja rangassa.

Tarkasteltaessa kuvaa 8.6. voidaan selkeästi erottaa yhden kuorman poikkeavan selkeästi. Kuorman kosteus todettiin kappaleessa 8.1.1 olevan myös poikkeava keskiarvosta, joka vaikuttaa suoranaisesti myös lämpöarvoon.

8.3.2 Kanto

Kannon keskimääräinen tehollinen lämpöarvo saapumiskosteudessa mittausmenetelmästä riippuen oli 10,12 ja 12,14 MJ/kg:n välillä. Liitteessä 1 on esitetty kantohakkeen lämpöarvon vaihtelevan 8 ja 13 MJ/kg:n välillä. Mittaustuloksia voidaan pitää hyvin keskimääräisinä. Kuvassa 8.7. on esitetty mittausten aikana kannon teholliset lämpöarvot tulokosteudessa eri mittausmenetelmillä.

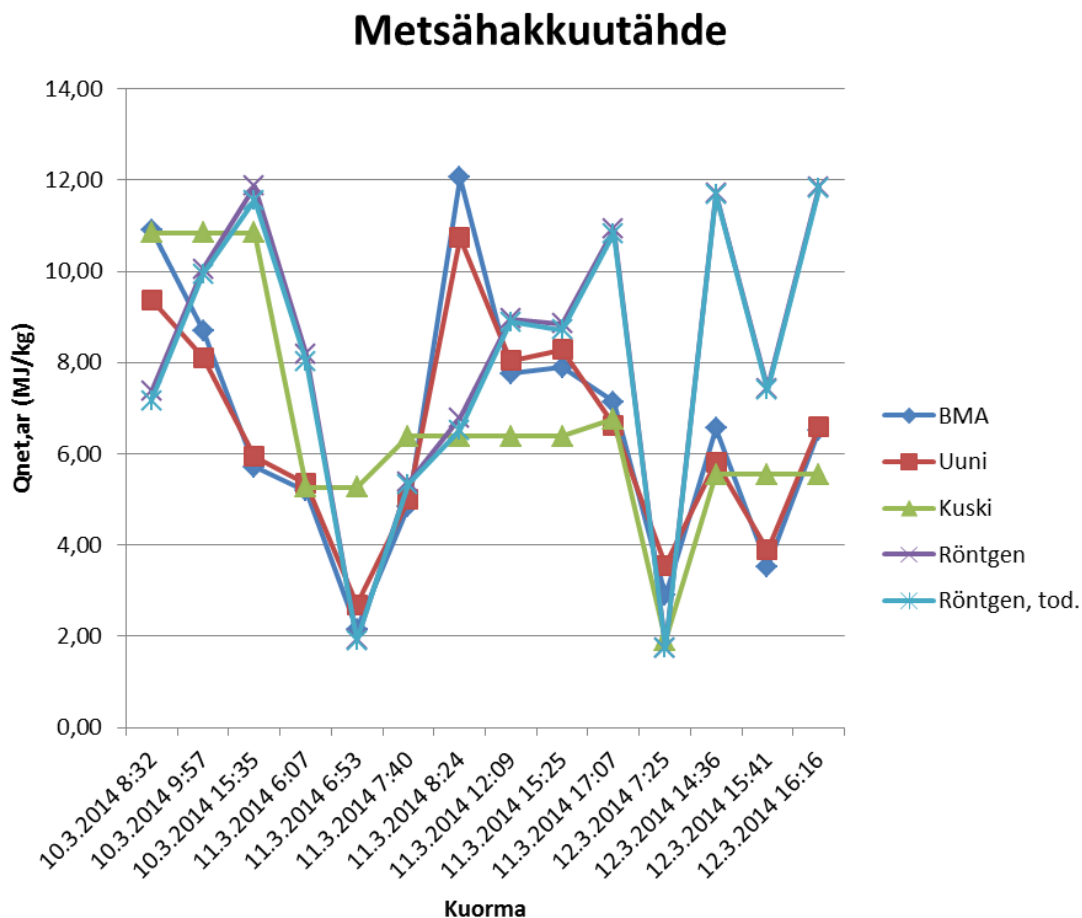

Kuva 8.7. Tehollinen lämpöarvo tulokosteudessa kannossa.

Tarkasteltaessa kuvaa 8.7. voidaan nähdä kahden kuorman teholliset lämpöarvot poikkeuksellisen mataliksi röntgenmittauksessa. Matala lämpöarvo johtuu pitkälti niiden korkeasta kosteudesta sekä vierasainepitoisuudesta.

8.3.3 Metsähakkuutähde

Metsähakkuutähteelle teholliseksi lämpöarvoksi saatiin 6,22 ja 7,84 MJ/kg välille riippuen mittausten menetelmästä. Liitteessä 1 on metsähakkuutähteelle esitetty teholliseksi lämpöarvoksi saapumiskosteudessa 6 - 9 MJ/kg. Mittausten tulokset ovat siis hyvin keskimääräisiä kirjallisuuden arvoihin verrattuna, mutta ovat kuitenkin keskimääräisen lämpöarvon alarajoilla. Kuvassa 8.8. on esitettynä teholliset lämpöarvot saapumiskosteudessa eri mittausten menetelmillä metsähakkuutähteelle.

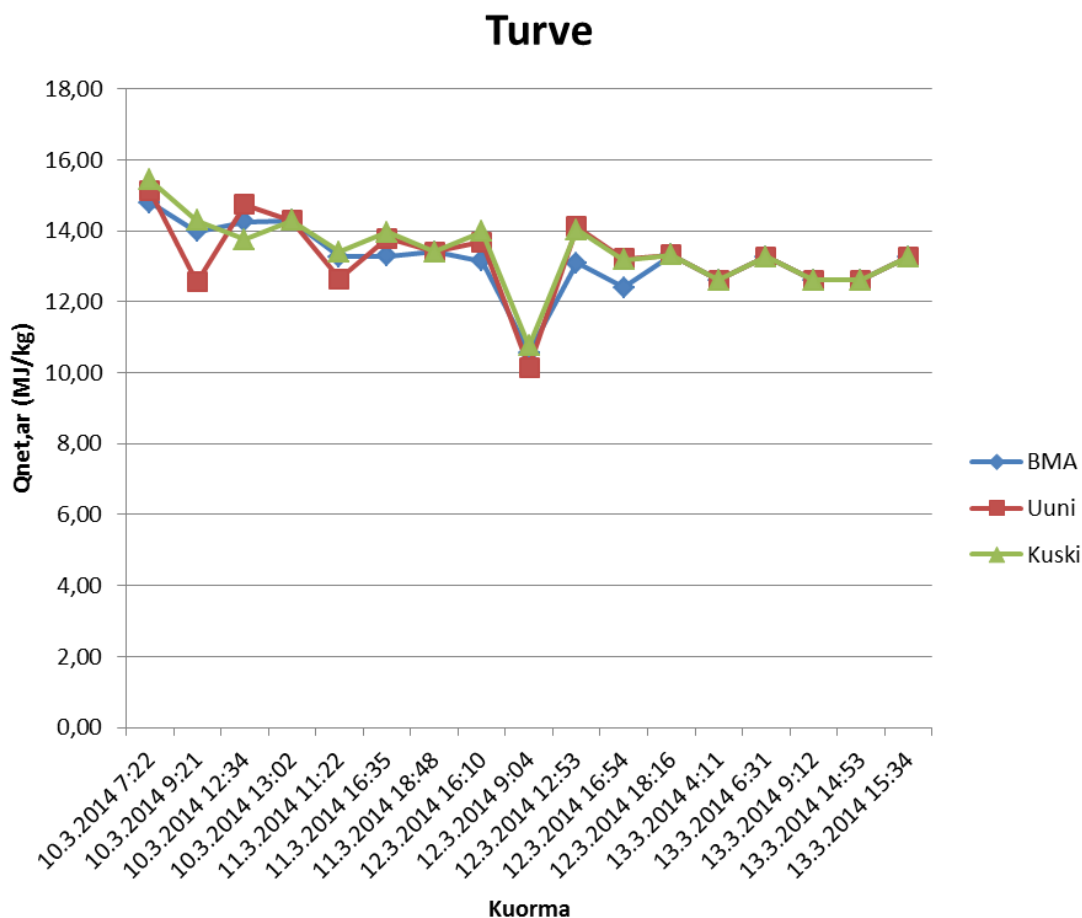

Kuva 8.8. Tehollinen lämpöarvo tulokosteudessa metsähakkuutähteessä.

Kuvan 8.8. perusteella voidaan todeta röntgenmittausten vaihtelevan huomattavasti voimakkaammin kuormien välillä. 11.3.2014 kello 6:53 ja 12.3.2014 kello 7:25 toimitetuista kuormista on saatu huomattavasti alhaisemmat lämpöarvot kuin kirjallisuudessa esitetyt arvot. Vastaavasti parempia kuormia on havaittu jokaisena mittauspäivänä, mikä toisaalta kompensoi keskiarvoa.

8.3.4 Turve

Turpeen laatu mittausten aikana oli melko tasaista, kuten jo aiemmin kosteusmittauksiin perusteella voitiin todeta. Turpeelle määritettiin turvesuokohtaiset kuiva-aineen teholliset lämpöarvot, jotka on esitetty liitteessä 12. Kuvassa 8.9. on esitetty mittausten aikana saadut teholliset lämpöarvot tulokosteudessa turpeelle.

Kuva 8.9. Tehollinen lämpöarvo tulokosteudessa turpeessa.

Mittaustulosten perusteella keskimääräinen tehollinen lämpöarvo tulokosteudessa vaihteli mittaustavasta riippuen 13,18 ja 13,41 MJ/kg:n välillä. Kuvasta 8.9. voidaan nähdä mittaustulosten olevan hyvin samanlaisia, joka osittain kertoo turpeen laadun olevan hyvin tasaista. Pieni poikkeama voidaan havaita 12.3.2014 kello 9:04 toimitetussa kuormassa, jossa kosteus oli poikkeuksellisen korkea, noin 48 %.

8.3.5 Kuori ja liete

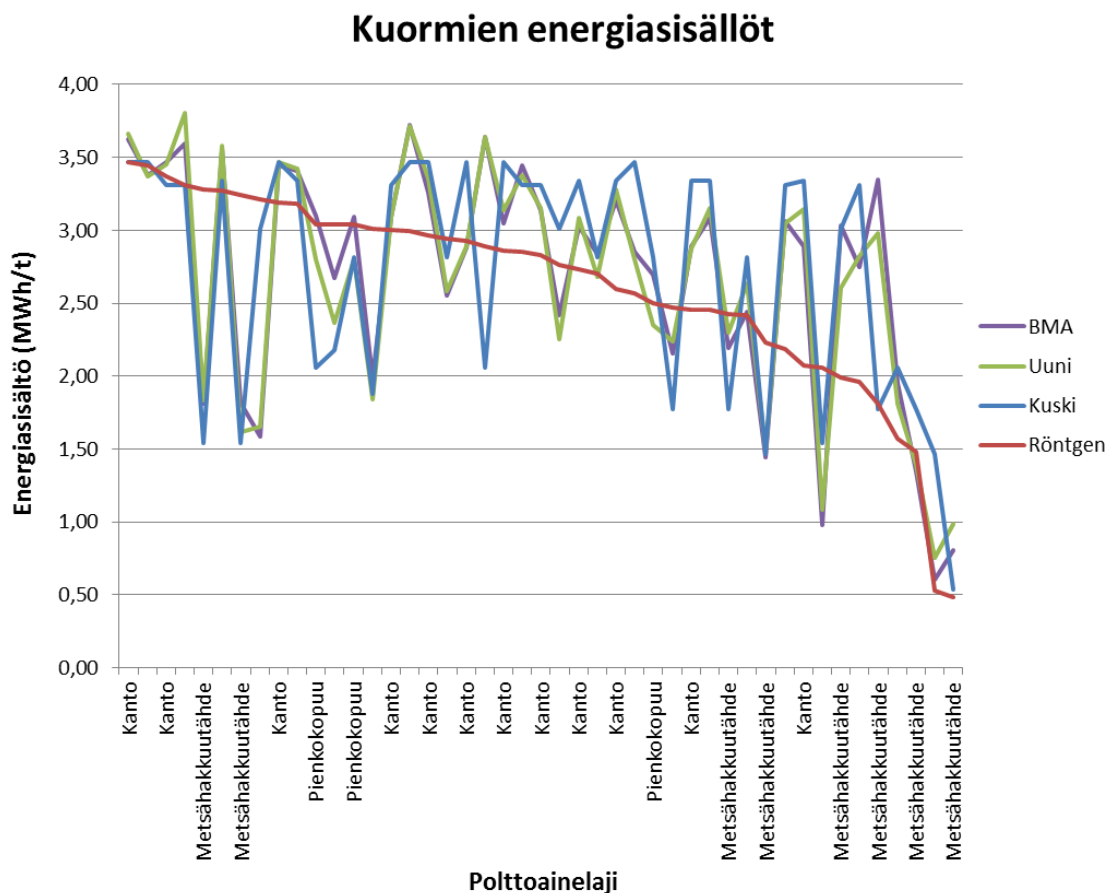
Kuoren ja lietteen näytteistä kerättiin kokoomanäyte laboratorioon, jossa niille määritettiin lämpöarvo. Taulukossa 8.10. on esitetty kuorelle ja lietteelle teholliset lämpöarvot kuiva-aineessa sekä saapumiskosteudessa. Tarkastelemalla taulukkoa 8.10., voidaan todeta kuoren ja lietteen laadun pysyvän homogeenisena.

Taulukko 8.10. Kuoren ja lietteen teholliset lämpöarvot.

Kuori	$Q_{\text{net,d}}$ (MJ/kg)	$Q_{\text{net,ar}}$ (MJ/kg)	
		BMA	Uuni
10.3.2014	19,10	6,84	6,16
11.3.2014	19,10	5,68	6,29
12.3.2014	19,10	5,81	5,98
Liete	$Q_{\text{net,d}}$ (MJ/kg)	$Q_{\text{net,ar}}$ (MJ/kg)	
10.3.2014	10,16	2,48	
11.3.2014	10,16	2,80	
12.3.2014	10,16	2,66	
13.3.2014	10,16	2,79	

8.4 Kuorman energiasisältö

Kuorman energiasisällöllä tarkoitetaan kuromasta saatavaa energiamäärään, kun tunnetaan polttoaineen lämpöarvo. Energiasisältö voidaan määrittää kappaleessa 4.5 esitetyn yhtälön (8) avulla. Energiasisältö määritellään yhtälössä (8) koko kuormalle sen painon mukaisesti, joten tässä kappaleessa tarkastelemme polttoaineiden ja kuormien välisiä energiasisältöjä jakamalla koko kuorman energiamäärä sen painolla, jolloin saadaan yksiköksi energia per tonni. Kuvassa 8.10. on esitettyinä kaikki mittausten aikana toimitetut metsäpolttoainekuormat ja niiden energiasisällöt. Röntgenin energiasisällön laske-
misessa on otettu huomioon vierasaineiden määrät.

Kuva 8.10. Kuormien energiasisällöt eri mittausmenetelmillä polttoainelajeittain.

Tarkasteltaessa kuvaa 8.10., jossa kuormat ovat järjestettynä röntgenillä mitattujen kuormien paremmuusjärjestykseen, voidaan havaita koneellisella näytteenotolla otettujen BMA, Uuni sekä kuskinäytteiden energiasisältöjen olevan lähempänä toisiaan kuormakohtaisesti. Ne kuitenkin poikkeavat suuresti röntgenillä mitatusta energiasisällöstä, kun tarkastellaan kuorman kokosisältöä. Taulukossa 8.11. on esitetty mittauksen aikana toimitetut metsäpolttoaineiden energiamäärät eri mittausmenetelmillä mitattuna.

Taulukko 8.11. Metsäpolttoaineiden energiamäärät eri mittausmenetelmillä.

Mittausmenetelmä	Pienkokopuu & ranka	Kanto	Metsähakkuutähde	Yhteensä
	MWh	MWh	MWh	MWh
BMA	542,51	1315,58	564,36	2422,46
Uuni	516,45	1331,01	555,44	2402,90
Kuski	500,21	1390,66	586,11	2476,98
Röntgen	529,58	1159,57	691,02	2380,18

8.5 Leijukattilan energiatase

Leijukattilalle muodostettiin energiatase mittausten ajalta sille aikavälille, jona mitatut polttoaineet poltettiin kattilassa. Kattilan tiedot kerättiin talteen kattilatietojärjestelmästä. Energiataseen laskemiseksi määritettiin aiemmin kappaleessa 6.2 periaatteet ja yhtälöt, joita tarvitaan energiavirtojen laskemiseen. Kattilan energiataseen avulla voidaan tarkastella polttoaineiden todellisia energioita suhteessa kattilasta saatavaan energiaan.

8.5.1 Savukaasupuoli

Leijukattilan savukaasupuolen laskuissa tarkastellaan tulipesään meneviä sekä savukaasujen mukana poistuvia lämpötehoja. Liitteessä 13 on esitetty tuntikeskiarvona kattilan savukaasupuolelle sisään menevät lämpötehot - polttoaineiden tehot eri mittausmenetelmillä, palamisilman tehot sekä kokonaistehot, jossa on laskettu yhteen polttoaineiden teho ja palamisilman teho.

Polttoaineiden syötettävät määrät kattilaan on optimoitu niiden suhteen mukaisesti siten, että on otettu huomioon kuvassa 7.4. esitettyjen ruuvipurkaimien kuormitukset. Ruuvipurkain 1 syöttää turvetta, kuorta sekä lietettä ja ruuvipurkain 2 metsäpolttoaineita. Polttoaineiden lämpötehot on laskettu kunkin mittausmenetelmän mukaisesti saadulla painotetulla keskiarvolla tehollisesta lämpöarvosta saapumiskosteudessa. Painotetun keskiarvon laskemiseksi esitettiin kappaleessa 8.1 yhtälö (38), jota voitiin soveltaa myös lämpöarvon laskemiseen. Polttoaineiden lämpötehot voidaan laskea yhtälön (31) avulla, joka esitettiin kappaleessa 6.2.1. Polttoaineita syötettiin kattilaan mittausten aikana yhteensä noin 4 120 000 kilogrammaa.

Palamisilman lämpötehon laskemiseksi muodostettiin liitteessä 7 esitettyjen palamisilman tuntuvien entalpioiden perusteella taulukon 8.12. mukaiset polynomisovitteet. Sovitteiden avulla pystyttiin määrittämään keskimääräinen palamisilman teho, kun palamisilman virtaus ja lämpötila voitiin lukea kattilatietojärjestelmästä. Palamisilman lämpötehon laskemiseksi esitettiin kappaleessa 6.2.1 yhtälö (32).

Taulukko 8.12. Palamisilman tuntuvan entalpian laskemiseen käytettävät polynomisovitteet.

Lämpötila, T (MJ/kmol)	Sovite H_{mt} (MJ/kmol)
$T \leq 7$	$H_{mt} = -0,0003T^4 + 0,0069T^3 - 0,0218T^2 + 3,497T - 8,7098$
$T > 7$	$H_{mt} = 7 \times 10^{-06}T^4 - 0,0009T^3 + 0,0493T^2 + 3,3604T - 9,2329$

Savukaasupuolelta poistuvina lämpötehoina voidaan pitää savukaasun hukcatehoa, säteily- ja johtumishäviöistä syntyvää hukcatehoa sekä pohjatuhkan mukana poistuvaa lämpötehoa. Liitteessä 14 on esitettynä savukaasupuolelta poistuvat lämpötehot tuntikeskiarvona.

Savukaasun hukcateholle muodostettiin palamisilman tavoin liitteessä 7 esitetyistä savukaasun tuntuvista entalpioista polynomisovitteet, jotka on esitetty taulukossa 8.13. Savukaasujen virtaus ja lämpötila haettiin kattilatietojärjestelmästä tuntikeskiarvona

mittausten ajalle. Hukkateho laskettiin kappaleessa 6.2.1 esitetyn yhtälön (33) mukaisesti.

Taulukko 8.13. Savukaasun tuntevan entalpian laskemiseen käytettävät polynomisovitteet.

Lämpötila, T (MJ/kmol)	Sovite H_{mt} (MJ/kmol)
$T \leq 7$	$H_{mt} = 0,0269x^2 + 3,5697x - 9,0541$
$T > 7$	$H_{mt} = 6 \times 10^{-06}T^4 - 0,0009T^3 + 0,0529T^2 + 3,8005T - 11,49$

Säteily- ja johtumishäviöiden laskemiseen on sovellettu kappaleen 6.2.1 yhtälöä (34). Mittausten aikana arvoitiin säteily- ja johtumishäviöiden olevan noin 2 % kattilan rakenteesta johtuen. Pohjatuhkan mukana poistuva lämpöteho on melko pieni verrattuna kattilan kokonaistehoon. Sen laskemiseksi sovellettiin yhtälöä (35), jossa pohjatuhkan ominaislämpökapasiteettina käytettiin kirjallisuudessa esitettyä arvoa 1,00 kJ/kgK. Poistettavan pohjatuhkan määrä mittausten aikana oli 6550 kilogrammaa.

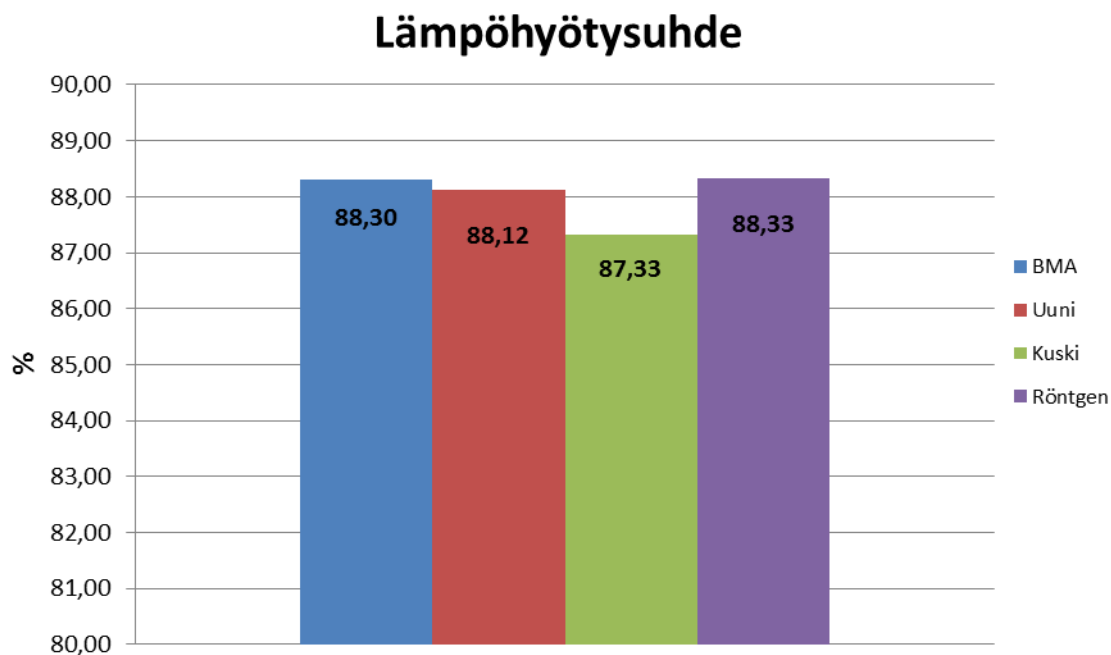
8.5.2 Vesi-höyrypiiri

Vesi-höyrypiirin laskuissa tarkastellaan kattilan sisään menevän veden höyrystämiseen vaadittavaa tehoa, joka voidaan laskea entalpian muutoksesta. Veden höyrystämiseen vaadittava teho voidaan laskea sisään menevän syöttöveden ja ulos tulevan höyryn entalpioiden erotuksesta kappaleessa 6.2.2 esitetyn yhtälön (37) mukaisesti. Liitteessä 15 on esitettynä tuntikeskiarvona mittausten ajalle höyryyn siirtyvä lämpöteho sekä kattilatietojärjestelmästä vaadittavat lämpötilat, paineet sekä höyryn virtaukset. Entalpia kyläläiselle vedelle voidaan lukea liitteessä 9 esitetyistä taulukosta ja tulistetun höyryn entalpia liitteestä 9 entalpia-entropia -diagrammista.

8.5.3 Hyötysuhde

Hyötysuhdetta voidaan käsitellä leijukattilan osalta kahdella eri tavalla – lämpöhyötysuhteena ja kattilahyötysuhteena. Lämpöhyötysuhde sekä kattilahyötysuhde voidaan laskea normaalin lämpövoimakoneen hyötysuhteen tapaan. Lämpöhyötysuhde kertoo kuinka paljon kattilaan syötettävästä mitatusta polttoainetehosta pystytään hyödyntämään. Kattilahyötysuhde taas kertoo kuinka paljon sisään syötettävästä energiasta kattila pystyy teoreettisesti hyödyntämään, kun otetaan kattilan häviöt huomioon.

Lämpöhyötysuhde voidaan määrittää kappaleessa 6.2.3 esitetyn yhtälön (38) avulla. Ulostulevana lämpötehona voidaan laskennassa pitää korkeapainehöyryn lämpötehoa, joka laskettiin kappaleessa 8.5.2. Korkeapainehöyry voidaan hyödyntää turbiinissa sähkön tuottamiseen sekä paperikoneilla paperin kuivaukseen. Kattilan sisään syötettävät lämpötehot ovat polttoaineiden sisältämä lämpöteho sekä palamisilman lämpöteho. Nämä laskettiin myös aiemmin kappaleessa 8.5.1. Lämpöhyötysuhteet eri polttoaineiden mittausten menetelmillä on esitetty kuvassa 8.11.

Kuva 8.11. Kattilan lämpöhyötysuhde eri polttoaineen mittausten menetelmillä.

Kattilan hyötysuhde voidaan määrittää, kun tunnetaan kattilan häviöt. Kattila häviöihin kuuluu kattilassa syntyvät johtumis- ja säteilyhäviöt, pohjatuhkan mukana poistuva lämpömäärä, savukaasun mukana hukattu lämpömäärä sekä jatkuvan ulospuhalluksen mukana menetetty höyryn lämpömäärä. Kattila häviöiden laskemiseksi esitettiin kappaleessa 6.2 yhtälöt, mitkä ovat laskettu liitteissä 14 ja 16. Kattilan hyötysuhde saadaan laskettua, kun jaetaan kattilan kehittämä höyrymäärä koko kattilan teholla. Kattilan teho saadaan, kun lasketaan kattilan kehittämään höyrymäärään mukaan häviöt. Kattilan hyötysuhteeksi saatiin mittausten aikana noin 91,50 %.

9 POLTTOAINEIDEN LAADUNTARKASTELU

9.1 Laadun vaikutus energiasisältöön

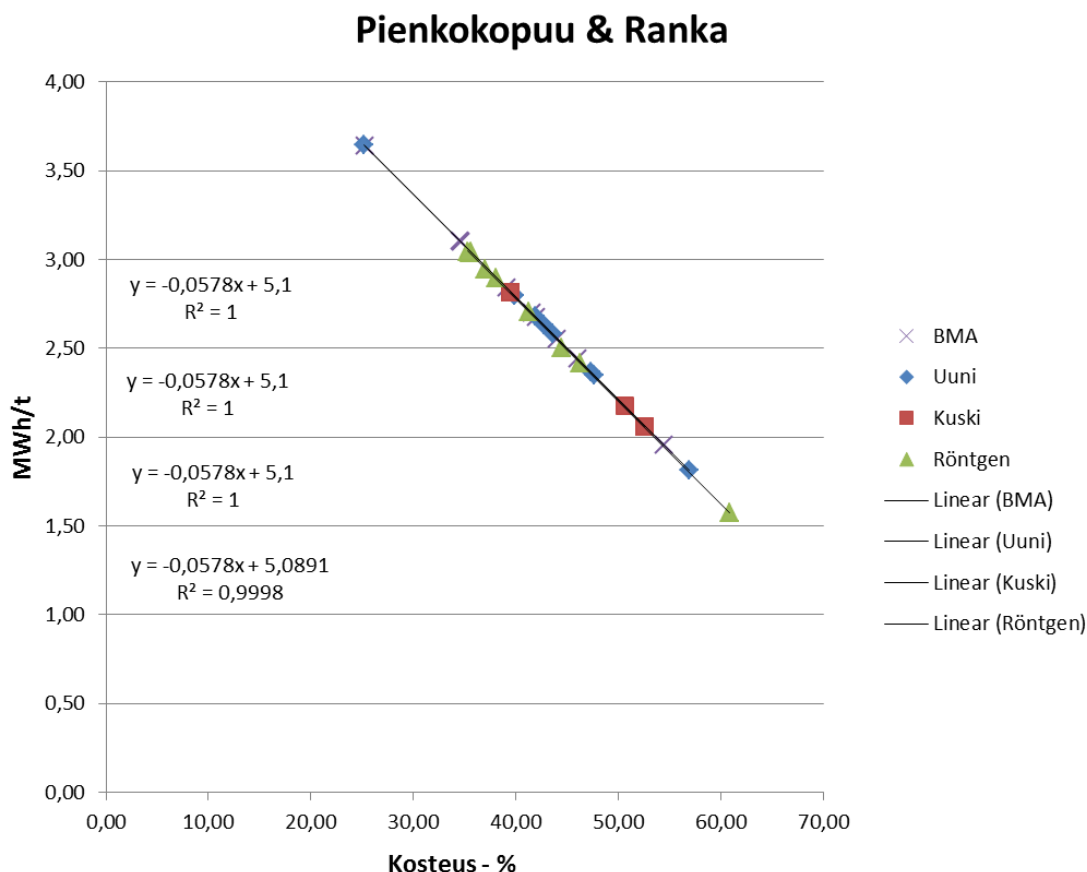
Polttoaineiden laadun vaihtelu vaikuttaa merkittävästi kuorman energiasisältöön. Laatuun vaikuttavat tekijät vaihtelevat merkittävästi niin kuorman sisäisesti kuin päiväkohtaisesti näytteissä.

9.1.1 Kosteus

Kosteus vaikuttaa polttoaineen teholliseen lämpöarvoon suoranaisesti, josta syystä sen merkitys kuorman energiasisältöön korostuu. Kuvissa 9.1.–9.3. on koottu mittausten aikana mitatut polttoaineet lajeittain ja muodostettu niille yhtälöt energiasisällön laske-
miseksi. Yhtälöt ovat esitettynä samassa järjestyksessä kuin kuvien oikealla puolella oleva taulukko mittausten menetelmän merkinnästä. Yhtälöiden alapuolella on esitettynä korrelaatio todellisen arvon ja yhtälön välillä.

BMA, uuni ja kuski – määritykset noudattavat samaa yhtälöä, sillä niiden energiasisältöön vaikuttaa ainoastaan kosteus ja tehollinen lämpöarvo kuiva-aineessa. Niiden energiasisältöön ei vaikuta vierasaineet, joita kyseisillä määritysmenetelmillä ei pystytä mittaamaan. Röntgenin energiasisältöön vaikuttaa myös vierasaineiden määrä kosteuden lisäksi, josta syystä röntgenillä mitatun kosteuden mukaan määritetty energiasisältö poikkeaa hieman muista määrityksistä.

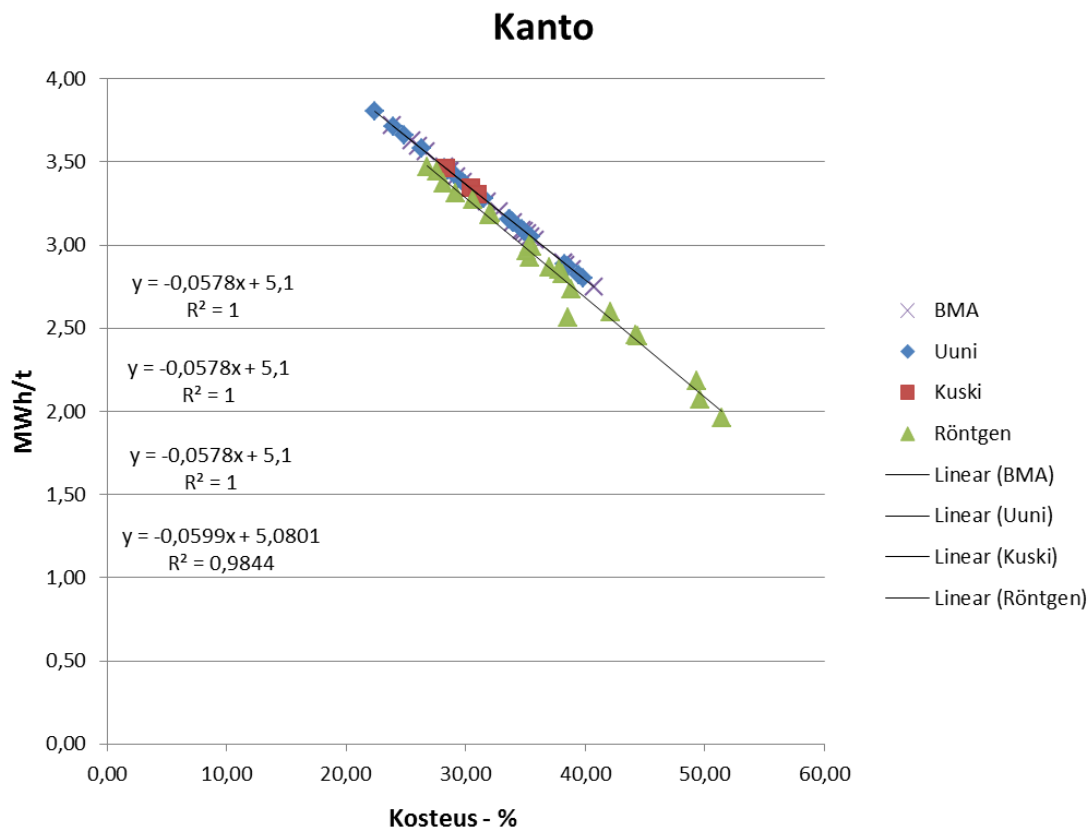
Pienkokopuu ja ranka kuormien energiasisältö kosteuden suhteen noudattaa hyvin lineaarista funktiota. Kappaleessa 8.2.1 voitiin havaita, että vierasainemäärät jäivät vähäisiksi, josta syystä kuvassa 9.1. korrelaatio kosteuden mukaisessa energiasisällön määrittämisessä pitää hyvin paikkansa. Röntgenmittausten perusteella saadun yhtälön mukainen korrelaatio käsinäytteillä saatuun energiasisällön arvoon poikkeaa 0,02 %, jota voidaan pitää lähes vastaavana kuin pelkällä kosteus määrityksellä saatua arvoa. Kuiva-aineesta määritettävä energiasisältö kosteuden mukaisesti korreloi hyvin pienkokopuun ja rangan osalta. Kulmakerroin on myös sama määritysmenetelmästä riippumatta, joten kosteuden vaihtelu ei vaikuta merkittävästi vierasaineiden määrään.

Kuva 9.1. Kosteuden vaikutus kuorman energiasisältöön pienkokopuussa ja rangassa.

Kuvassa 9.2. ovat esitettynä kantokuormat ja niiden kosteuden vaikutus energiasisältöön. Kappaleessa 8.2.2 esitettyjen vierasainemäärien perusteella voitiin nähdä, että niiden määrä oli merkittävästi suurempi kuin muilla metsäpolttoaineilla. Tarkasteltaessa kantokuormien energiasisältöä kosteuden suhteen voidaan havaita, että vierasaineiden määrä vaikuttaa myös kuorman energiasisältöön, kun se on otettu huomioon röntgenillä mitattaessa. Muilla mittausmenetelmillä saatu polttoaineiden energiasisältö noudattaa pienkokopuun ja rangen tavoin samaa funktiota.

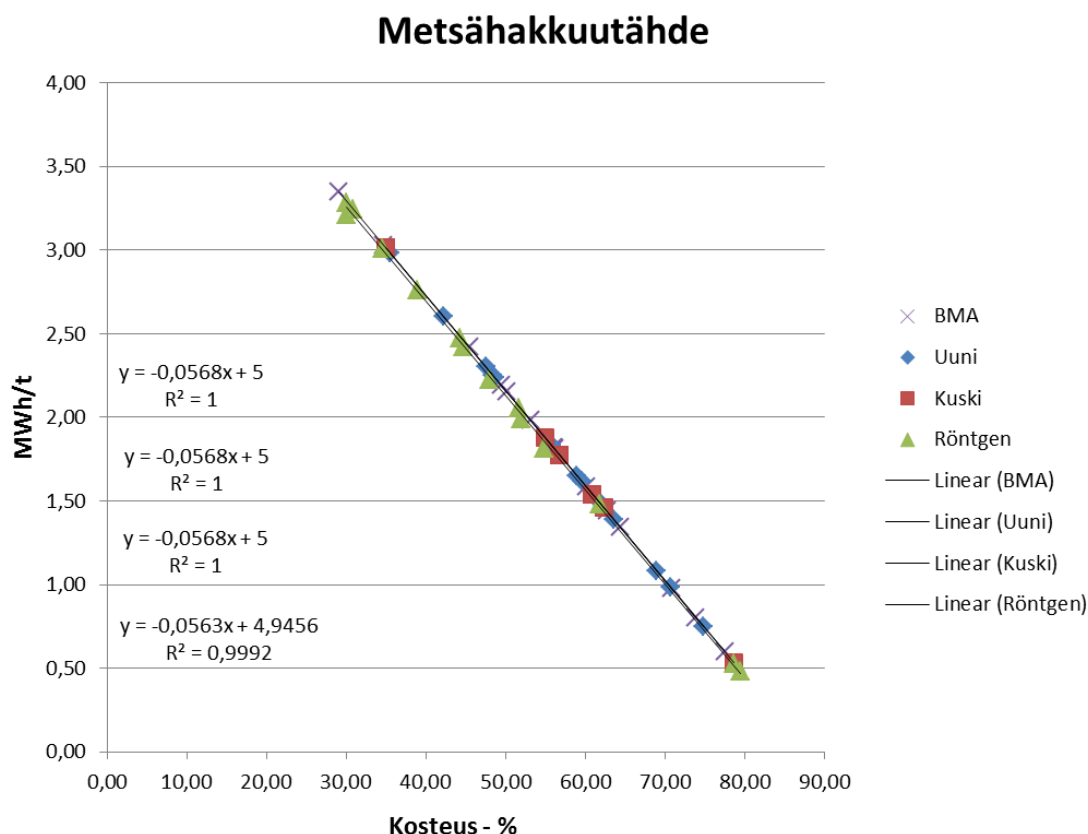
Röntgenmittausten perusteella muodostetun yhtälön korrelaatiosta voidaan nähdä, että kosteuden avulla saatu energiasisältö poikkeaa hieman käsinäytteiden mittauksista. Röntgenillä saadun korrelaation ollessa 98,44 % on energiasisällön poikkeama siis 1,66 % käsinäytteiden energiasisällöstä. Röntgenmittauksista saadun yhtälön kulmakerroin on hieman jyrkempi kuin käsinäytteiden otolla saatu. Tästä voidaan päätellä, että vierasaineiden määrä vaikuttaa jossain määrin kosteuteen kannossa. Sen näkyvyys käsinäyteotossa on heikko niin lajittumisen kuin harvan näytteenoton vuoksi. (Halonen 2013; Alakangas & Impola 2013, s. 37.)

Kuva 9.2. Kosteuden vaikutus kuorman energiasisältöön kannossa.

Tarkasteltaessa metsähakkuutähteiden mittausten perusteella muodostettua kuvaa 9.3. voidaan havaita, että jokaisen mittausmenetelmän perusteella voidaan melko tarkasti määrittää energiasisältö kosteuden suhteen. Tämä voidaan päätellä myös kappaleessa 8.2.3 esitettyjen vierasaineiden määrän perusteella, jotka pysyivät kohtuullisen pieninä. Röntgenillä mitattaessa metsähakkuutähdekuormia, voitiin selvästi havaita vierasainemäärien nousua, kun kuorma sisälsi runsaasti lunta ja jäätä. Tällöin osa kosteudesta merkittiin vierasaineisiin, jolloin vaikutus energiasisältöön tulee huomioitua. Ongelmana on kuitenkin jään ja lumen vaikutusta teholliseen lämpöarvoon saapumiskosteudessa, joka ei tule huomioiduksi, jos lumi ja jää yhdistetään vierasaineisiin.

Metsähakkuutähde kuormien kosteuden perusteella energiasisällölle muodostetusta yhtälöstä voidaan huomata, että kulmakertoimet ovat melko samat riippumatta mittausmenetelmästä. Vierasaineiden määrä ei siis vaikuta merkittävästi röntgenmittauksissa energiasisältöön. Korrelaatio röntgenmittauksessa verrattaessa energiasisältöä kosteuteen, voidaan havaita, että se pitää paikkansa 99,92 %:sesti. Tällöin poikkeama on keskimäärin 0,08 %, jota voidaan pitää tarkkana.

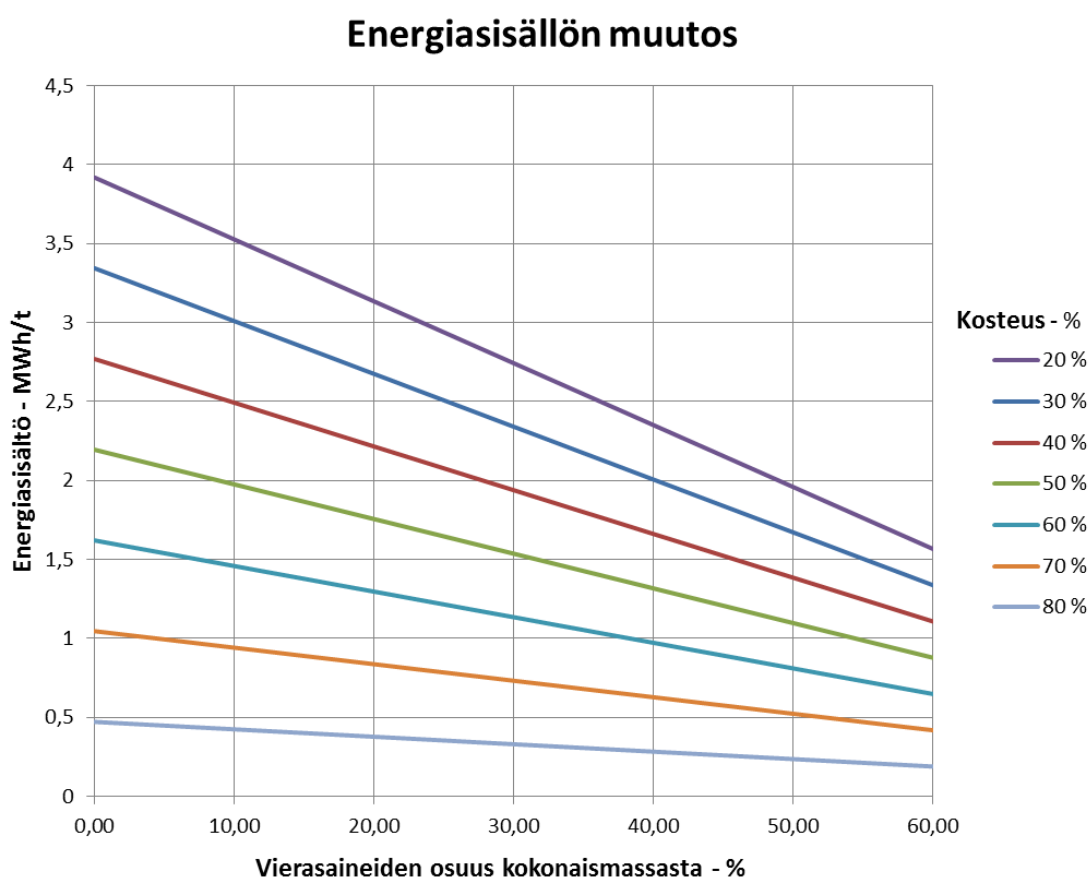
Kuva 9.3. Kosteuden vaikutus kuorman energiasisältöön metsähakkuutähteessä.

Mittaustuloksien perusteella muodostettujen yhtälöiden perusteella voidaan sanoa, että kuorman energiasisältö voidaan mitata melko tarkasti kosteuden perusteella. Korrelaatioiden perusteella kuorman energiasisällön tarkkuus on melko sama mittaussmenetelmästä riippumatta. Kanto kuormien osalta kuitenkin voitiin havaita, että inerttien aineiden määrä vaikuttaa merkittävästi kuorman energiasisältöön, jos se määritetään pelkän kosteuden perusteella. Vierasaaineiden määriä kuormasta on kuitenkin mahdotonta todeta ilman röntgenmittausta.

9.1.2 Vierasaineet

Vierasaineiden vaikutus energiasisältöön voi olla merkittävä sen määrästä riippuen. Aiemmin kappaleessa 8.2 tarkasteltiin vierasaineiden määriä mittausten aikana eri polttoainelajeissa. Voitiin havaita selkeästi, että kantokuormien vierasainemäärät olivat merkittävästi suurempia muihin polttoaineisiin verrattuna. Vierasaineiden määrän mittaaminen kuormasta röntgenillä on mahdollista, mutta muiden mittausmenetelmien avulla lähes mahdotonta koko kuormalle.

Kuvassa 9.4. on esitettyä energiasisällön muuttuminen kuormassa, kun otetaan sekä kosteuden muutos, että vierasaineiden määrä huomioon. Kuvaajassa kuorman energiasisällön laskemiseen on käytetty mittausten aikana metsäpolttoaineille keskimääräistä kuorman massaa (20724,00 kg) ja keskimääräistä lämpöarvoa (18,24 MJ/kg).

Kuva 9.4. Vierasaineiden ja kosteuden yhteisvaikutus energiasisältöön.

Tarkastelemalla kuvaajaa, voidaan havaita kosteuden vaikutuksen olevan merkittävä tekijä energiasisältöön. Kosteuden noustessa myös vierasaineiden määrän merkitys energiasisällön laskuun pienenee. Vierasaineiden määrä on suurimmillaan erityisesti kannon osalta, kuten todettiin aiemmin kappaleessa 8.2.

Mittausten aikana saatiin kannon keskimääräiseksi kosteudeksi 33,29 %, kun otetaan keskiarvo kaikkien mittausmenetelmien perusteella saadusta painotetusta keskiarvosta. Kuvasta 9.4. voidaan havaita, että mittausten aikana saadulla keskimääräisellä kannon kosteudella vierasaineiden määrä vaikuttaa merkittävästi kuorman energiasisäl-

töön. Halosen (2013) tutkimuksessa saatiin keskimääräiseksi vierasaineen määräksi kuormasta noin 11 % kuormasta. Kuvan 9.4. perusteella 11 % vierasainemäärällä ja 33,29 %:n kosteudella kuorman energiasisältö tippui samalla kosteudella olevaan puh-taaseen kuormaan verrattuna 0,34 MWh/t. Voidaan siis perustellusti sanoa, että vieras-aineiden määrä vaikuttaa merkittävästi kuorman energiasisältöön.

9.1.3 Toimitusketjun hallinta

Toimitusketjulla on merkittäviä vaikutuksia polttoaineen laatuun ja energiasisältöön. Kappaleessa 2 tarkasteltiin eri polttoainelaatujen ominaisuuksia, jossa voitiin havaita erityisesti kasan peittämällä ja toimitusajalla olevan merkittäviä vaikutuksia erityisesti kosteuteen. Vierasaineiden määrän on myös havaittu vähentyvän merkittävästi, kun kuivuminen tapahtuu tievarressa (Halonen 2013).

Mittausten aikana toimitettiin voimalaitokselle 45 metsäpolttoainekuormaan. Taulu-kossa 9.1. on koottu eri polttoainelajeittain mittausten ajalta vaaditut kuormat saman energiamäärän toimittamiseen, jos polttoaineen laatuun pystyttäisiin tekemään paran-nuksia toimitusketjun hallinnalla. Erityisesti kosteuteen voidaan vaikuttaa polttoaineen toimitusajankohdalla sekä varastoinnilla. Hyvä laatuisiin kuormiin on huomioitu 45 mitatusta kuormasta ainoastaan ne kuormat, joissa kuorman energiasisältö on ollut yli 2 MWh/t.

Taulukko 9.1. Kuormien määrä eri mittausmenetelmillä energiasisällön ollessa yli 2 MWh/t.

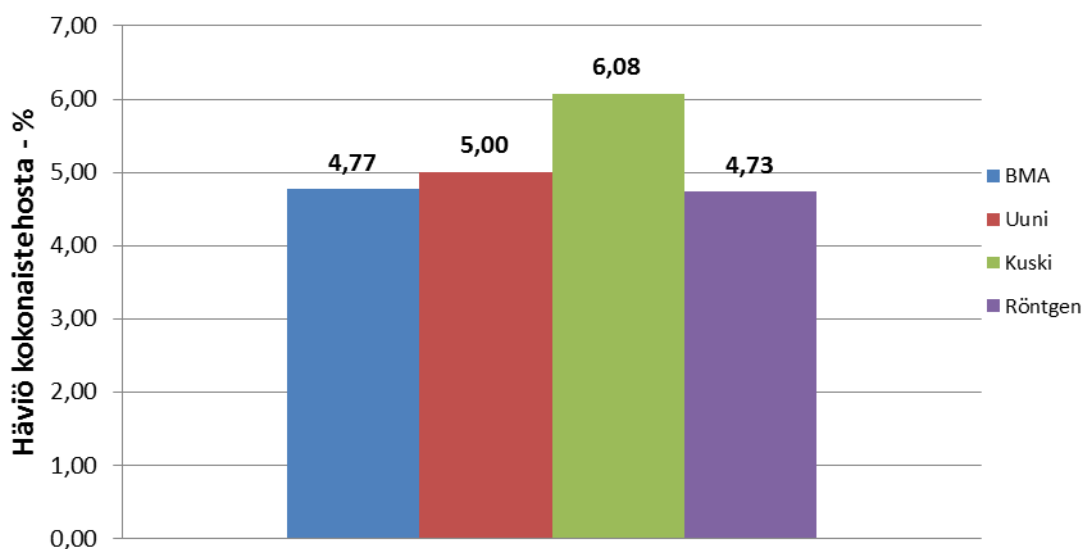
	BMA	Uuni	Kuski	Röntgen
Kuormien lukumäärä (yli 2 MWh/t)	35	35	34	38
Pienkokopuu & ranka	8	8	9	8
Kanto	22	22	22	21
Metsähakkuutähde	5	5	3	9
Kosteus keskimäärin (%)	35,21	35,76	34,33	37,75
Minimi kosteus (%)	23,87	22,41	28,30	26,78
Maksimi kosteus (%)	50,13	48,69	52,60	51,67
Kuorman energia keskimäärin (MWh)	59,55	58,89	61,12	58,02
Kuormien lukumäärä	41	41	41	42

Tarkasteltaessa taulukkoa 9.1., voidaan havaita, että jokaisen mittausmenetelmän mukaan kannattavaa on toimittaa jokaista polttoainelajia. Keskimääräinen kosteus on noin 35 %:a kuormissa, joiden minimi ja maksimi kosteudet sijoittuvat myös melko samoihin arvoihin. Kuorman energiasisällössä erityisesti kuskimäärityksen osalta voi-daan havaita suurempi arvo verrattuna muihin menetelmiin. Viimeisellä rivillä esitetyt kuormien lukumäärät viittaavat mittausten aikana toimitettujen kuormien mukaiseen energiamäärän toimitukseen, jos pystyttäisiin optimoimaan kuormat siten, että energia-sisältö olisi yli 2 MWh/t. BMA:n, uunin ja kuskin mittausten perusteella olisi tarvinnut

toimittaa 4 kuormaa ja röntgenin mukaan 3 kuormaa vähemmän. Neljän päivän mittaus-
ten ajalta voidaan siis todeta, että toimitusketjun hallinnalla voitaisiin vähentää noin
yksi kuorma per vuorokausi, jos laatua ja toimituksia tarkkailtaisiin niin voimalaitoksen,
hankinnan kuin toimittajan osalta.

9.2 Kattilan energiataseen mukainen hävikki

Kattilan energiatase määritettiin mittaus-ten ajalta kappaleessa 8.5. Kappaleessa 5.1 esi-
tetyt termodynamiikan I:sen pääsäännön mukaan energia on häviämätöntä. Tarkastele-
malla kattilan energiatasetta, voidaan polttoaineiden mitattu energia todentaa kappalees-
sa 6.2.1 esitetyllä yhtälöllä (36). Yhtälön (36) avulla, saadaan polttoaineiden laadun
määrittämisessä tulevat häviöt näkyviin, kun tiedetään kattilan sisään ja ulos menevät
energiavirrat. Kuvassa 9.5. on esitettyä kattilan energiataseen avulla lasketut häviöt eri
mittausmenetelmillä.

Kuva 9.5. Polttoaineen laadunmittauksessa syntyneet tehohäviöt kokonaistehosta.

Kuvasta 9.5. voidaan havaita, että tarkimmat mittausmenetelmät ovat olleet röntgen
sekä yksittäisnäytteistä määritetty BMA keskiarvo. Myös yksittäisnäytteistä koottu ko-
koomanäyte on ollut melko lähellä röntgen ja BMA mittauksia. Kuskien ottamat näyt-
teet sen sijaan ovat poikenneet röntgen mittauksista merkittävästi, tuottaen laadun mää-
rittämisessä kattilan mukaan 1,34 % suuremman tehohäviön verrattuna röntgeniin.

Aiemmin kappaleessa 3.2 esitetyn kuvan 3.4. perusteella voitiin todeta, että näyttei-
den lukumäärällä on merkittävä vaikutus tarkasteltaessa mittaustarkkuutta (Alakangas &
Impola 2013, s. 55). Kuvasta 9.5. voidaankin havaita, että näytteiden määrä vaikuttaa
merkittävästi tarkkuuteen sekä polttoaineista saatavaan energiaa, joka näkyy selvästi
myös kattilan tehossa. Kappaleessa 8.5.3 esitetyssä kuvassa 8.11. voitiinkin havaita
lämpöhyötysuhteen olevan 1 % huonompi kuskin määrittämisellä kuin röntgenillä.

9.3 Mittausvirheet

Diplomityön mittausten aikana mittausvirheitä voidaan pitää merkittävänä tekijänä tulosten tarkastelussa, sillä jokaiseen mittaukseen sisältyy mittausepävarmuus. Suurten polttoainemäärien sekä monen eri käsittelyvaiheen ansiosta virheitä on tarkasteltu ainoastaan käsitteellisesti, sillä niiden tarkkamäärittäminen on mahdotonta. Niiden avulla on pyritty arvioimaan tuloksien paikkansa pitävyyttä ja tekemään johtopäätöksiä. (Saarenrinne 2010, s. 17.)

Mittausten alussa voimalaitoksella polttoainevarasto pyrittiin tyhjentämään mahdollisimman tyhjäksi ennen mitattujen polttoaineiden syöttämistä. Paperitehtaan täydestä ajosta johtuen, varastoon kuitenkin jäi vielä merkittävä määrä polttoainetta, sillä polttoaineen syöttö ei saanut katketa missään vaiheessa. Näin ollen tarkkoja polttoainemääriä lajeittain oli erittäin vaikea arvioida. Metsäpolttoaineiden määrät määritettiin portin vaa'alla, joten niiden määrä on melko tarkka. Polttoainevaa'an tarkkuus mittauksissa oli ± 50 kilogrammaa.

Muiden polttoainelajien määrät määritettiin polttoaineita syöttävien ruuvien kuormituksen sekä kolakuljettimien vaakapainojen perusteella, joten ne ovat suuntaa antavia. Muiden polttoaineiden arvot ovat samat jokaisen mittausmenetelmän osalta. Niiden vaikutus lopulliseen tulokseen näkyy ainoastaan kokonaishävikissä, joka on sama kaikkien mittausmenetelmien osalta.

Kuormat purettiin murskalle, jossa hävikki pyrittiin minimoimaan. Murskan ohi tipuneet rangat, kannot ja metsätähteet nostettiin murskalle pyöräkuormaajalla kuorman purun jälkeen, joten mittavirheet pysyivät tältä osin vähäisinä. Kuorman pohjalle jäänyt tavara tiputettiin vasta kuorman loppupunnituksen jälkeen, joten ainoastaan murskalle syötetty metsäpolttoaine otettiin huomioon laskennassa. Kuskit ohjeistettiin tarkoin mitauksia varten, mutta yksi polttoainekuorma jäi punnitsematta. 11.3.2014 klo 7:40 toimitettu metsähakkuutähde kuorma oli jäänyt punnitsematta vaa'alla. Kuorman referenssinä on käytetty edellistä saman rekan toimittamaa metsähakkuutähdekuormaa. Paino saattoi poiketa merkittävästi todellisesta painosta, mutta lopullisiin tuloksiin sen vaikutukset ovat pieniä.

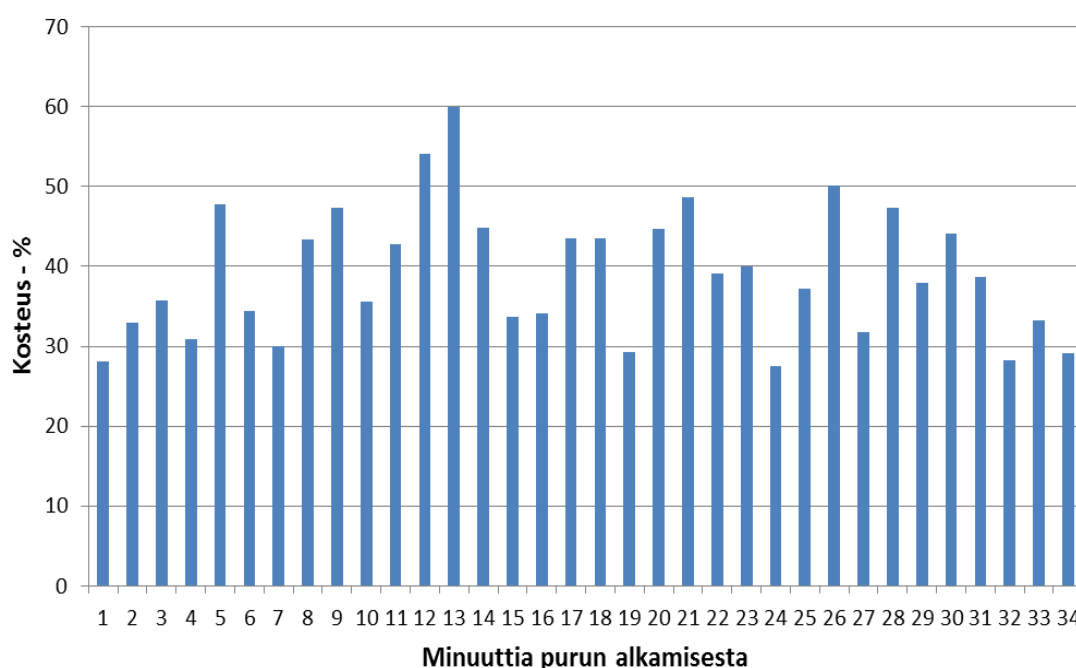
Polttoaineiden laatua tarkasteltiin näytteenotolla. Näytteenotto suoritettiin neljällä eri tavalla vertailun vuoksi. Käsinäytteiden osalta voitiin tulosten perusteella havaita määrittystavan olevan epätarkka. Lajittuminen näytteenottoon, kosteuden vaihtelu kuorman sisäisesti sekä näytteiden lajittuminen analysointivaiheessa vaikuttivat käsinäytteiden tarkasteluun kappaleessa 3 esitettyjen tapojen mukaisesti.

Yksittäisnäytteitä otettiin mittausten aikana 6 kappaletta kuormaa kohden. Tällöin kappaleessa 3.2 esitettyjen näytteiden lukumäärän mukaisesti päästiin yhden kuorman osalta jopa 95 % tarkkuuteen. Toimituserän kuormien lisääntyessä myös tarkkuus kasvoi, joka mittausten aikana yksittäisnäytteiden osalta oli kuvan 3.4. mukaisesti noin 98 %:iin toimituserässä.

Kuljettajan käsinäytteenotto perustuu Kaipolan voimalaitoksella koneellisen näytteenottimen mukaiseen näytteeseen. Kuljettaja purkaa kuorman murskalle vievälle kul-

jettimelle, jonka jälkeen hän kasaa auton lähtövalmiiksi ja ajaa näytteenottopaikan viereen. Näytteenotto tapahtuu yhdestä kohtaa kuormaa, jonka kuljettaja ottaa normaalisti kuorman purun jälkeen kuorman loppu puolelta. Yhden näytteen ottaminen toimituserästä, jossa päiväkohtaisten kuormien lukumäärä on 5, tarkoittaa noin 95 % tarkkuutta laatutarkastelussa kappaleen 3.2 mukaisesti. Kuvassa 9.6. on esitettyä eräs mitausten aikana röntgenillä mitattu kantokuorma, jossa kosteus on annettu minuuttikeskiarvona. Tarkastelemalla kuvaa voidaan havaita kosteusvaihtelun olevan melko suurta kuorman sisällä. Voidaankin todeta, että toimituserästä toimitettavien kuormien vähentäessä myös tarkkuus pienenee, jolloin yhden näytteen mukaisella määrittelyksellä laadun määrittäminen on hyvin epätarkkaa.

Kuorman sisäinen kosteusvaihtelu

Kuva 9.6. Kuorman sisäinen kosteusvaihtelu kantokuormassa.

Röntgenmittauksilla mitattiin polttoaineen laatu koko kuormasta. Röntgenmittausten tarkkuutta pyrittiin tarkastamaan kirjaamalla yksittäisnäytteiden tarkat kellonajat ylös ja vertaamalla sitä röntgenillä saatuun minuuttikeskiarvoon tuona ajanhetkenä. Röntgenin parametrit ovat määritetty näytteenoton sekä kokemuksen perusteella, joten tarkkuus vaihtelee. Tämän lisäksi polttoainepatjan paksuus vaihteli merkittävästi mittausten aikana, joka myös osittain vaikutti tuloksiin. Röntgenin mittaustuloksista on kuitenkin pyritty sulkemaan ääripäät pois, jotka vaikuttavat merkittävästi tuloksiin, kuten tyhjä sekä yli täysi kuljetin. Röntgenmittauksessa määritetty vierasaineen määrä on myös kokemuspäiräinen mittausta, joka perustuu ohjelman kykyyn erotella tietyllä tiheydellä esiintyvät esineet. Mittausten aikana havaittiin, että röntgen mittaa jään ja lumen helposti vierasaineksi niiden tiheyden ollessa hyvin lähellä hiekan ja kiven tiheyttä. Tämä saattoi vaikuttaa jonkin verran mittaustuloksiin.

Turpeen kosteus mitattiin ainoastaan käsinäytteiden perusteella. Turvelinja sijaitsi Kaipolan voimalaitoksella eri paikassa kuin metsäpolttoaineiden purkulinja, joten röntgenmittauksia ei päästy toteuttamaan niiden osalta. Turpeen mittauksessa otettiin metsäpolttoaineiden tapaan kuusi näytettä, joten toimituserässä päästiin päivän osalta noin 95 %:n todennäköisyyteen kosteudessa.

Kattiladatan keräyspisteiden määrittäminen oli myös melko epätarkkaa. Polttoaineen syöttäminen kuljettimille sekä kattilaan vaikuttavat merkittävästi tarkastelu pisteisiin. Kattiladata on kerätty talteen tunnin tarkkuudella. Kattilassa virtausten mittaaminen tapahtuu erityyppisillä mittamenetelmillä. Kattilassa tapahtuvia kokonaismittausvirheitä on vaikea arvioida, sillä eri mittalaitteiden tarkkuuksia ei tunneta sekä säteily- ja johtumishäviöiden mittaaminen on hyvin monimutkaista. Työssä arvioitiin säteily- ja johtumishäviöiden olevan noin 2 % polttoainetehosta.

10 YHTEENVETO

Suomessa biopolttoaineiden käyttö energian tuotannossa kattaa jo neljäsosan primäärienergian tarpeesta. Metsäteollisuuden energiatuotanto perustuu kokoajan enemmän ja enemmän tuotannosta syntyvien sivutuotteiden käyttöön sekä metsäpolttoaineiden keräämiseen hakkuilta. Yleisesti käytössä oleva leijukattilateknologia onkin tehnyt energiantuotannosta Suomessa taloudellisen vaihtoehdon sen laajan polttoaine mahdollisuuksien sekä puhtaan palamisen vuoksi. Tuotannon yleistyminen on kuitenkin tuonut mukanaan myös laatuun vaikuttavia tekijöitä polttoainetoimitusten kasvaessa.

Polttoainelaatuun vaikuttavien tekijöiden – kosteuden, epäpuhtauksien sekä lämpöarvon määritysmenetelmät ovat nykyisten mittausmenetelmien mukaan hyvin epätarkkoja. Vuoden 2014 aikana käyttöön otettavan energiapuunmittastandardin mukaan polttoaineiden mittauksessa syntyvät mittavirheet kasvavat merkittävästi näytteenoton perustuessa pieneen otantaan. Nykyisten mittausmenetelmien avulla määritetystä polttoaineen laadusta on lähes mahdotonta sanoa, mitä polttoaine-erä todellisuudessa sisälsi. Kuorman sisällä kosteuden vaihtelu on myös merkittävä tekijä, otettaessa yksittäisnäytteitä koko kuormaa edustavaan energiasisällön määrittämiseen. Voidaankin todeta, että tämän hetkiselä laadun määritysmenetelmällä näytteen edustavuus kuormasta on hyvin pieni.

Leijukattilan toimintaa tarkastelemalla voidaan mittavirheet polttoaineen laadunmäärittäksessä todeta. Energiataseen mukaan häviöitä syntyy merkittäviä määriä, joiden pois sulkeminen on mahdollista teknologian kehittymisen sekä investointien myötä. Muuttuvien kustannusten nousu ajaakin metsäteollisuuden pohtimaan laadun tarkempaa määrittästä sekä löytämään energiansästäkohteita myös voimalaitokselta.

Toimitusketjun hallinta vaikuttaa myös merkittävästi polttoaineiden laatuun sekä hintaan. Öljyn hinnan nousu näkyy myös logistiikkakustannuksissa, joten keinojen pohdiminen hankinnan optimoimiseen on tarpeen. Metsäenergian nosto, varastointi, toimitus voimalaitokselle sekä varastonhallinta voimalaitoksella ovat keinoja joita kehittämällä päästään merkittäviin säästöihin.

Tulevaisuudessa voimalaitoksen ja metsäenergian hankinnan yhteistyöintegraatio tulee entistä suurempaan rooliin. Voimalaitoksen tarpeet tulee ottaa huomioon hankinnassa ja hankinnan tulee huomioida laatutekijät toimituksissa. Toimittajien ohjaus oikeaan suuntaan on merkittävä tekijä tulevaisuudessa kun pohditaan laadun parannuskeinoja. Vuodenaikojen merkitys, varastokasan ikä sekä voimalaitoksen tarve tulee selvittää myös toimittajalle.

Voimalaitoksella jatkuvatoimisella polttoaineen laadunmittauksella voidaan vaikuttaa kattilan säätöön merkittävästi. Jatkuvatoimisella mittarilla voidaan tietää jatkuvasti

mitä polttoainetta kuljettimella kulkee. Polttoaineen laadun mukaan voidaan varastointi laadunmukaisiin kasoihin hoitaa voimalaitoksella, joka helpottaa merkittävästi kattilan säätöä. Lisäksi jatkuvatoimisella polttoaineen laadunmittauksella voidaan tietää mitä minäkin hetkenä kattilaan syötetään. Tarkka tieto polttoaineen laadusta auttaa polttoilman säätämistä kattilassa. Polton ilmakertoimen pienentäminen tuo säätöä myös laitteistoihin, sillä puhaltimien kuormitus pienenee pienemmän yli-ilman ansiosta. Kulumista tapahtuu vähemmän myös käsittelylaitteistoissa, kun pystyttäisiin erottelemaan merkittäviä määriä maata ja kiveä sisältävät kuormat erilliseen kasaan.

Tulevaisuudessa tuleekin pohtia investointeja jatkuvatoimisiin mittareihin niiden tarkemman laadunmäärityksen sekä sen tarjoamien muiden mahdollisuuksien ansiosta. Tarkemmat analyysit sekä tiedot polttoaineen laadusta tuovat merkittäviä säästöjä biopolttoaineita käyttäviin voimalaitoksiin. Voidaan kuitenkin varmuudella sanoa, että jatkuvatoimiseen polttoaineen mittaukseen siirtyminen vaatii vielä kehitystyötä ja tarkempia määrityksiä ennen kuin voidaan ottaa se käyttöön ainoana laadunmääritys keinona.

LÄHTEET

Alakangas, E. 2000. VTT Tiedotteita. Suomessa käytettävien polttoaineiden ominaisuuksia. 196 s.

Alakangas, E., Kanervirta, M.-L., Kallio, M. 1987. Kotimaisten polttoaineiden ominaisuudet. Käsikirja. Espoo, Valtion teknillinen tutkimuskeskus, VTT Tiedotteita 762. 125 s.

Alakangas, E. Sauranen, T., Vesisenaho, T. 1999. Hakkuutähteestä polttihakkeeksi. Koulutusmateriaali. Jyväskylä, VTT Energia. 82 s.

Alakangas, E., Impola, R. 2013. Puupolttoaineiden laatuohje (VTT-M-07608-13). 62 s.

Bioenergiaporssi. 2013. Uusiutuvanenergian markkinapaikka. [WWW]. [Viitattu 24.11.2013]. Saatavissa: <http://www.bioenergiaporssi.fi>.

Finbio Ry. 2013. Bioenergiatietoa. [WWW]. [Viitattu 24.11.2013]. Saatavissa: <http://www.finbioenergy.fi/default.asp?sivuID=9164>.

Finlex. 2013. Laki puutavaran mittauksesta. [WWW]. [Viitattu 8.6.2014]. Saatavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130414>.

Hakkila, P. (toim.) 1992. Metsäenergia. Helsinki. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 422. 51 s.

Hakkila, P., Kalaja, H., Saranpää, P. 1995. Etelä-Suomen ensiharvennusmänniköt kuitu- ja energialähteenä. Helsinki, Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 582.

Halonen, M. 2013. Kantojen laatu kesällä 2013 sekä hakkuutähdevarastot. Keski-Suomen integraatti-alue, Kaipolan voimalaitos, UPM-Kymmene Oyj.

Halonen, P., Helynen, S., Flyktman, M., Kallio, E., Kallio, M., Paappanen, T., Vesterinen, P. 2003. Bioenergiantuotanto- ja käyttöketjut sekä niiden suorat työllisyysvaikutukset. VTT Prosessit. 51 s.

Hillebrand, K. 2009. Energiapuun kuivaus ja varastointi – yhteenveto aikaisemmin tehdyistä tutkimuksista. Jyväskylä: VTT Raportti. 17 s.

Hillebrand, K., Nurmi, J. 2001. Hakkuutähteiden laadunhallinta. VTT Energian raportteja 2/2001. 51 s. + liitt. 11 s.

Hillebrand, K., Nurmi, J. 2004. Nuorista metsistä korjatun energiapuun kuivatus ja varastointi. Projektiraportti PRO2/P6014/04, VTT Prosessit, 27 s. + liitt. 3 s.

- Huhtinen, M., Kettunen, A., Nurminen, P., Pakkanen, H. 1997. Höyrykattilatekniikka. Toinen painos. Helsinki, Oy Edita Ab ja Opetushallitus. 316 s.
- Impola, R. 1995. Yhteenveto vuonna 1994 tehdyistä metsähakkeen käyttökokeista Keski-Suomessa. Keski-Suomen Metsäenergia-projeksi, Raportti 16.1. Jyväskylä: VTT Energia. 7 s. + liitt. 58 s.
- Inray Oy. 2013. Biopolttoaineiden laadunmittausjärjestelmät. [WWW]. [Viitattu 24.11.2013]. Saatavissa: <http://www.inray.fi/index22.html>
- Knuuttila, K. 2003. Puuenergia. Jyväskylän Teknoliakeskus Oy. 115 s.
- Laitila, J., Leinonen, A., Flyktman, M., Virkkunen, M., Asikainen, A. 2010. VTT Tiedotteita. Metsähakkeen hankinta- ja toimituslogistiikan haasteet ja kehittämistarpeet. 143 s.
- Metla. 2013. Infokortti 7. [WWW]. [Viitattu 24.11.2013]. Saatavissa: http://www.forestenergy.org/observer:get_page/observer/action/details/itemid/220&viewportheight=796&viewportwidth=1440
- Nurmi, J. 1993. Pienkokoisten puiden maanpäällisen biomassan lämpöarvo. Helsinki. Acta Forestalia Fennica 236. 30 s.
- Nurmi, J. 1997. Heating values of mature trees. Tampere, Acta Forestalia Fennica 265. 28 s.
- Pitkänen, A. 2013. Tampere, Tampereen teknillinen yliopisto/Kemian ja biotekniikan laitos/Voimalaitos- ja polttotekniikka. KEB-45100 Polttotekniikka harjoitukset. 87 s.
- Raiko, R., Saastamoinen, J., Hupa, M., Kurki-Suonio, I. 2002. Poltto ja palaminen, toinen täydennetty painos. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy. International Flame Research Foundation - Suomen kansallinen osasto. 750 s.
- Raiko, R., Kirvelä, K. 2008. Energiatekniikan perusteet, luentomoniste 2008, Tampereen teknillinen yliopisto, Energia- ja prosessitekniikan laitos. 174 s.
- Raiko, R., Saarenpää, I. 2009. Höyrytekniikka, luentomoniste 2009, Tampereen teknillinen yliopisto, Energia- ja prosessitekniikan laitos. 284 s.
- Raiko, R. 2013. Voimalaitostekniikka, luentomoniste 2013, Tampereen teknillinen yliopisto, Energia- ja prosessitekniikan laitos. 248 s. + liitt. 24 s.
- Saarenrinne, P. 2010. Energiatekniikan mittaukset, luentomoniste 2010, Tampereen teknillinen yliopisto, Energia- ja prosessitekniikan laitos. 214 s.
- UPM intranet. 2014. Jokilaakson tehtaiden esittely 2013.
- Wilén, C., Moilanen, A., Kurkela, E. 1996. Biomass feedstock analyses. Espoo, Technical Research Centre of Finland, VTT Publications 282. 25 s. + liitt. 8 s.

LIITE 1: PUUPOLTTOAINEIDEN OMINAISUUKSIA

Ominaisuus	Metsätähde- hake	Kokopuu- hake	Rankahake	Kantohake	Havupuun kuori	Koivun kuori	Pilke
Kosteus, % (hakkeet kaatotuoreena)	50–60	45–55	40–55	30–50	50–65	45–55	20–25
Tehollinen lämpöarvo kuiva-aineessa, MJ/kg	18,5–20	18,5–20	18,5–20	18,5–20	18,5–20	21–23	18,5–19,0
Tehollinen lämpöarvo saapumistilassa, MJ/kg	6–9	7–10	7–11	8–13	5–9	8–11	13,4–14,5
Irtotiheys saapumis- tilassa, kg/i-m ³	250–400	250–350	250–350	200–300	250–350	300–400	240–320
Energia tiheys, MWh/i-m ³	0,7–0,9	0,7–0,9	0,7–0,9	0,7–1,0	0,5–0,7	0,6–0,9	1,35–1,6 MWh/p-m ³
Tuhkapitoisuus kuiva-aineessa, %	1–3	1–2	0,5–2	1–3	1–3	1–3	1,2
Hiilipitoisuus kuiva-aineessa C, %	48–52	48–52	48–52	48–52	48–52	48–52	48–52
Vetytitoisuus kuiva-aineessa (H), %	6–6,2	5,4–6	5,4–6	5,4–6	5,7–5,9	6,2–6,8	6,0–6,5
Rikki pitoisuus kuiva-aineessa (S), %	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05
Typpipitoisuus kuiva-aineessa (N), %	0,3–0,5	0,3–0,5	0,3–0,5	0,3–0,5	0,3–0,5	0,5–0,8	0,3–0,5
Ominaisuus	Puutähde- hake	Sahahake	Sahanpuru	Kutterin- lastu	Hiontapöly	Puupelletti	Vaneri- tähde
Kosteus, p-%	10–50	45–60	45–60	5–15	5–15	8–10	5–15
Tehollinen lämpöarvo kuiva-aineessa, MJ/kg	18,5–20	18,5–20	19–19,2	19–19,2	19–19,2	19,0–19,2	19–19,2
Tehollinen lämpöarvo saapumistilassa, MJ/kg	6–15	6–10	6–10	16–18	16–18	16,8	16–18
Irtotiheys saapumis- tilassa, kg/i-m ³	150–300	250–350	250–350	80–120	100–150	500–650	200–300
Energia tiheys, MWh/i-m ³	0,7–0,9	0,5–0,8	0,45–0,7	0,45–0,55	0,5–0,65	2,9–3,4	0,9–1,1
Tuhkapitoisuus kuiva-aineessa, %	0,4–1	0,5–2	0,4–0,5	0,4–0,5	0,4–0,8	0,4–0,5	0,4–0,8
Hiilipitoisuus kuiva-aineessa C, %	48–52	48–52	48–52	48–52	48–52	48–52	48–52
Vetytitoisuus kuiva-aineessa (H), %	5,4–6,4	5,4–6,4	6,2–6,4	6,2–6,4	6,2–6,4	6,2–6,4	6,2–6,4
Rikki pitoisuus kuiva-aineessa (S), %	< 0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05
Typpipitoisuus kuiva-aineessa (N), %	0,1–0,5	0,1–0,5	0,1–0,5	0,1–0,5	0,1–0,5	0,1–0,5	0,1–0,5

(Raiko et al. 2002, s. 136.)

LIITE 2: KORRELAATIOKERTOIMET KYLLÄISEN HÖYRYN OSAPAINEN POLYNOMISOVITTEE- SEEN

Yhdiste	Kertoimet					Lämpötila-alue		%
	A	B	C	$D \times 10^3$	$E \times 10^6$	[K]		
Ar	24,018	-542,78	-8,4430	16,824	—	83,8 ... 150,9	0,18	
He	2,3826	-2,8323	4,1992	-506,18	38084,1	0,9 ... 5,2	0,89	
Ne	1,4691	-70,075	3,0607	-14,361	—	25,0 ... 44,5	1,25	
H ₂	5,2366	-46,280	-0,44809	25,290	—	13,8 ... 33,0	0,17	
N ₂	21,623	-455,57	-7,5107	17,214	—	63,2 ... 126,4	0,16	
O ₂	5,6486	-411,30	1,8118	-25,042	62,612	54,1 ... 154,8	0,36	
CO	32,863	-606,91	-12,969	27,551	—	72,5 ... 133,2	0,37	
CO ₂	47,544	-1792,2	-16,559	13,833	—	217,2 ... 304,4	0,12	
H ₂ O	16,373	-2818,6	-1,6908	-5,7546	4,0073	273,2 ... 647,4	0,09	
H ₂ O ₂	44,791	-4022,7	-13,076	4,5627	—	273,1 ... 728,2	2,44	
SO ₂	46,554	-2456,3	-15,169	9,0026	—	205,6 ... 430,8	0,70	
SO ₃	160,89	-8081,2	-54,240	4,3154	17,432	272,2 ... 491,5	0,55	
N ₂ O	54,061	-1894,7	-19,406	16,572	—	184,7 ... 309,7	0,62	
NO	258,32	-4361,0	-115,06	167,15	—	116,4 ... 270,3	0,69	
NO ₂	33,024	-2276,7	-10,143	8,9510	—	261,9 ... 431,6	0,26	
NH ₃	38,440	-2066,2	-12,105	7,7768	—	208,2 ... 405,6	0,20	
N ₂ H ₄	60,878	-3880,3	-20,575	15,585	-5,0525	288,2 ... 653,2	1,50	
HF	66,244	-2588,0	-25,140	28,493	-9,9602	198,5 ... 461,2	0,44	
HCl	136,05	-3047,3	-58,416	95,496	-58,507	122,4 ... 324,7	0,47	
HBr	-351,11	5375,2	161,89	-259,04	157,16	190,2 ... 363,2	0,97	
HI	33,943	-1777,9	-10,620	6,9457	—	213,7 ... 424,2	0,52	
CH ₄	22,573	-656,24	-7,3942	11,896	—	91,0 ... 191,3	0,45	
C ₂ H ₆	16,316	-1074,8	-3,1434	4,5534	10,373	93,7 ... 305,5	0,42	
C ₃ H ₈	36,007	-1737,2	-11,666	8,5187	—	144,3 ... 370,0	0,46	
C ₂ H ₄	30,895	-1196,8	-10,153	9,9351	—	104,2 ... 283,3	0,80	
C ₃ H ₆	36,877	-1725,5	-12,057	8,9948	—	123,2 ... 365,3	0,58	
C ₄ H ₈	41,610	-2158,8	-13,580	8,6536	—	143,2 ... 419,5	0,68	
C ₆ H ₆	51,204	-3245,7	-16,403	7,540	—	280,8 ... 562,6	0,65	
C ₁₀ H ₈	192,16	-8336,3	-72,834	56,768	-17,319	356,1 ... 748,2	0,94	
CH ₃ OH	-42,629	-1186,2	23,279	-35,082	17,578	205,8 ... 513,2	0,99	
C ₂ H ₅ OH	-10,967	-2212,6	10,298	-21,061	10,748	228,2 ... 516,2	0,96	
C ₃ H ₇ OH	-338,31	5127,5	148,80	-175,79	74,666	273,2 ... 536,9	1,18	
C ₄ H ₉ OH	-458,03	7760,4	199,14	-229,44	95,289	272,0 ... 563,0	1,19	

(Raiko et al. 2002, s. 35.)

LIITE 3: AINEIDEN MUODOSTUMISENTALPIOITA

ΔH_f (MJ/kmol)		ΔH_f (MJ/kmol)	
CO ₂	-393,505	SO ₂	-296,813
CO	-110,541	SO ₃	-395,765
H ₂ O (g)	-241,826	NO	90,291
H ₂ O (l)	-285,830	NO ₂	33,095
CH ₄ (g)	-74,873	N ₂ O	82,048
C ₂ H ₆ (g)	-84,684	NH ₃	-45,940
C ₃ H ₈ (g)	-103,847	HCN	135,143
C ₄ H ₁₀ (g)	-126,148	CaO	-635,089
H ₂ S	-20,502	CaCO ₃ (calcite)	-1206,921
COS	-138,407	Ca(OH) ₂	-986,085

*Taulukko 2.3 Eräiden aineiden muodostumisentaltioita (referenssitila: $p=100$ kPa;
 $T=298,15$ K)*

(Raiko et al. 2002, s. 50.)

LIITE 4: YLEISTEN KAASUJEN TAULUKKOENTALPIAT

Aine M	kuiva ilma (g) 28,9647 kg/kmol		O ₂ (g) 31,999 kg/kmol		N ₂ (g) 28,013 kg/kmol		N _{2r} (g) 28,1606 kg/kmol	
T [K]	C _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}$]	c _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}$]	C _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}$]	c _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}$]	C _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}$]	c _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}$]	C _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}$]	c _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}$]
200,00	29,034	1,002	29,120	0,910	29,110	1,039	29,010	1,030
250,00	29,054	1,003	29,209	0,913	29,111	1,039	29,014	1,030
298,15	29,102	1,005	29,376	0,918	29,123	1,040	29,029	1,031
300,00	29,105	1,005	29,385	0,918	29,125	1,040	29,030	1,031
350,00	29,202	1,008	29,701	0,928	29,165	1,041	29,071	1,032
400,00	29,354	1,013	30,106	0,941	29,246	1,044	29,154	1,035
450,00	29,562	1,021	30,581	0,956	29,389	1,049	29,290	1,040
500,00	29,820	1,030	31,091	0,972	29,583	1,056	29,482	1,047
550,00	30,118	1,040	31,596	0,987	29,829	1,065	29,724	1,056
600,00	30,443	1,051	32,089	1,003	30,113	1,075	30,006	1,066
650,00	30,785	1,063	32,550	1,017	30,423	1,086	30,316	1,077
700,00	31,134	1,075	32,981	1,031	30,752	1,098	30,644	1,088
750,00	31,482	1,087	33,374	1,043	31,089	1,110	30,979	1,100
800,00	31,822	1,099	33,734	1,054	31,430	1,122	31,314	1,112
850,00	32,152	1,110	34,059	1,064	31,767	1,134	31,644	1,124
900,00	32,467	1,121	34,354	1,074	32,094	1,146	31,964	1,135
950,00	32,767	1,131	34,624	1,082	32,402	1,157	32,272	1,146
1000,00	33,050	1,141	34,870	1,090	32,696	1,167	32,565	1,156
1050,00	33,316	1,150	35,095	1,097	32,975	1,177	32,842	1,166
1100,00	33,566	1,159	35,302	1,103	33,240	1,187	33,103	1,176
1150,00	33,801	1,167	35,492	1,109	33,489	1,195	33,349	1,184
1200,00	34,020	1,175	35,667	1,115	33,723	1,204	33,580	1,192
1250,00	34,226	1,182	35,832	1,120	33,943	1,212	33,795	1,200
1300,00	34,419	1,188	35,987	1,125	34,148	1,219	33,998	1,207
1350,00	34,600	1,195	36,135	1,129	34,340	1,226	34,187	1,214
1400,00	34,770	1,200	36,276	1,134	34,519	1,232	34,364	1,220
1450,00	34,930	1,206	36,412	1,138	34,687	1,238	34,530	1,226
1500,00	35,081	1,211	36,543	1,142	34,844	1,244	34,685	1,232
1550,00	35,223	1,216	36,671	1,146	34,991	1,249	34,831	1,237
1600,00	35,358	1,221	36,797	1,150	35,128	1,254	34,967	1,242
1650,00	35,485	1,225	36,920	1,154	35,257	1,259	35,095	1,246
1700,00	35,606	1,229	37,041	1,158	35,378	1,263	35,216	1,251
1750,00	35,721	1,233	37,160	1,161	35,491	1,267	35,328	1,255
1800,00	35,830	1,237	37,278	1,165	35,598	1,271	35,435	1,258
1850,00	35,934	1,241	37,395	1,169	35,699	1,274	35,534	1,262
1900,00	36,033	1,244	37,511	1,172	35,794	1,278	35,628	1,265
1950,00	36,128	1,247	37,626	1,176	35,884	1,281	35,717	1,268
2000,00	36,219	1,250	37,741	1,179	35,969	1,284	35,800	1,271
2050,00	36,306	1,253	37,855	1,183	36,050	1,287	35,879	1,274
2100,00	36,390	1,256	37,969	1,187	36,126	1,290	35,954	1,277
2150,00	36,470	1,259	38,082	1,190	36,198	1,292	36,026	1,279
2200,00	36,549	1,262	38,194	1,194	36,267	1,295	36,093	1,282
2250,00	36,624	1,264	38,306	1,197	36,333	1,297	36,158	1,284
2300,00	36,697	1,267	38,418	1,201	36,395	1,299	36,220	1,286
2350,00	36,768	1,269	38,528	1,204	36,454	1,301	36,279	1,288
2400,00	36,836	1,272	38,638	1,207	36,511	1,303	36,335	1,290
2450,00	36,902	1,274	38,747	1,211	36,565	1,305	36,388	1,292
2500,00	36,964	1,276	38,855	1,214	36,616	1,307	36,438	1,294

(Raiko et al. 2002, s. 694.)

Aine M	CO ₂ (g) 44,010 kg/kmol		CO (g) 28,010 kg/kmol		H ₂ O(g) 18,015 kg/kmol		H ₂ (g) 2,016 kg/kmol	
T [K]	C _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}$]	c _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}$]	C _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}$]	c _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}$]	C _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}$]	c _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}$]	C _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}$]	c _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}$]
200,00	32,360	0,735	29,110	1,039	33,340	1,851	27,450	13,616
250,00	34,729	0,789	29,115	1,039	33,428	1,856	28,085	13,931
298,15	37,132	0,844	29,140	1,040	33,590	1,865	28,836	14,304
300,00	37,217	0,846	29,144	1,040	33,596	1,865	28,849	14,310
350,00	39,369	0,895	29,217	1,043	33,884	1,881	29,098	14,434
400,00	41,326	0,939	29,342	1,048	34,261	1,902	29,182	14,475
450,00	43,064	0,978	29,540	1,055	34,719	1,927	29,238	14,503
500,00	44,625	1,014	29,794	1,064	35,230	1,956	29,260	14,514
550,00	46,040	1,046	30,102	1,075	35,763	1,985	29,291	14,529
600,00	47,323	1,075	30,444	1,087	36,322	2,016	29,326	14,547
650,00	48,495	1,102	30,803	1,100	36,899	2,048	29,377	14,572
700,00	49,563	1,126	31,171	1,113	37,494	2,081	29,442	14,604
750,00	50,541	1,148	31,537	1,126	38,103	2,115	29,525	14,645
800,00	51,434	1,169	31,898	1,139	38,723	2,149	29,625	14,695
850,00	52,252	1,187	32,246	1,151	39,352	2,184	29,744	14,754
900,00	52,999	1,204	32,578	1,163	39,988	2,220	29,880	14,821
950,00	53,682	1,220	32,890	1,174	40,627	2,255	30,035	14,898
1000,00	54,308	1,234	33,183	1,185	41,267	2,291	30,205	14,983
1050,00	54,884	1,247	33,455	1,194	41,904	2,326	30,386	15,073
1100,00	55,412	1,259	33,710	1,203	42,535	2,361	30,579	15,168
1150,00	55,897	1,270	33,949	1,212	43,158	2,396	30,782	15,269
1200,00	56,342	1,280	34,172	1,220	43,769	2,430	30,992	15,373
1250,00	56,752	1,290	34,380	1,227	44,364	2,463	31,206	15,479
1300,00	57,130	1,298	34,573	1,234	44,943	2,495	31,424	15,587
1350,00	57,480	1,306	34,752	1,241	45,508	2,526	31,643	15,696
1400,00	57,803	1,313	34,919	1,247	46,055	2,556	31,863	15,805
1450,00	58,103	1,320	35,075	1,252	46,583	2,586	32,081	15,913
1500,00	58,381	1,327	35,220	1,257	47,091	2,614	32,298	16,021
1550,00	58,641	1,332	35,355	1,262	47,580	2,641	32,513	16,127
1600,00	58,883	1,338	35,481	1,267	48,050	2,667	32,725	16,233
1650,00	59,109	1,343	35,599	1,271	48,501	2,692	32,933	16,336
1700,00	59,321	1,348	35,710	1,275	48,934	2,716	33,138	16,438
1750,00	59,519	1,352	35,814	1,279	49,349	2,739	33,339	16,537
1800,00	59,705	1,357	35,912	1,282	49,747	2,761	33,536	16,635
1850,00	59,881	1,361	36,004	1,285	50,129	2,783	33,728	16,730
1900,00	60,046	1,364	36,090	1,288	50,496	2,803	33,916	16,823
1950,00	60,202	1,368	36,172	1,291	50,848	2,823	34,100	16,914
2000,00	60,349	1,371	36,249	1,294	51,185	2,841	34,279	17,003
2050,00	60,488	1,374	36,322	1,297	51,509	2,859	34,454	17,090
2100,00	60,620	1,377	36,391	1,299	51,821	2,877	34,625	17,175
2150,00	60,745	1,380	36,457	1,302	52,120	2,893	34,791	17,258
2200,00	60,864	1,383	36,519	1,304	52,407	2,909	34,953	17,338
2250,00	60,978	1,386	36,578	1,306	52,682	2,924	35,111	17,416
2300,00	61,086	1,388	36,634	1,308	52,947	2,939	35,264	17,492
2350,00	61,189	1,390	36,688	1,310	53,201	2,953	35,414	17,566
2400,00	61,288	1,393	36,740	1,312	53,445	2,967	35,560	17,639
2450,00	61,382	1,395	36,789	1,313	53,679	2,980	35,703	17,710
2500,00	61,473	1,397	36,836	1,315	53,904	2,992	35,842	17,779

(Raiko et al. 2002, s. 695.)

Aine M	SO ₂ (g) 64,065 kg/kmol		COS (g) 60,076 kg/kmol		H ₂ S (g) 34,082 kg/kmol		CH ₄ (g) 16,043 kg/kmol	
T [K]	C _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}$]	c _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}$]	C _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}$]	c _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}$]	C _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}$]	c _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}$]	C _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}$]	c _p [$\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}$]
200,00	36,383	0,568	41,506	0,691	34,187	1,003	33,480	2,087
250,00	38,136	0,595	41,592	0,692	34,213	1,004	34,308	2,139
298,15	39,900	0,623	43,840	0,730	34,867	1,023	35,645	2,222
300,00	39,938	0,623	45,791	0,762	35,585	1,044	35,707	2,226
350,00	41,666	0,650	47,478	0,790	36,359	1,067	37,871	2,361
400,00	43,363	0,677	48,937	0,815	37,181	1,091	40,489	2,524
450,00	45,071	0,704	50,201	0,836	38,048	1,116	43,350	2,702
500,00	46,662	0,728	51,304	0,854	38,942	1,143	46,349	2,889
550,00	47,994	0,749	52,286	0,870	39,843	1,169	49,309	3,074
600,00	49,145	0,767	53,159	0,885	40,746	1,196	52,232	3,256
650,00	50,138	0,783	53,948	0,898	41,638	1,222	55,062	3,432
700,00	50,998	0,796	54,660	0,910	42,516	1,247	57,798	3,603
750,00	51,752	0,808	55,310	0,921	43,373	1,273	60,420	3,766
800,00	52,414	0,818	55,902	0,931	44,206	1,297	62,929	3,923
850,00	53,003	0,827	56,446	0,940	45,016	1,321	65,319	4,071
900,00	53,526	0,835	56,945	0,948	45,789	1,343	67,591	4,213
950,00	53,996	0,843	57,405	0,956	46,508	1,365	69,744	4,347
1000,00	54,418	0,849	57,828	0,963	47,188	1,385	71,782	4,474
1050,00	54,800	0,855	58,220	0,969	47,841	1,404	73,707	4,594
1100,00	55,147	0,861	58,581	0,975	48,460	1,422	75,523	4,708
1150,00	55,464	0,866	58,915	0,981	49,044	1,439	77,232	4,814
1200,00	55,753	0,870	59,223	0,986	49,595	1,455	78,839	4,914
1250,00	56,017	0,874	59,508	0,991	50,112	1,470	80,348	5,008
1300,00	56,260	0,878	59,771	0,995	50,598	1,485	81,764	5,097
1350,00	56,484	0,882	60,015	0,999	51,055	1,498	83,091	5,179
1400,00	56,690	0,885	60,240	1,003	51,485	1,511	84,333	5,257
1450,00	56,880	0,888	60,449	1,006	51,889	1,522	85,495	5,329
1500,00	57,056	0,891	60,642	1,009	52,269	1,534	86,583	5,397
1550,00	57,219	0,893	60,821	1,012	52,627	1,544	87,601	5,460
1600,00	57,369	0,895	60,987	1,015	52,965	1,554	88,553	5,520
1650,00	57,508	0,898	61,141	1,018	53,284	1,563	89,445	5,575
1700,00	57,638	0,900	61,285	1,020	53,586	1,572	90,281	5,627
1750,00	57,759	0,902	61,420	1,022	53,872	1,581	91,067	5,676
1800,00	57,871	0,903	61,547	1,024	54,143	1,589	91,808	5,723
1850,00	57,976	0,905	61,667	1,026	54,401	1,596	92,509	5,766
1900,00	58,075	0,907	61,780	1,028	54,646	1,603	93,174	5,808
1950,00	58,167	0,908	61,888	1,030	54,879	1,610	93,816	5,848
2000,00	58,253	0,909	61,993	1,032	55,102	1,617	94,420	5,885
2050,00	58,334	0,911	62,095	1,034	55,315	1,623	94,968	5,920
2100,00	58,411	0,912	62,196	1,035	55,518	1,629	95,480	5,952
2150,00	58,484	0,913	62,295	1,037	55,713	1,635	95,972	5,982
2200,00	58,554	0,914	62,395	1,039	55,899	1,640	96,440	6,011
2250,00	58,621	0,915	62,496	1,040	56,078	1,645	96,881	6,039
2300,00	58,685	0,916	62,599	1,042	56,250	1,650	97,300	6,065
2350,00	58,748	0,917	62,705	1,044	56,416	1,655	97,700	6,090
2400,00	58,809	0,918	62,816	1,046	56,576	1,660	98,080	6,114
2450,00	58,868	0,919	41,506	0,691	34,187	1,003	98,440	6,136
2500,00	58,927	0,920	41,592	0,692	34,213	1,004	98,780	6,157

(Raiko et al. 2002, s. 696.)

Aine M	C ₂ H ₄ (g) 28,054 kg/kmol		C ₂ H ₆ (g) 30,070 kg/kmol		C ₃ H ₈ (g) 44,097 kg/kmol		C ₄ H ₆ (g) 54,092 kg/kmol	
T [K]	C _p	c _p	C _p	c _p	C _p	c _p	C _p	c _p
	$\left[\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}\right]$	$\left[\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}\right]$	$\left[\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}\right]$	$\left[\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}\right]$	$\left[\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}\right]$	$\left[\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}\right]$	$\left[\frac{\text{kJ}}{\text{kmol K}}\right]$	$\left[\frac{\text{kJ}}{\text{kg K}}\right]$
298,15	42,891	1,529	52,541	1,747	73,789	1,673	116,251	2,149
300,00	43,055	1,535	52,797	1,756	74,196	1,683	116,439	2,153
400,00	53,038	1,891	66,065	2,197	94,893	2,152	130,211	2,407
500,00	62,493	2,228	78,156	2,599	113,191	2,567	148,030	2,737
600,00	70,663	2,519	89,120	2,964	129,282	2,932	167,994	3,106
700,00	77,713	2,770	99,012	3,293	143,358	3,251	189,451	3,502
800,00	83,841	2,989	107,883	3,588	155,614	3,529	212,128	3,922
900,00	89,196	3,179	115,785	3,851	166,240	3,770	235,896	4,361
1000,00	93,892	3,347	122,771	4,083	175,431	3,978	260,685	4,819
1100,00	98,011	3,494			183,379	4,159	286,457	5,296
1200,00	101,625	3,622			190,276	4,315	313,189	5,790
1300,00	104,791	3,735			196,315	4,452	340,866	6,302
1400,00	107,562	3,834			201,690	4,574	369,479	6,831
1500,00	109,986	3,921			206,592	4,685	399,019	7,377
1600,00	112,107	3,996					429,484	7,940
1700,00	113,969	4,062					460,870	8,520
1800,00	115,612	4,121					493,173	9,117
1900,00	117,077	4,173						
2000,00	118,404	4,221						

(Raiko et al. 2002, s. 697.)

Aine	kuiva ilma (g)		O ₂ (g)		N ₂ (g)		N _{2r} (g)	
M	28,9647 kg/kmol		31,999 kg/kmol		28,013 kg/kmol		28,1606 kg/kmol	
ΔH_f	-0,126 kJ/mol		0,000 kJ/mol		0,000 kJ/mol		-0,157 kJ/mol	
T	H _{mt}	h _t	H _{mt}	h _t	H _{mt}	h _t	H _{mt}	h _t
[K]	[kJ/mol]	[MJ/kg]	[kJ/mol]	[MJ/kg]	[kJ/mol]	[MJ/kg]	[kJ/mol]	[MJ/kg]
200,00	-2,852	-0,098	-2,870	-0,090	-2,860	-0,102	-2,848	-0,101
250,00	-1,400	-0,048	-1,412	-0,044	-1,403	-0,050	-1,397	-0,050
298,15	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
300,00	0,054	0,002	0,054	0,002	0,054	0,002	0,054	0,002
350,00	1,511	0,052	1,531	0,048	1,511	0,054	1,506	0,053
400,00	2,975	0,103	3,025	0,095	2,971	0,106	2,962	0,105
450,00	4,448	0,154	4,543	0,142	4,437	0,158	4,422	0,157
500,00	5,932	0,205	6,084	0,190	5,911	0,211	5,891	0,209
550,00	7,430	0,257	7,652	0,239	7,396	0,264	7,371	0,262
600,00	8,944	0,309	9,244	0,289	8,894	0,317	8,865	0,315
650,00	10,475	0,362	10,860	0,339	10,408	0,372	10,373	0,368
700,00	12,023	0,415	12,499	0,391	11,937	0,426	11,896	0,422
750,00	13,588	0,469	14,158	0,442	13,483	0,481	13,437	0,477
800,00	15,171	0,524	15,836	0,495	15,046	0,537	14,994	0,532
850,00	16,770	0,579	17,531	0,548	16,626	0,594	16,568	0,588
900,00	18,386	0,635	19,241	0,601	18,222	0,650	18,159	0,645
950,00	20,017	0,691	20,965	0,655	19,835	0,708	19,765	0,702
1000,00	21,662	0,748	22,703	0,709	21,463	0,766	21,385	0,759
1050,00	23,322	0,805	24,452	0,764	23,105	0,825	23,021	0,817
1100,00	24,994	0,863	26,212	0,819	24,760	0,884	24,669	0,876
1150,00	26,678	0,921	27,982	0,874	26,428	0,943	26,331	0,935
1200,00	28,373	0,980	29,761	0,930	28,109	1,003	28,004	0,994
1250,00	30,080	1,038	31,549	0,986	29,801	1,064	29,688	1,054
1300,00	31,796	1,098	33,344	1,042	31,503	1,125	31,383	1,114
1350,00	33,521	1,157	35,147	1,098	33,215	1,186	33,088	1,175
1400,00	35,256	1,217	36,957	1,155	34,936	1,247	34,802	1,236
1450,00	36,998	1,277	38,774	1,212	36,666	1,309	36,524	1,297
1500,00	38,749	1,338	40,598	1,269	38,405	1,371	38,255	1,358
1550,00	40,506	1,398	42,429	1,326	40,151	1,433	39,993	1,420
1600,00	42,271	1,459	44,266	1,383	41,904	1,496	41,738	1,482
1650,00	44,042	1,521	46,108	1,441	43,663	1,559	43,489	1,544
1700,00	45,819	1,582	47,957	1,499	45,429	1,622	45,247	1,607
1750,00	47,602	1,643	49,812	1,557	47,201	1,685	47,011	1,669
1800,00	49,391	1,705	51,673	1,615	48,978	1,748	48,780	1,732
1850,00	51,185	1,767	53,540	1,673	50,761	1,812	50,554	1,795
1900,00	52,984	1,829	55,413	1,732	52,548	1,876	52,333	1,858
1950,00	54,788	1,892	57,292	1,790	54,340	1,940	54,117	1,922
2000,00	56,597	1,954	59,176	1,849	56,137	2,004	55,905	1,985
2050,00	58,410	2,017	61,066	1,908	57,938	2,068	57,697	2,049
2100,00	60,228	2,079	62,961	1,968	59,742	2,133	59,492	2,113
2150,00	62,049	2,142	64,862	2,027	61,550	2,197	61,292	2,177
2200,00	63,875	2,205	66,769	2,087	63,361	2,262	63,095	2,241
2250,00	65,704	2,268	68,682	2,146	65,176	2,327	64,901	2,305
2300,00	67,537	2,332	70,600	2,206	66,994	2,392	66,711	2,369
2350,00	69,374	2,395	72,524	2,266	68,816	2,457	68,523	2,433
2400,00	71,214	2,459	74,453	2,327	70,640	2,522	70,339	2,498
2450,00	73,057	2,522	76,387	2,387	72,467	2,587	72,157	2,562
2500,00	74,904	2,586	78,327	2,448	74,296	2,652	73,977	2,627

(Raiko et al. 2002, s. 698.)

Aine	CO ₂ (g)		CO (g)		H ₂ O (g)		H ₂ (g)	
M	44,010 kg/kmol		28,010 kg/kmol		18,015 kg/kmol		2,016 kg/kmol	
ΔH _f	-393,505 kJ/mol		-110,541 kJ/mol		-241,826 kJ/mol		0,000 kJ/mol	
T	H _{mt}	h _t	H _{mt}	h _t	H _{mt}	h _t	H _{mt}	h _t
[K]	[kJ/mol]	[MJ/kg]	[kJ/mol]	[MJ/kg]	[kJ/mol]	[MJ/kg]	[kJ/mol]	[MJ/kg]
200,00	-3,410	-0,077	-2,870	-0,102	-3,280	-0,182	-2,770	-1,374
250,00	-1,726	-0,039	-1,409	-0,050	-1,613	-0,090	-1,371	-0,680
298,15	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
300,00	0,069	0,002	0,054	0,002	0,062	0,003	0,053	0,026
350,00	1,985	0,045	1,514	0,054	1,748	0,097	1,500	0,744
400,00	4,004	0,091	2,977	0,106	3,451	0,192	2,959	1,468
450,00	6,114	0,139	4,449	0,159	5,176	0,287	4,419	2,192
500,00	8,307	0,189	5,932	0,212	6,924	0,384	5,882	2,918
550,00	10,574	0,240	7,429	0,265	8,698	0,483	7,346	3,644
600,00	12,909	0,293	8,942	0,319	10,500	0,583	8,811	4,371
650,00	15,304	0,348	10,473	0,374	12,331	0,684	10,279	5,098
700,00	17,756	0,403	12,023	0,429	14,191	0,788	11,749	5,828
750,00	20,259	0,460	13,591	0,485	16,081	0,893	13,223	6,559
800,00	22,809	0,518	15,177	0,542	18,001	0,999	14,702	7,293
850,00	25,401	0,577	16,781	0,599	19,953	1,108	16,186	8,029
900,00	28,033	0,637	18,401	0,657	21,937	1,218	17,676	8,768
950,00	30,700	0,698	20,038	0,715	23,952	1,330	19,174	9,511
1000,00	33,400	0,759	21,690	0,774	25,999	1,443	20,680	10,258
1050,00	36,130	0,821	23,356	0,834	28,079	1,559	22,195	11,009
1100,00	38,888	0,884	25,035	0,894	30,190	1,676	23,719	11,765
1150,00	41,671	0,947	26,727	0,954	32,332	1,795	25,253	12,526
1200,00	44,477	1,011	28,430	1,015	34,505	1,915	26,797	13,292
1250,00	47,304	1,075	30,144	1,076	36,708	2,038	28,352	14,064
1300,00	50,151	1,140	31,867	1,138	38,941	2,162	29,918	14,840
1350,00	53,017	1,205	33,600	1,200	41,203	2,287	31,495	15,622
1400,00	55,899	1,270	35,342	1,262	43,492	2,414	33,082	16,410
1450,00	58,797	1,336	37,092	1,324	45,808	2,543	34,681	17,203
1500,00	61,709	1,402	38,850	1,387	48,150	2,673	36,290	18,001
1550,00	64,635	1,469	40,614	1,450	50,516	2,804	37,910	18,805
1600,00	67,573	1,535	42,385	1,513	52,907	2,937	39,541	19,614
1650,00	70,522	1,602	44,162	1,577	55,321	3,071	41,183	20,428
1700,00	73,483	1,670	45,945	1,640	57,757	3,206	42,835	21,248
1750,00	76,454	1,737	47,733	1,704	60,214	3,342	44,497	22,072
1800,00	79,435	1,805	49,526	1,768	62,692	3,480	46,168	22,901
1850,00	82,425	1,873	51,324	1,832	65,189	3,619	47,850	23,735
1900,00	85,423	1,941	53,126	1,897	67,704	3,758	49,541	24,574
1950,00	88,429	2,009	54,933	1,961	70,238	3,899	51,242	25,417
2000,00	91,443	2,078	56,744	2,026	72,789	4,040	52,951	26,265
2050,00	94,464	2,146	58,558	2,091	75,357	4,183	54,669	27,118
2100,00	97,492	2,215	60,376	2,156	77,940	4,326	56,396	27,974
2150,00	100,526	2,284	62,197	2,221	80,538	4,471	58,131	28,835
2200,00	103,566	2,353	64,021	2,286	83,151	4,616	59,875	29,700
2250,00	106,612	2,422	65,849	2,351	85,778	4,761	61,627	30,569
2300,00	109,664	2,492	67,679	2,416	88,419	4,908	63,386	31,441
2350,00	112,721	2,561	69,512	2,482	91,073	5,055	65,153	32,318
2400,00	115,783	2,631	71,348	2,547	93,739	5,203	66,928	33,198
2450,00	118,850	2,701	73,186	2,613	96,417	5,352	68,710	34,082
2500,00	121,921	2,770	75,027	2,679	99,107	5,501	70,498	34,969

(Raiko et al. 2002, s. 699.)

Aine	SO ₂ (g)		COS (g)		H ₂ S (g)		CH ₄ (g)	
M	64,065 kg/kmol		60,076 kg/kmol		34,082 kg/kmol		16,043 kg/kmol	
ΔH _f	-296,813 kJ/mol		-138,407 kJ/mol		-20,502 kJ/mol		-74,873 kJ/mol	
T	H _{mt}	h _t	H _{mt}	h _t	H _{mt}	h _t	H _{mt}	h _t
[K]	[kJ/mol]	[MJ/kg]	[kJ/mol]	[MJ/kg]	[kJ/mol]	[MJ/kg]	[kJ/mol]	[MJ/kg]
200,00	-0,058	-0,004					-3,370	-0,210
250,00	-0,029	-0,002					-1,681	-0,105
298,15	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
300,00	0,074	0,001	0,077	0,001	0,063	0,002	0,066	0,004
350,00	2,103	0,033	2,214	0,037	1,790	0,053	1,906	0,119
400,00	4,228	0,066	4,455	0,074	3,552	0,104	3,858	0,240
450,00	6,442	0,101	6,787	0,113	5,351	0,157	5,956	0,371
500,00	8,736	0,136	9,199	0,153	7,189	0,211	8,197	0,511
550,00	11,103	0,173	11,677	0,194	9,070	0,266	10,590	0,660
600,00	13,533	0,211	14,216	0,237	10,994	0,323	13,128	0,818
650,00	16,015	0,250	16,806	0,280	12,964	0,380	15,811	0,986
700,00	18,544	0,289	19,443	0,324	14,978	0,439	18,633	1,161
750,00	21,113	0,330	22,121	0,368	17,038	0,500	21,589	1,346
800,00	23,718	0,370	24,836	0,413	19,142	0,562	24,673	1,538
850,00	26,353	0,411	27,585	0,459	21,289	0,625	27,880	1,738
900,00	29,017	0,453	30,366	0,505	23,479	0,689	31,203	1,945
950,00	31,705	0,495	33,175	0,552	25,710	0,754	34,637	2,159
1000,00	34,416	0,537	36,010	0,599	27,980	0,821	38,175	2,380
1050,00	37,146	0,580	38,869	0,647	30,287	0,889	41,813	2,606
1100,00	39,895	0,623	41,750	0,695	32,629	0,957	45,544	2,839
1150,00	42,660	0,666	44,651	0,743	35,005	1,027	49,363	3,077
1200,00	45,441	0,709	47,571	0,792	37,413	1,098	53,266	3,320
1250,00	48,236	0,753	50,508	0,841	39,851	1,169	57,246	3,568
1300,00	51,043	0,797	53,462	0,890	42,317	1,242	61,299	3,821
1350,00	53,862	0,841	56,431	0,939	44,809	1,315	65,421	4,078
1400,00	56,691	0,885	59,413	0,989	47,327	1,389	69,607	4,339
1450,00	59,530	0,929	62,408	1,039	49,869	1,463	73,853	4,603
1500,00	62,378	0,974	65,414	1,089	52,433	1,538	78,155	4,872
1550,00	65,235	1,018	68,432	1,139	55,017	1,614	82,510	5,143
1600,00	68,100	1,063	71,459	1,189	57,621	1,691	86,914	5,418
1650,00	70,972	1,108	74,495	1,240	60,243	1,768	91,364	5,695
1700,00	73,851	1,153	77,540	1,291	62,883	1,845	95,858	5,975
1750,00	76,736	1,198	80,593	1,342	65,539	1,923	100,392	6,258
1800,00	79,626	1,243	83,654	1,392	68,211	2,001	104,964	6,543
1850,00	82,522	1,288	86,722	1,444	70,897	2,080	109,572	6,830
1900,00	85,424	1,333	89,796	1,495	73,598	2,159	114,214	7,119
1950,00	88,330	1,379	92,877	1,546	76,312	2,239	118,889	7,411
2000,00	91,241	1,424	95,963	1,597	79,038	2,319	123,594	7,704
2050,00	94,156	1,470	99,055	1,649	81,776	2,399	128,328	7,999
2100,00	97,074	1,515	102,152	1,700	84,526	2,480	133,090	8,296
2150,00	99,996	1,561	105,254	1,752	87,286	2,561	137,879	8,594
2200,00	102,922	1,607	108,361	1,804	90,057	2,642	142,690	8,894
2250,00	105,851	1,652	111,474	1,856	92,838	2,724	147,519	9,195
2300,00	108,784	1,698	114,591	1,907	95,628	2,806	152,370	9,498
2350,00	111,720	1,744	117,713	1,959	98,425	2,888	157,244	9,801
2400,00	114,659	1,790	120,840	2,011	101,230	2,970	162,140	10,107
2450,00	117,601	1,836	123,973	2,064	104,045	3,053	167,056	10,413
2500,00	120,546	1,882	127,111	2,116	106,870	3,136	171,990	10,721

(Raiko et al. 2002, s. 700.)

Aine	C ₂ H ₄ (g)		C ₂ H ₆ (g)		C ₃ H ₈ (g)		C ₄ H ₁₀ (g)	
M	28,054 kg/kmol		30,070 kg/kmol		44,097 kg/kmol		58,125 kg/kmol	
ΔH _f	52,467 kJ/mol		-84,684 kJ/mol		-103,847 kJ/mol		-126,163 kJ/mol	
T	H _{mt}	h _t	H _{mt}	h _t	H _{mt}	h _t	H _{mt}	h _t
[K]	[kJ/mol]	[MJ/kg]	[kJ/mol]	[MJ/kg]	[kJ/mol]	[MJ/kg]	[kJ/mol]	[MJ/kg]
298,15	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
300,00	0,079	0,003	0,097	0,003	0,137	0,003	0,215	0,004
400,00	4,876	0,174	6,051	0,201	8,612	0,195	12,498	0,231
500,00	10,664	0,380	13,271	0,441	19,036	0,432	26,388	0,488
600,00	17,332	0,618	21,644	0,720	31,177	0,707	42,175	0,780
700,00	24,759	0,883	31,060	1,033	44,825	1,017	60,036	1,110
800,00	32,843	1,171	41,413	1,377	59,788	1,356	80,106	1,481
900,00	41,501	1,479	52,604	1,749	75,893	1,721	102,498	1,895
1000,00	50,661	1,806	64,539	2,146	92,988	2,109	127,319	2,354
1100,00	60,260	2,148			110,938	2,516	154,668	2,859
1200,00	70,246	2,504			129,629	2,940	184,642	3,413
1300,00	80,570	2,872			148,964	3,378	217,337	4,018
1400,00	91,191	3,251			168,869	3,829	252,847	4,674
1500,00	102,071	3,638			189,287	4,293	291,264	5,385
1600,00	113,178	4,034					332,681	6,150
1700,00	124,484	4,437					377,191	6,973
1800,00	135,965	4,847					424,886	7,855
1900,00	147,601	5,261						
2000,00	159,376	5,681						

(Raiko et al. 2002, s. 701.)

LIITE 5: KAASUJEN MOOLIMASSAT JA KAASUVAKIOT

Aine (g)	M [kg/kmol]	R [kJ/kgK]
Ar	39,948	0,20813
Ne	20,179	0,41204
N ₂	28,0134	0,29680
O ₂	31,9988	0,25984
CO	28,010	0,29684
CO ₂	44,010	0,18892
H ₂ O	18,0153	0,46152
SO ₂	64,065	0,12978

(Raiko et al. 2002, s. 705.)

LIITE 6: OMINAISLÄMPÖSOVITTEEN C_K KER- TOIMET

	Ar (g)	Ne (g)	N ₂ (g)	O ₂ (g)	CO (g)
C ₁	0,00000000	0,00000000	0,00164340	-0,00189585	0,00017759
C ₂	0,00000000	0,00000000	-0,04274719	0,04371806	-0,01034931
C ₃	0,00000000	0,00000000	0,4740299	-0,41739739	0,17496506
C ₄	0,00000000	0,00000000	-2,91664302	2,10481941	-1,42327358
C ₅	0,00000000	0,00000000	10,83900885	-5,87819525	6,47159115
C ₆	2,50000000	2,50000000	-21,32837202	12,12251612	-13,69763772
C ₇	0,00000000	0,00000000	34,52790531	-5,87962701	26,49409514
C ₈	0,00000000	0,00000000	-28,62924390	2,69840170	-23,22849765
C ₉	0,00000000	0,00000000	15,10308970	-0,68993446	12,76382132
C ₁₀	0,00000000	0,00000000	-4,93351644	0,10037770	-4,30111419
C ₁₁	0,00000000	0,00000000	0,90965480	-0,00790333	0,81268294
C ₁₂	0,00000000	0,00000000	-0,07232233	0,00027607	-0,06589677
	CO ₂ (g)	H ₂ O (g)	SO ₂ (g)	kuiva ilma	N _{2r} (g)
C ₁	0,00113157	-0,00201690	-0,00161344	0,00088645	0,00162372
C ₂	-0,02866195	0,05324806	0,04413487	-0,02422986	-0,04223503
C ₃	0,30486185	-0,59025452	-0,50616568	0,28282887	0,46837806
C ₄	-1,74052745	3,57748654	3,14295865	-1,83707321	-2,88161284
C ₅	5,78930467	-12,97778482	-11,34774478	7,23402808	10,70855596
C ₆	-9,35341573	33,32045416	27,31525171	-14,09423063	-21,04123409
C ₇	24,07693004	-42,64731893	-23,53035037	25,73683409	34,11459871
C ₈	-20,43950165	41,39089229	18,23521404	-21,79615798	-28,28673591
C ₉	10,87536887	-23,96053283	-9,27071381	11,65205950	14,92243989
C ₁₀	-3,55576585	8,22692113	2,97493964	-3,83240104	-4,87450738
C ₁₁	0,65385727	-1,55193837	-0,54425032	0,70884911	0,89877385
C ₁₂	-0,05176162	0,12417097	0,04316689	-0,05643095	0,07145715

(Raiko et al. 2002, s. 706.)

LIITE 7: PALAMISILMAN JA SAVUKAASUJEN TAULUKKOENTALPIAT

ilma N ₂	mol % 78,09	C _n H _{2n} palamiskaasut N ₂	mol % 72,991
luft O ₂	20,95	förbränningsgaser A	0,869
Luft A	0,93	Verbrennungsgase CO ₂	13,083
air CO ₂	0,03	combustion gases H ₂ O	13,055

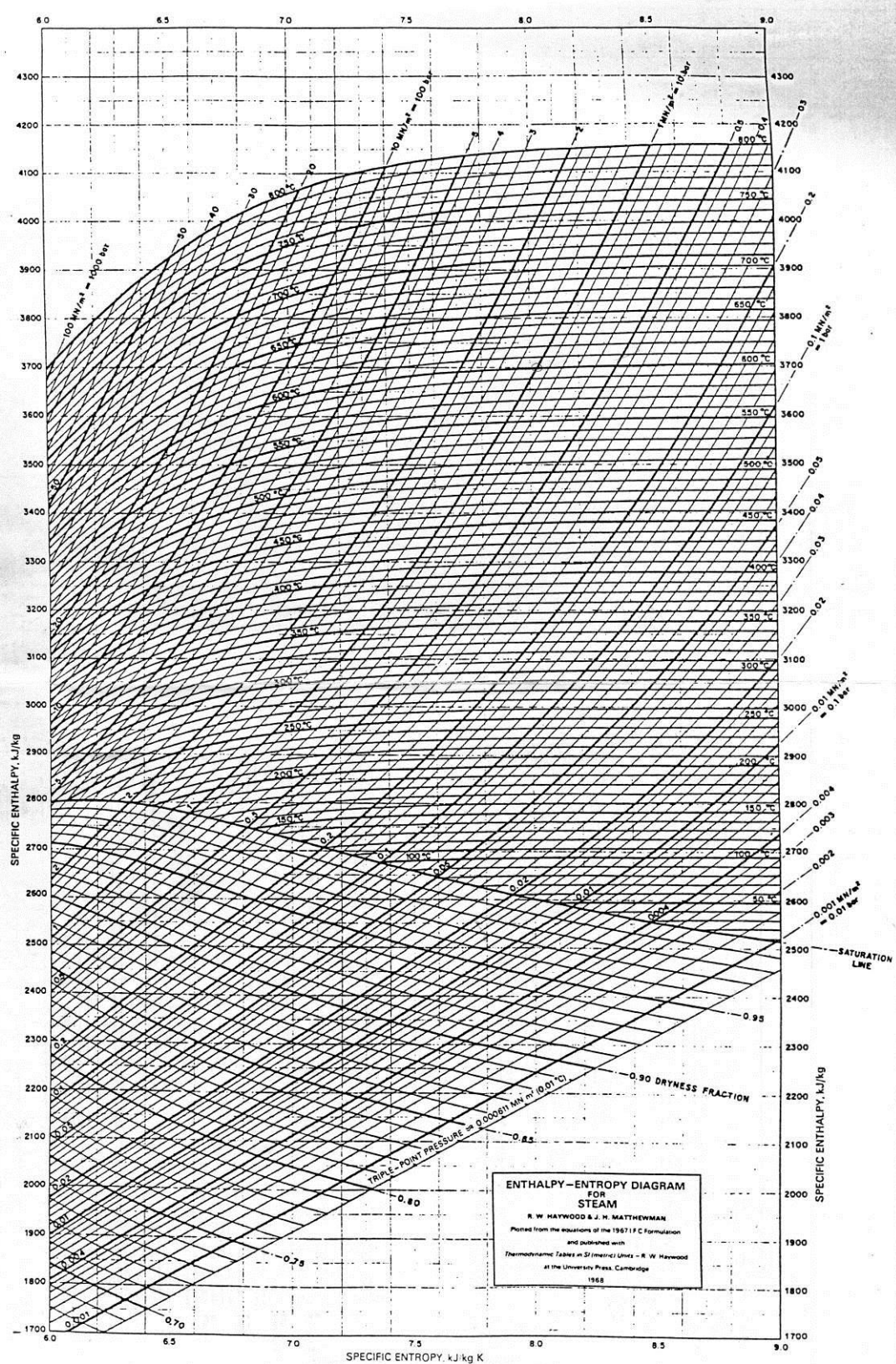
<i>T</i>	<i>C_{pm}</i>	<i>H_m–H_{mB}</i>	<i>S_{m1}</i>	<i>C_{pm}</i>	<i>H_m–H_{mB}</i>	<i>S_{m1}</i>
MJ/kmol		MJ/kmol			MJ/kmol	
0,5	3,4914	–6,9860	18,320	3,5577	–7,2108	18,369
0,6	3,4913	–6,6369	18,956	3,5577	–6,8551	19,018
0,7	3,4913	–6,2877	19,495	3,5580	–6,4993	19,566
0,8	3,4913	–5,9386	19,961	3,5589	–6,1435	20,041
0,9	3,4914	–5,5894	20,372	3,5607	–5,7875	20,460
1,0	3,4914	–5,2403	20,740	3,5635	–5,4312	20,835
1,1	3,4914	–4,8912	21,072	3,5676	–5,0748	21,175
1,2	3,4915	–4,5420	21,377	3,5730	–4,7177	21,486
1,3	3,4916	–4,1929	21,656	3,5795	–4,3601	21,772
1,4	3,4917	–3,8438	21,915	3,5869	–4,0018	22,038
1,5	3,4918	–3,4945	22,156	3,5951	–3,6426	22,285
1,6	3,4920	–3,1455	22,381	3,6040	–3,2828	22,518
1,7	3,4922	–2,7961	22,593	3,6132	–2,9219	22,736
1,8	3,4927	–2,4469	22,792	3,6228	–2,5601	22,943
1,9	3,4931	–2,0976	22,981	3,6325	–2,1973	23,140
2,0	3,4938	–1,7482	23,160	3,6424	–1,8335	23,326
2,1	3,4947	–1,3989	23,331	3,6523	–1,4689	23,504
2,2	3,4958	–1,0494	23,493	3,6623	–1,1031	23,674
2,3	3,4971	–0,69962	23,649	3,6722	–0,73631	23,837
2,4	3,4987	–0,34985	23,798	3,6822	–0,36862	23,994
2,5	3,5006	–0,00000	23,941	3,6922	–0,00001	24,144
2,6	3,5029	0,35021	24,078	3,7022	0,36975	24,289
2,7	3,5055	0,70064	24,210	3,7123	0,74052	24,429
2,8	3,5085	1,0513	24,338	3,7224	1,1122	24,564
2,9	3,5118	1,4023	24,461	3,7326	1,4850	24,695
3,0	3,5156	1,7538	24,580	3,7430	1,8589	24,822
3,1	3,5196	2,1056	24,695	3,7534	2,2336	24,945
3,2	3,5242	2,4576	24,807	3,7640	2,6094	25,063
3,3	3,5292	2,8104	24,916	3,7748	2,9864	25,180
3,4	3,5344	3,1636	25,021	3,7856	3,3645	25,293
3,5	3,5402	3,5172	25,124	3,7967	3,7435	25,403
3,6	3,5463	3,8716	25,223	3,8079	4,1239	25,510
3,7	3,5528	4,2265	25,321	3,8194	4,5051	25,614
3,8	3,5595	4,5822	25,415	3,8309	4,8877	25,716
3,9	3,5668	4,9383	25,508	3,8427	5,2713	25,816
4,0	3,5741	5,2954	25,599	3,8545	5,6562	25,913
4,1	3,5820	5,6533	25,686			
4,2	3,5901	6,0119	25,773			
4,3	3,5984	6,3713	25,858			
4,4	3,6070	6,7316	25,941			
4,5	3,6158	7,0928	26,022	3,9164	7,5988	26,371
4,6	3,6248	7,4548	26,101			
4,7	3,6340	7,8177	26,180			
4,8	3,6434	8,1815	26,256			
4,9	3,6529	8,5464	26,331			
5,0	3,6627	8,9121	26,405			
5,1	3,6724	9,2789	26,478	3,9812	9,5731	26,787
5,2	3,6824	9,6466	26,549			
5,3	3,6923	10,015	26,620			
5,4	3,7022	10,385	26,688			
5,5	3,7124	10,756	26,756	4,0474	11,580	27,169
5,6	3,7224	11,127	26,824			
5,7	3,7326	11,500	26,890			
5,8	3,7426	11,874	26,955			

(Raiko 2013.)

T	C_{pm}	$H_m - H_{mB}$	S_{ml}	C_{pm}	$H_m - H_{mB}$	S_{ml}
MJ/kmol		MJ/kmol			MJ/kmol	
5,9	3,7528	12,249	27,019			
6,0	3,7628	12,625	27,082			
6,1	3,7729	13,001	27,144	4,1135	13,620	27,525
6,2	3,7830	13,379	27,206			
6,3	3,7929	13,758	27,266			
6,4	3,8029	14,137	27,326			
6,5	3,8127	14,518	27,385	4,1787	15,693	27,856
6,6	3,8225	14,901	27,444			
6,7	3,8321	15,283	27,500			
6,8	3,8418	15,441	27,558			
6,9	3,8513	16,053	27,614			
7,0	3,8608	16,438	27,669	4,2417	16,596	28,168
7,5	3,9065	18,476	27,937	4,3021	19,967	28,463
8,0	3,9494	20,344	28,190	4,3595	22,100	28,742
8,5	3,9895	22,328	28,431	4,4137	24,294	29,008
9,0	4,0269	24,332	28,660	4,4647	26,513	29,262
9,5	4,0613	26,355	28,879	4,5124	28,758	29,505
10,0	4,0932	28,393	29,088	4,5571	31,025	29,737
10,5	4,1226	30,447	29,289	4,5988	33,314	29,961
11,0	4,1500	32,515	29,481	4,6377	35,624	30,176
11,5	4,1752	34,596	29,666	4,6738	37,951	30,382
12,0	4,1987	36,690	29,844	4,7076	40,297	30,582
12,5	4,2206	38,795	30,016	4,7391	42,659	30,775
13,0	4,2409	40,910	30,182	4,7684	45,036	30,962
13,5	4,2599	43,036	30,343	4,7959	47,427	31,142
14,0	4,2778	45,170	30,497	4,8216	49,832	31,317
14,5	4,2946	47,313	30,648	4,8455	52,248	31,487
15,0	4,3103	49,465	30,794	4,8679	54,677	31,651
15,5	4,3252	51,623	30,935	4,8890	57,116	31,811
16,0	4,3394	53,789	31,073	4,9088	59,565	31,966
16,5	4,3528	55,963	31,207	4,9273	62,025	32,118
17,0	4,3655	58,142	31,337	4,9448	64,493	32,265
17,5	4,3777	60,329	31,464	4,9613	66,970	32,409
18,0	4,3893	62,520	31,588	4,9768	69,454	32,549
18,5	4,4004	64,717	31,708	4,9914	71,946	32,685
19,0	4,4109	66,920	31,825	5,0052	74,445	32,819
19,5	4,4212	69,128	31,939	5,0184	76,951	32,948
20,0	4,4310	71,341	32,051	5,0308	79,463	33,076
20,5	4,4405	73,559	32,161	5,0426	81,982	33,200
21,0	4,4496	75,782	32,268	5,0538	84,506	33,322
21,5	4,4583	78,008	32,373	5,0645	87,035	33,441
22,0	4,4668	80,240	32,476	5,0748	89,570	33,558
22,5	4,4748	82,476	32,576	5,0844	92,110	33,672
23,0	4,4827	84,715	32,674	5,0937	94,654	33,783
23,5	4,4904	86,958	32,772	5,1027	97,203	33,893
24,0	4,4977	89,205	32,866	5,1112	99,757	34,001
24,5	4,5048	91,456	32,959	5,1193	102,31	34,106
25,0	4,5117	93,710	33,050	5,1272	104,88	34,210
25,5	4,5183	95,968	33,139	5,1347	107,44	34,311
26,0	4,5248	98,228	33,227	5,1420	110,01	34,411
26,5	4,5311	100,49	33,313	5,1489	112,58	34,509
27,0	4,5372	102,76	33,398	5,1556	115,16	34,605
27,5	4,5431	105,03	33,482	5,1621	117,74	34,701
28,0	4,5489	107,30	33,563	5,1685	120,32	34,793
28,5	4,5544	109,58	33,644	5,1745	122,91	34,885
29,0	4,5598	111,85	33,723	5,1804	125,49	34,975
29,5	4,5651	114,14	33,801	5,1861	128,09	35,064
30,0	4,5702	116,42	33,878	5,1917	130,68	35,150
30,5	4,5751	118,71	33,953	5,1970	133,28	35,236
31,0	4,5800	121,00	34,028	5,2023	135,88	35,321
31,5	4,5847	123,29	34,101	5,2074	138,48	35,404
32,0	4,5892	125,58	34,174	5,2123	141,08	35,486
32,5	4,5937	127,88	34,245	5,2172	143,70	35,567
33,0	4,5980	130,18	34,315	5,2219	146,31	35,647
33,5	4,6022	132,47	34,384	5,2264	148,91	35,726
34,0	4,6063	134,77	34,452	5,2309	151,53	35,803
34,5	4,6103	137,08	34,519	5,2353	154,15	35,879
35,0	4,6142	139,39	34,586	5,2395	156,77	35,955
35,5	4,6179	141,69	34,651	5,2437	159,38	36,029
36,0	4,6216	144,01	34,716	5,2478	162,01	36,102
36,5	4,6252	146,32	34,780	5,2518	164,64	36,175
37,0	4,6287	148,63	34,843	5,2557	167,26	36,247
37,5	4,6321	150,94	34,904	5,2596	169,89	36,317
38,0	4,6355	153,26	34,966	5,2634	172,52	36,387
38,5	4,6387	155,58	35,027	5,2671	175,16	36,455
39,0	4,6418	157,90	35,087	5,2708	177,79	36,524
39,5	4,6449	160,22	35,146	5,2745	180,42	36,591
40,0	4,6480	162,55	35,204	5,2780	183,06	36,657
40,5	4,6510	164,87	35,262	5,2816	185,70	36,722
41,0	4,6538	167,19	35,319	5,2850	188,34	36,787
41,5	4,6567	169,52	35,376	5,2884	190,98	36,852

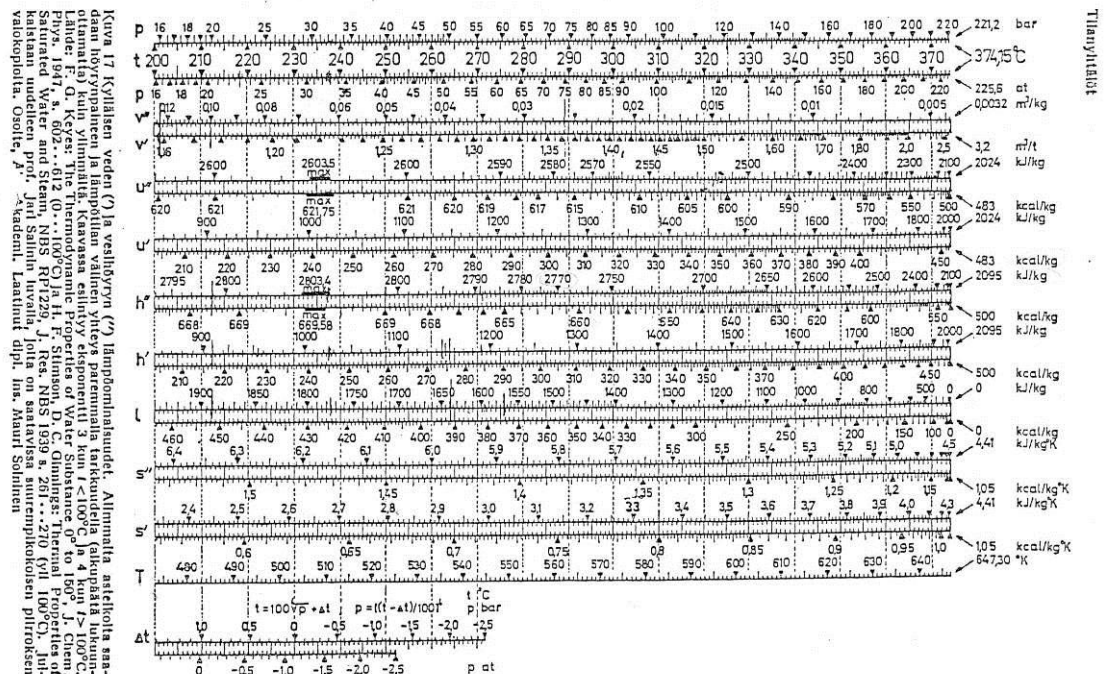
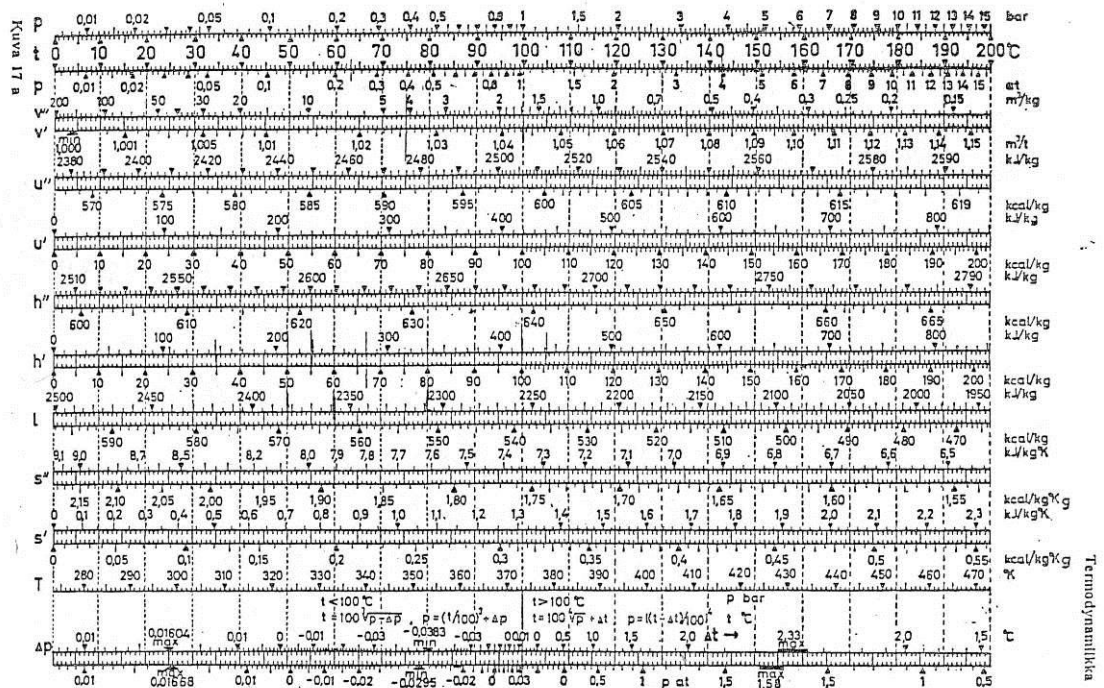
(Raiko 2013.)

LIITE 8: VESIHÖYRYN ENTALPIA-ENTROPIA DIAGRAMMI

(Raiko & Saarenpää 2009.)

LIITE 9: KYLLÄISEN VEDEN JA VESIHÖYRYN OMINAISUUKSIA

(Raiko & Saarenpää 2009.)

LIITE 10A: MITTAUSPÖYTÄKIRJA (PIENKOKO- PUU JA RANKA) 10.–12.3.2014

Päiväys	Nettopaino (kg)	BMA-%	BMA,kesk.-%	Uuni-%	Kuski-%	Röntgen-%
10.03.2014 13:36	17580	53,2	41,6	47,6	39,5	44,5
10.03.2014 13:38		36,7				
10.03.2014 13:39		38,8				
10.03.2014 13:41		34,5				
10.03.2014 13:50		46,7				
10.03.2014 13:52		39,8				
10.03.2014 14:10	21520	35,2	42,0	47,3	50,6	35,6
10.03.2014 14:13		48,8				
10.03.2014 14:15		38,5				
10.03.2014 14:19		51,6				
10.03.2014 14:31		36,3				
10.03.2014 14:35		41,8				
10.03.2014 16:18	22700	42,7	39,2	41,9	39,5	41,3
10.03.2014 16:22		41,5				
10.03.2014 16:25		41,3				
10.03.2014 16:27		36				
10.03.2014 16:29		38,6				
10.03.2014 16:31		34,9				
10.03.2014 18:01	21840	19,2	34,7	39,8	39,5	35,6
10.03.2014 18:04		26,5				
10.03.2014 18:14		42,3				
10.03.2014 18:20		40,3				
10.03.2014 18:25		40,9				
10.03.2014 18:26		38,9				
11.03.2014 10:44	27240	45,3	46,0	42,7	39,5	46,3
11.03.2014 11:00		45,7				
11.03.2014 11:01		46,8				
11.03.2014 11:04		45,4				
11.03.2014 11:06		49,6				
11.03.2014 11:07		43,3				
11.03.2014 16:04	27180	46,3	44,1	43,6	39,5	37,1
11.03.2014 16:06		42,3				
11.03.2014 16:15		43,9				
11.03.2014 16:18		45,7				
11.03.2014 16:23		44,1				
11.03.2014 16:24		42,2				
12.03.2014 9:31	24060	61,7	54,4	56,9	52,6	60,9
12.03.2014 9:36		53,7				
12.03.2014 9:38		49,9				
12.03.2014 9:39		48,3				
12.03.2014 9:45		51,2				
12.03.2014 9:48		61,8				
12.03.2014 12:35	17160	29,5	25,3	25,2	52,6	38,1
12.03.2014 12:37		25,9				
12.03.2014 12:39		27,4				
12.03.2014 12:41		22,4				
12.03.2014 12:45		22				
12.03.2014 12:47		24,6				
12.03.2014 13:58	19440	29,3	34,6	39,9	52,6	35,3
12.03.2014 14:01		37,5				
12.03.2014 14:09		31,6				
12.03.2014 14:13		36				
12.03.2014 14:17		38,6				

LIITE 10B: MITTAUSPÖYTÄKIRJA (KANTO)

10.3.2014

Päiväys	Nettopaino (kg)	BMA-%	BMA,kesk.-%	Uuni-%	Kuski-%	Röntgen-%
10.03.2014 6:37	22240	37,7	38,9	39,8	28,3	38,5
10.03.2014 6:40		41,5				
10.03.2014 6:46		35,3				
10.03.2014 6:52		39				
10.03.2014 6:59		39,2				
10.03.2014 7:06		40,9				
10.03.2014 7:30	18020	32,9	38,4	38,3	28,3	35,3
10.03.2014 7:45		38,5				
10.03.2014 7:47		38,6				
10.03.2014 7:48		41,3				
10.03.2014 7:50		35,7				
10.03.2014 7:56		43,5				
10.03.2014 9:26	15400	31	31,8	30,2	28,3	35,1
10.03.2014 9:27		36,6				
10.03.2014 9:30		34,5				
10.03.2014 9:40		31,7				
10.03.2014 9:42		23,2				
10.03.2014 9:44		34				
10.03.2014 10:41	19640	38,8	35,5	34,0	28,3	37,0
10.03.2014 10:45		30,1				
10.03.2014 10:48		37,4				
10.03.2014 11:29		38,1				
10.03.2014 11:33		34,1				
10.03.2014 11:35		34,4				
10.03.2014 11:42	14080	24,6	25,5	24,9	28,3	26,8
10.03.2014 11:44		25,9				
10.03.2014 11:46		26,9				
10.03.2014 11:49		21,1				
10.03.2014 11:57		25,9				
10.03.2014 12:00		28,4				
10.03.2014 12:54	17020	33,9	29,8	30,0	28,3	27,6
10.03.2014 13:02		25,6				
10.03.2014 13:03		24,8				
10.03.2014 13:06		27,7				
10.03.2014 13:08		32,1				
10.03.2014 13:33		34,9				
10.03.2014 17:07	15620	27,7	23,9	24,0	28,3	35,5
10.03.2014 17:09		23,1				
10.03.2014 17:14		21,9				
10.03.2014 17:16		24,2				
10.03.2014 17:23		24,2				
10.03.2014 17:24		22,1				
10.03.2014 19:27	17420	28,5	28,7	28,3	28,3	32,1
10.03.2014 19:30		33,5				
10.03.2014 19:32		23,9				
10.03.2014 19:34		31,9				
10.03.2014 19:38		27,4				
10.03.2014 19:42		26,7				

LIITE 10C: MITTAUSPÖYTÄKIRJA (KANTO)

11.3.2014

Päiväys	Nettopaino (kg)	BMA-%	BMA,kesk.-%	Uuni-%	Kuski-%	Röntgen-%
11.03.2014 8:54	19120	36,8	34,9	33,7	30,4	44,4
11.03.2014 8:58		33,8				
11.03.2014 9:01		36,5				
11.03.2014 9:05		36,8				
11.03.2014 9:20		31,8				
11.03.2014 9:22		33,8				
11.03.2014 10:36	14320	27,3	26,7	26,3	30,4	30,6
11.03.2014 10:41		23,7				
11.03.2014 10:46		29,8				
11.03.2014 10:47		30,3				
11.03.2014 10:49		23,7				
11.03.2014 10:51		25,2				
11.03.2014 11:37	20660	34,5	38,2	33,9	30,4	49,7
11.03.2014 11:40		38,9				
11.03.2014 11:42		35,7				
11.03.2014 11:47		42,6				
11.03.2014 11:49		38				
11.03.2014 11:52		39,5				
11.03.2014 12:58	16440	33,8	29,3	29,0	30,4	32,0
11.03.2014 13:00		31,8				
11.03.2014 13:03		26,1				
11.03.2014 13:05		30,8				
11.03.2014 13:09		30,5				
11.03.2014 13:11		22,5				
11.03.2014 14:38	17940	34	32,8	31,5	30,4	42,1
11.03.2014 14:43		33,6				
11.03.2014 14:45		28,4				
11.03.2014 14:56		26,4				
11.03.2014 14:59		43,6				
11.03.2014 15:02		31				
11.03.2014 18:09	20240	41,2	38,2	38,5	30,4	44,3
11.03.2014 18:12		49,2				
11.03.2014 18:18		38,5				
11.03.2014 18:24		30,6				
11.03.2014 18:27		33,2				
11.03.2014 18:33		36,5				
11.03.2014 18:47	24600	32,6	35,9	34,9	30,4	38,8
11.03.2014 18:50		41,8				
11.03.2014 18:54		37,3				
11.03.2014 18:56		35,1				
11.03.2014 19:10		37,6				
11.03.2014 19:20		30,7				

LIITE 10D: MITTAUSPÖYTÄKIRJA (KANTO)

12.3.2014

Päiväys	Nettopaino (kg)	BMA-%	BMA,kesk.-%	Uuni-%	Kuski-%	Röntgen-%
12.03.2014 6:14	20960	30,9	28,2	28,5	31,0	28,1
12.03.2014 6:21		24,7				
12.03.2014 6:24		28,1				
12.03.2014 6:28		27				
12.03.2014 6:30		27				
12.03.2014 6:44		31,6				
12.03.2014 8:12	20480	36,8	40,7	39,5	31,0	51,5
12.03.2014 8:14		44,1				
12.03.2014 8:19		37,7				
12.03.2014 8:21		36,7				
12.03.2014 8:24		47,2				
12.03.2014 8:27		41,9				
12.03.2014 8:33	15160	34	26,1	22,4	31,0	29,1
12.03.2014 8:36		27,8				
12.03.2014 8:42		24,6				
12.03.2014 8:48		24,1				
12.03.2014 8:53		20,9				
12.03.2014 8:59		25,2				
12.03.2014 10:01	21040	36	35,2	35,5	31,0	49,4
12.03.2014 10:05		39				
12.03.2014 10:07		36,3				
12.03.2014 10:15		36,5				
12.03.2014 10:17		36,5				
12.03.2014 10:20		26,9				
12.03.2014 10:40	23140	32,4	34,0	33,7	31,0	38,1
12.03.2014 10:42		34				
12.03.2014 10:44		38,6				
12.03.2014 10:48		32,6				
12.03.2014 11:00		29,3				
12.03.2014 11:05		37,2				
12.03.2014 11:28	19160	27,5	34,8	34,7	31,0	35,4
12.03.2014 11:30		46,5				
12.03.2014 11:34		27,8				
12.03.2014 11:40		37,2				
12.03.2014 11:43		38,9				
12.03.2014 11:47		30,6				
12.03.2014 13:17	19620	21,4	28,7	29,8	31,0	37,8
12.03.2014 13:18		27,6				
12.03.2014 13:20		30,1				
12.03.2014 13:27		28,7				
12.03.2014 13:34		32,7				
12.03.2014 13:36		31,6				

LIITE 10E: MITTAUSPÖYTÄKIRJA (METSÄHAK- KUUTÄHDE) 10.3.2014

Päiväys	Nettopaino (kg)	BMA-%	BMA,kesk.-%	Uuni-%	Kuski-%	Röntgen-%
10.03.2014 8:32	22320	25,2	34,7	42,2	35,0	52,0
10.03.2014 8:36		40,6				
10.03.2014 8:39		18,8				
10.03.2014 8:42		57,9				
10.03.2014 9:03		33,1				
10.03.2014 9:09		32,6				
10.03.2014 9:57	18600	47,4	45,5	48,4	35,0	38,9
10.03.2014 10:00		42				
10.03.2014 10:08		38				
10.03.2014 10:16		63,2				
10.03.2014 10:19		45,5				
10.03.2014 10:23		36,7				
10.03.2014 15:35	21220	72,6	60,1	59,0	35,0	30,0
10.03.2014 15:37		64,2				
10.03.2014 15:39		57,3				
10.03.2014 15:46		44,2				
10.03.2014 15:51		60,1				
10.03.2014 15:56		62,4				

LIITE 10F: MITTAUSPÖYTÄKIRJA (METSÄHAK- KUUTÄHDE) 11.3.2014

Päiväys	Nettopaino (kg)	BMA-%	BMA,kesk.-%	Uuni-%	Kuski-%	Röntgen-%
11.03.2014 6:07	24500	52,6	62,7	61,9	62,3	48,0
11.03.2014 6:15		63,6				
11.03.2014 6:18		64,7				
11.03.2014 6:22		74				
11.03.2014 6:29		65,3				
11.03.2014 6:31		56,1				
11.03.2014 6:53	27200	79,9	77,5	74,9	62,3	78,6
11.03.2014 6:58		80,4				
11.03.2014 7:05		81,3				
11.03.2014 7:09		74,9				
11.03.2014 7:14		76				
11.03.2014 7:23		72,5				
11.03.2014 7:40	24500	66,9	64,4	63,6	56,8	61,8
11.03.2014 7:44		65				
11.03.2014 7:54		64,5				
11.03.2014 7:56		60,2				
11.03.2014 8:00		68,4				
11.03.2014 8:06		61,2				
11.03.2014 8:24	20400	46,2	29,1	35,6	56,8	54,9
11.03.2014 8:26		32				
11.03.2014 8:30		30,5				
11.03.2014 8:32		19,6				
11.03.2014 8:34		22,9				
11.03.2014 8:39		23,1				
11.03.2014 12:09	21860	55,9	50,1	48,7	56,8	44,3
11.03.2014 12:20		61,9				
11.03.2014 12:33		51				
11.03.2014 12:37		41,1				
11.03.2014 12:52		41,4				
11.03.2014 12:54		49,5				
11.03.2014 15:25	20640	77,2	49,5	47,5	56,8	44,8
11.03.2014 15:28		44,2				
11.03.2014 15:34		49,8				
11.03.2014 15:37		28,2				
11.03.2014 15:42		49,8				
11.03.2014 15:45		47,5				
11.03.2014 17:07	24800	44,6	53,2	55,6	55,0	34,6
11.03.2014 17:12		50,2				
11.03.2014 17:16		62,2				
11.03.2014 17:24		46,8				
11.03.2014 17:31		58,8				
11.03.2014 17:47		56,3				

LIITE 10G: MITTAUSPÖYTÄKIRJA (METSÄHAK- KUUTÄHDE) 12.3.2014

Päiväys	Nettopaino (kg)	BMA-%	BMA,kesk.-%	Uuni-%	Kuski-%	Röntgen-%
12.03.2014 7:25	25380	69,7	73,9	70,7	78,7	79,5
12.03.2014 7:32		75,5				
12.03.2014 7:40		74,8				
12.03.2014 7:49		77,2				
12.03.2014 7:57		73				
12.03.2014 8:05		73,1				
12.03.2014 14:36	23880	54	56,0	59,6	60,9	30,8
12.03.2014 14:43		67,3				
12.03.2014 14:47		59,5				
12.03.2014 14:51		62,1				
12.03.2014 14:56		50				
12.03.2014 14:58		43,1				
12.03.2014 15:02		61,1				
12.03.2014 15:41	28740	70,5	70,8	69,0	60,9	51,7
12.03.2014 15:46		69,7				
12.03.2014 15:52		74,1				
12.03.2014 15:58		74,1				
12.03.2014 16:03		74,4				
12.03.2014 16:05		62				
12.03.2014 16:16	17500	56	56,2	55,8	60,9	30,0
12.03.2014 16:18		59,5				
12.03.2014 16:28		52,1				
12.03.2014 16:29		54,9				
12.03.2014 16:47		55,7				
12.03.2014 16:48		58,7				

LIITE 10H: MITTAUSPÖYTÄKIRJA (TURVE) 10.– 12.3.2014

Päiväys	Nettopaino (kg)	BMA-%	BMA,kesk.-%	Uuni-%	Kuski-%
10.03.2014 7:22	40900	37,3	34,8	33,6	32,4
10.03.2014 7:25		34,2			
10.03.2014 7:37		33,4			
10.03.2014 7:39		36,2			
10.03.2014 7:41		33,2			
10.03.2014 7:43		34,5			
10.03.2014 9:21	43980	36,6	35,2	40,8	34,0
10.03.2014 9:23		35,1			
10.03.2014 9:32		39,3			
10.03.2014 9:34		34,9			
10.03.2014 9:36		33,9			
10.03.2014 9:38		31,5			
10.03.2014 12:34	42020	35,8	35,7	33,8	37,6
10.03.2014 12:40		36,1			
10.03.2014 12:43		36,4			
10.03.2014 12:44		33,3			
10.03.2014 12:46		35			
10.03.2014 12:48		37,3			
10.03.2014 13:02	44680	34,0	34,0	34,0	34,0
11.03.2014 11:22	45540	30	38,0	40,5	37,5
11.03.2014 11:23		30,9			
11.03.2014 11:25		51,1			
11.03.2014 11:27		34,8			
11.03.2014 11:28		36			
11.03.2014 11:30		45,3			
11.03.2014 16:35	41680	39,8	40,5	38,6	38,0
11.03.2014 16:37		39,4			
11.03.2014 16:38		42,5			
11.03.2014 16:39		40,1			
11.03.2014 16:41		39,9			
11.03.2014 16:43		41,5			
11.03.2014 18:48	42340	37,5	37,5	37,5	37,5
12.03.2014 16:10	42200	39,9	39,9	37,9	36,7
12.03.2014 9:04	42700	53,7	48,1	49,7	47,3
12.03.2014 9:07		52,7			
12.03.2014 9:10		45,3			
12.03.2014 9:13		45,5			
12.03.2014 9:17		46,3			
12.03.2014 9:20		45			
12.03.2014 12:53	41620	44,6	41,3	37,4	37,7
12.03.2014 12:55		41,3			
12.03.2014 12:56		41			
12.03.2014 12:58		43,3			
12.03.2014 12:59		40,2			
12.03.2014 13:00		37,2			
12.03.2014 16:54	41980	42,5	42,8	39,7	39,8
12.03.2014 16:56		42			
12.03.2014 17:06		43,7			
12.03.2014 17:07		42,5			
12.03.2014 17:08		43,4			
12.03.2014 17:09		42,8			
12.03.2014 18:16	42700	37,8	37,8	37,8	37,8
13.03.2014 4:11	43720	42,0	42,0	42,0	42,0
13.03.2014 6:31	42420	40,6	40,6	40,6	40,6
13.03.2014 9:12	43360	42,0	42,0	42,0	42,0
13.03.2014 14:53	43500	42,0	42,0	42,0	42,0
13.03.2014 15:34	40520	40,6	40,6	40,6	40,6

LIITE 11: METSÄPOLTTOAINEKUORMIEN TE- HOLLISET LÄMPÖARVOT SAAPUMISKOSTEU- DESSA

Pienkokopuu						
PVM	Qnet,d (MJ/kg)	Qnet,ar (MJ/kg)				
		BMA	Uuni	Kuski	Röntgen	Röntgen, tod.
10.3.2014 13:36	18,36	9,70	8,45	10,14	9,10	9,01
10.3.2014 14:10	18,36	9,62	8,52	7,83	10,95	10,94
10.3.2014 16:18	18,36	10,21	9,65	10,14	9,77	9,72
10.3.2014 18:01	18,36	11,15	10,07	10,14	10,96	10,94
11.3.2014 10:44	18,36	8,79	9,47	10,14	8,73	8,70
11.3.2014 16:04	18,36	9,19	9,29	10,14	10,65	10,60
12.3.2014 9:31	18,36	7,04	6,52	7,42	5,69	5,67
12.3.2014 12:35	18,36	13,10	13,11	7,42	10,44	10,42
12.3.2014 13:58	18,36	11,16	10,07	7,42	11,01	10,95
Kanto						
PVM	Qnet,d (MJ/kg)	Qnet,ar (MJ/kg)				
		BMA	Uuni	Kuski	Röntgen	Röntgen, tod.
10.3.2014 6:37	18,36	10,26	10,08	12,47	10,34	9,23
10.3.2014 7:30	18,36	10,37	10,40	12,47	11,01	10,53
10.3.2014 9:26	18,36	11,74	12,08	12,47	11,06	10,66
10.3.2014 10:41	18,36	10,98	11,29	12,47	10,66	10,31
10.3.2014 11:42	18,36	13,06	13,18	12,47	12,79	12,48
10.3.2014 12:54	18,36	12,15	12,12	12,47	12,62	12,40
10.3.2014 17:07	18,36	13,40	13,38	12,47	10,97	10,77
10.3.2014 19:27	18,36	12,40	12,48	12,47	11,69	11,49
11.3.2014 8:54	18,36	11,10	11,35	12,04	9,12	8,83
11.3.2014 10:36	18,36	12,81	12,89	12,04	11,99	11,78
11.3.2014 11:37	18,36	10,41	11,31	12,04	8,03	7,47
11.3.2014 12:58	18,36	12,28	12,32	12,04	11,70	11,46
11.3.2014 14:38	18,36	11,53	11,81	12,04	9,61	9,34
11.3.2014 18:09	18,36	10,41	10,34	12,04	9,15	8,84
11.3.2014 18:47	18,36	10,90	11,10	12,04	10,29	9,85
12.3.2014 6:14	18,36	12,49	12,43	11,91	12,50	12,13
12.3.2014 8:12	18,36	9,89	10,15	11,91	7,66	7,06
12.3.2014 8:33	18,36	12,93	13,70	11,91	12,30	11,92
12.3.2014 10:01	18,36	11,04	10,98	11,91	8,09	7,85
12.3.2014 10:40	18,36	11,28	11,35	11,91	10,44	10,18
12.3.2014 11:28	18,36	11,13	11,14	11,91	11,00	10,80
12.3.2014 13:17	18,36	12,39	12,16	11,91	10,49	10,26
Metsähakkuutähde						
PVM	Qnet,d (MJ/kg)	Qnet,ar (MJ/kg)				
		BMA	Uuni	Kuski	Röntgen	Röntgen, tod.
10.3.2014 8:32	18,00	10,91	9,38	10,85	7,37	7,16
10.3.2014 9:57	18,00	8,71	8,11	10,85	10,04	9,95
10.3.2014 15:35	18,00	5,71	5,94	10,85	11,87	11,55
11.3.2014 6:07	18,00	5,18	5,35	5,27	8,18	8,02
11.3.2014 6:53	18,00	2,16	2,70	5,27	1,92	1,91
11.3.2014 7:40	18,00	4,84	4,99	6,39	5,37	5,34
11.3.2014 8:24	18,00	12,06	10,73	6,39	6,79	6,52
11.3.2014 12:09	18,00	7,75	8,05	6,39	8,95	8,89
11.3.2014 15:25	18,00	7,89	8,28	6,39	8,85	8,72
11.3.2014 17:07	18,00	7,14	6,63	6,76	10,93	10,84
12.3.2014 7:25	18,00	2,90	3,55	1,91	1,75	1,74
12.3.2014 14:36	18,00	6,55	5,82	5,55	11,70	11,68
12.3.2014 15:41	18,00	3,53	3,90	5,55	7,44	7,39
12.3.2014 16:16	18,00	6,52	6,60	5,55	11,86	11,82

LIITE 12: TURVEKUORMIEN TEHOLLISET LÄMPÖÄRVOT SAAPUMISKOSTEUESSA

Turve						
PVM	Qnet,d (MJ/kg)	Qnet,ar (MJ/kg)				
		BMA	Uuni	Kuski	Röntgen	Röntgen, tod.
10.3.2014 7:22	24,00	14,80	15,12	15,43	168,13	171,81
10.3.2014 9:21	22,90	13,98	12,55	14,28	170,74	153,31
10.3.2014 12:34	23,50	14,25	14,74	13,75	166,35	171,99
10.3.2014 13:02	22,90	14,28	14,28	14,28	177,28	177,28
11.3.2014 11:22	22,90	13,27	12,64	13,40	167,82	159,95
11.3.2014 16:35	24,00	13,28	13,78	13,95	153,78	159,58
11.3.2014 18:48	22,90	13,40	13,40	13,40	157,57	157,57
12.3.2014 16:10	23,50	13,15	13,68	13,98	154,14	160,31
12.3.2014 9:04	22,60	10,56	10,16	10,76	125,25	120,46
12.3.2014 12:53	24,00	13,09	14,12	14,03	151,32	163,28
12.3.2014 16:54	23,50	12,39	13,21	13,18	144,52	154,00
12.3.2014 18:16	22,90	13,32	13,32	13,32	158,00	158,00
13.3.2014 4:11	23,50	12,60	12,60	12,60	153,08	153,08
13.3.2014 6:31	24,00	13,26	13,26	13,26	156,31	156,31
13.3.2014 9:12	23,50	12,60	12,60	12,60	151,82	151,82
13.3.2014 14:53	23,50	12,60	12,60	12,60	152,31	152,31
13.3.2014 15:34	24,00	13,26	13,26	13,26	149,30	149,30

LIITE 13. KATTILAN SAVUKAASUPUOLELLE SI- SÄÄN MENEVÄT LÄMPÖTEHOT MITTAUSTEN AIKANA

PVM	Klo	Polttoaineiden teho				Palamisilma	Kokonaisteho			
		BMA	Uuni	Kuski	Röntgen		BMA	Uuni	Kuski	Röntgen
		MW	MW	MW	MW		MW	MW	MW	MW
10.03.2014	14-15	92,47	92,66	93,53	92,44	3,85	96,32	96,51	97,38	96,29
10.03.2014	15-16	102,98	103,20	104,18	102,95	4,36	107,34	107,55	108,54	107,30
10.03.2014	16-17	110,51	110,74	111,80	110,47	4,57	115,08	115,31	116,37	115,04
10.03.2014	17-18	102,49	102,70	103,68	102,45	4,37	106,86	107,07	108,05	106,82
10.03.2014	18-19	81,99	82,16	82,95	81,96	4,39	86,38	86,55	87,33	86,35
10.03.2014	19-20	78,26	78,43	79,18	78,24	4,53	82,79	82,95	83,70	82,76
10.03.2014	20-21	94,23	94,43	95,33	94,20	4,26	98,49	98,69	99,59	98,46
10.03.2014	21-22	97,87	98,07	99,01	97,84	4,64	102,51	102,71	103,65	102,48
10.03.2014	22-23	82,39	82,56	83,35	82,36	4,55	86,94	87,11	87,90	86,91
10.03.2014	23-00	100,74	100,95	101,92	100,71	4,66	105,40	105,61	106,58	105,37
11.03.2014	00-01	101,42	101,63	102,60	101,38	4,56	105,98	106,20	107,17	105,95
11.03.2014	01-02	84,36	84,54	85,35	84,33	4,43	88,79	88,97	89,78	88,76
11.03.2014	02-03	80,69	80,86	81,63	80,66	3,84	84,53	84,70	85,47	84,50
11.03.2014	03-04	88,22	88,41	89,25	88,19	3,89	92,11	92,30	93,14	92,09
11.03.2014	04-05	86,89	87,07	87,90	86,86	4,40	91,29	91,47	92,30	91,26
11.03.2014	05-06	99,65	99,86	100,82	99,62	4,53	104,18	104,39	105,35	104,15
11.03.2014	06-07	103,43	103,65	104,64	103,40	4,92	108,35	108,57	109,56	108,31
11.03.2014	07-08	90,42	90,61	91,48	90,39	4,94	95,36	95,55	96,42	95,33
11.03.2014	08-09	100,53	100,74	101,71	100,50	4,42	104,95	105,16	106,12	104,92
11.03.2014	09-10	106,01	106,24	107,25	105,98	4,34	110,35	110,58	111,59	110,32
11.03.2014	10-11	108,82	109,05	110,09	108,78	4,43	113,25	113,48	114,52	113,22
11.03.2014	11-12	106,42	106,65	107,67	106,39	4,31	110,73	110,96	111,98	110,70
11.03.2014	12-13	99,56	99,77	100,72	99,53	4,16	103,72	103,93	104,88	103,69
11.03.2014	13-14	96,18	96,38	97,30	96,14	4,30	100,48	100,68	101,60	100,45
11.03.2014	14-15	71,73	71,88	72,57	71,71	4,24	75,98	76,13	76,81	75,95
11.03.2014	15-16	77,88	78,04	78,79	77,86	4,05	81,93	82,10	82,84	81,91
11.03.2014	16-17	81,39	81,56	82,34	81,36	4,25	85,64	85,81	86,59	85,61
11.03.2014	17-18	89,45	89,64	90,50	89,43	4,31	93,76	93,95	94,81	93,73
11.03.2014	18-19	85,46	85,64	86,45	85,43	4,53	89,99	90,17	90,98	89,96
11.03.2014	19-20	88,26	88,44	89,29	88,23	4,47	92,73	92,92	93,76	92,70
11.03.2014	20-21	90,31	90,50	91,36	90,28	4,35	94,66	94,85	95,71	94,63
11.03.2014	21-22	67,03	67,17	67,81	67,00	3,95	70,97	71,11	71,75	70,95
11.03.2014	22-23	75,66	75,81	76,54	75,63	3,96	79,62	79,78	80,50	79,59
11.03.2014	23-00	76,84	77,00	77,74	76,81	4,70	81,54	81,70	82,43	81,51
12.03.2014	00-01	75,34	75,50	76,22	75,32	4,72	80,06	80,22	80,94	80,03
12.03.2014	01-02	87,84	88,03	88,87	87,81	4,68	92,53	92,71	93,55	92,50
12.03.2014	02-03	105,69	105,91	106,92	105,65	5,08	110,77	110,99	112,00	110,73
12.03.2014	03-04	116,42	116,66	117,78	116,38	5,11	121,53	121,77	122,89	121,49
12.03.2014	04-05	116,68	116,92	118,04	116,64	4,99	121,67	121,91	123,03	121,63
12.03.2014	05-06	100,66	100,87	101,84	100,63	4,73	105,40	105,61	106,57	105,36
12.03.2014	06-07	111,42	111,65	112,72	111,38	5,51	116,93	117,16	118,23	116,89
12.03.2014	07-08	99,31	99,52	100,47	99,28	5,65	104,96	105,17	106,12	104,92
12.03.2014	08-09	111,62	111,85	112,92	111,58	5,22	116,84	117,07	118,14	116,80
12.03.2014	09-10	122,56	122,81	123,99	122,52	5,52	128,08	128,33	129,51	128,04
12.03.2014	10-11	123,37	123,63	124,81	123,33	5,44	128,80	129,06	130,24	128,76
12.03.2014	11-12	120,07	120,32	121,47	120,03	5,80	125,86	126,11	127,26	125,82
12.03.2014	12-13	108,75	108,98	110,02	108,71	5,26	114,01	114,24	115,28	113,97
12.03.2014	13-14	96,47	96,67	97,60	96,44	5,49	101,96	102,17	103,09	101,93
12.03.2014	14-15	103,80	104,02	105,02	103,77	5,27	109,07	109,29	110,29	109,04
12.03.2014	15-16	90,40	90,59	91,46	90,37	5,37	95,77	95,96	96,82	95,74
12.03.2014	16-17	91,09	91,28	92,15	91,06	5,25	96,34	96,53	97,40	96,31
12.03.2014	17-18	103,14	103,35	104,34	103,10	5,02	108,15	108,37	109,36	108,12
12.03.2014	18-19	95,21	95,41	96,32	95,17	4,85	100,06	100,26	101,17	100,03
12.03.2014	19-20	85,76	85,94	86,76	85,73	5,01	90,77	90,95	91,77	90,74
12.03.2014	20-21	97,76	97,96	98,90	97,73	4,84	102,60	102,80	103,74	102,56
12.03.2014	21-22	95,02	95,22	96,13	94,99	4,90	99,92	100,12	101,03	99,89
12.03.2014	22-23	85,45	85,63	86,45	85,42	4,78	90,23	90,41	91,23	90,20
12.03.2014	23-00	89,59	89,77	90,63	89,56	4,66	94,25	94,43	95,29	94,22
13.03.2014	00-01	116,24	116,49	117,60	116,21	5,39	121,64	121,88	122,99	121,60
13.03.2014	01-02	108,02	108,25	109,29	107,99	4,91	112,93	113,16	114,19	112,89
13.03.2014	02-03	103,03	103,25	104,23	103,00	4,93	107,96	108,17	109,16	107,92
13.03.2014	03-04	89,28	89,47	90,33	89,25	4,96	94,24	94,43	95,29	94,21
13.03.2014	04-05	90,59	90,78	91,64	90,56	4,85	95,43	95,62	96,49	95,40
13.03.2014	05-06	99,59	99,80	100,76	99,56	5,01	104,60	104,81	105,76	104,57
13.03.2014	06-07	88,92	89,11	89,96	88,89	5,25	94,17	94,36	95,21	94,14
13.03.2014	07-08	85,20	85,37	86,19	85,17	5,29	90,49	90,67	91,48	90,46
13.03.2014	08-09	91,75	91,94	92,82	91,72	5,11	96,85	97,05	97,92	96,82
13.03.2014	09-10	89,49	89,68	90,53	89,46	4,56	94,05	94,23	95,09	94,02
13.03.2014	10-11	93,11	93,31	94,20	93,08	5,29	98,40	98,60	99,49	98,37
13.03.2014	11-12	82,79	82,97	83,76	82,77	4,80	87,59	87,77	88,56	87,57
13.03.2014	12-13	107,46	107,69	108,72	107,43	5,40	112,86	113,09	114,12	112,83
13.03.2014	13-14	91,39	91,58	92,45	91,36	5,07	96,46	96,65	97,53	96,43
13.03.2014	14-15	88,36	88,54	89,39	88,33	4,41	92,77	92,96	93,80	92,74
13.03.2014	15-16	110,20	110,43	111,49	110,17	5,18	115,38	115,61	116,67	115,35
13.03.2014	16-17	103,44	103,66	104,65	103,41	5,02	108,46	108,68	109,67	108,42
13.03.2014	17-18	103,33	103,54	104,53	103,29	5,37	108,69	108,91	109,90	108,66
13.03.2014	18-19	105,19	105,41	106,42	105,16	5,60	110,79	111,01	112,02	110,75
13.03.2014	19-20	92,19	92,39	93,27	92,16	5,16	97,35	97,54	98,43	97,32
13.03.2014	20-21	92,80	92,99	93,88	92,77	5,00	97,79	97,99	98,88	97,76
13.03.2014	21-22	94,76	94,96	95,87	94,73	5,04	99,80	100,00	100,91	99,77
13.03.2014	22-23	96,02	96,23	97,15	95,99	5,16	101,18	101,39	102,31	101,15

LIITE 14: KATTILAN SAVUKAASUPUOLELTA ULOS TULEVAT LÄMPÖTEHOT MITTAUSTEN AI- KANA

PVM	Klo	Säteily- ja johtumishäviöt				Pohjatuhkan mukana lämpöteho	Savukaasun hukateho
		BMA	Uuni	Kuski	Röntgen		
		MW	MW	MW	MW	MW	MW
10.03.2014	14-15	1,85	1,85	1,87	1,85	0,0027	5,26
10.03.2014	15-16	2,06	2,06	2,08	2,06	0,0028	5,82
10.03.2014	16-17	2,21	2,21	2,24	2,21	0,0027	5,98
10.03.2014	17-18	2,05	2,05	2,07	2,05	0,0028	5,84
10.03.2014	18-19	1,64	1,64	1,66	1,64	0,0030	5,66
10.03.2014	19-20	1,57	1,57	1,58	1,56	0,0027	5,76
10.03.2014	20-21	1,88	1,89	1,91	1,88	0,0029	5,81
10.03.2014	21-22	1,96	1,96	1,98	1,96	0,0028	6,07
10.03.2014	22-23	1,65	1,65	1,67	1,65	0,0027	5,62
10.03.2014	23-00	2,01	2,02	2,04	2,01	0,0028	6,11
11.03.2014	00-01	2,03	2,03	2,05	2,03	0,0028	6,16
11.03.2014	01-02	1,69	1,69	1,71	1,69	0,0028	5,68
11.03.2014	02-03	1,61	1,62	1,63	1,61	0,0028	4,83
11.03.2014	03-04	1,76	1,77	1,79	1,76	0,0028	5,05
11.03.2014	04-05	1,74	1,74	1,76	1,74	0,0029	5,62
11.03.2014	05-06	1,99	2,00	2,02	1,99	0,0030	6,04
11.03.2014	06-07	2,07	2,07	2,09	2,07	0,0028	6,40
11.03.2014	07-08	1,81	1,81	1,83	1,81	0,0028	6,07
11.03.2014	08-09	2,01	2,01	2,03	2,01	0,0029	5,85
11.03.2014	09-10	2,12	2,12	2,15	2,12	0,0028	5,88
11.03.2014	10-11	2,18	2,18	2,20	2,18	0,0028	5,89
11.03.2014	11-12	2,13	2,13	2,15	2,13	0,0028	5,80
11.03.2014	12-13	1,99	2,00	2,01	1,99	0,0028	5,59
11.03.2014	13-14	1,92	1,93	1,95	1,92	0,0028	5,55
11.03.2014	14-15	1,43	1,44	1,45	1,43	0,0027	5,22
11.03.2014	15-16	1,56	1,56	1,58	1,56	0,0028	5,15
11.03.2014	16-17	1,63	1,63	1,65	1,63	0,0027	5,28
11.03.2014	17-18	1,79	1,79	1,81	1,79	0,0027	5,66
11.03.2014	18-19	1,71	1,71	1,73	1,71	0,0027	5,73
11.03.2014	19-20	1,77	1,77	1,79	1,76	0,0029	5,71
11.03.2014	20-21	1,81	1,81	1,83	1,81	0,0029	5,68
11.03.2014	21-22	1,34	1,34	1,36	1,34	0,0028	4,66
11.03.2014	22-23	1,51	1,52	1,53	1,51	0,0028	4,75
11.03.2014	23-00	1,54	1,54	1,55	1,54	0,0028	5,65
12.03.2014	00-01	1,51	1,51	1,52	1,51	0,0030	5,52
12.03.2014	01-02	1,76	1,76	1,78	1,76	0,0029	5,66
12.03.2014	02-03	2,11	2,12	2,14	2,11	0,0028	6,50
12.03.2014	03-04	2,33	2,33	2,36	2,33	0,0028	6,67
12.03.2014	04-05	2,33	2,34	2,36	2,33	0,0029	6,49
12.03.2014	05-06	2,01	2,02	2,04	2,01	0,0030	6,20
12.03.2014	06-07	2,23	2,23	2,25	2,23	0,0029	7,00
12.03.2014	07-08	1,99	1,99	2,01	1,99	0,0030	6,94
12.03.2014	08-09	2,23	2,24	2,26	2,23	0,0030	6,76
12.03.2014	09-10	2,45	2,46	2,48	2,45	0,0029	7,04
12.03.2014	10-11	2,47	2,47	2,50	2,47	0,0029	7,10
12.03.2014	11-12	2,40	2,41	2,43	2,40	0,0028	7,65
12.03.2014	12-13	2,18	2,18	2,20	2,17	0,0029	6,71
12.03.2014	13-14	1,93	1,93	1,95	1,93	0,0027	6,88
12.03.2014	14-15	2,08	2,08	2,10	2,08	0,0028	6,71
12.03.2014	15-16	1,81	1,81	1,83	1,81	0,0030	6,58
12.03.2014	16-17	1,82	1,83	1,84	1,82	0,0030	6,38
12.03.2014	17-18	2,06	2,07	2,09	2,06	0,0030	6,35
12.03.2014	18-19	1,90	1,91	1,93	1,90	0,0028	6,23
12.03.2014	19-20	1,72	1,72	1,74	1,71	0,0029	6,30
12.03.2014	20-21	1,96	1,96	1,98	1,95	0,0030	6,29
12.03.2014	21-22	1,90	1,90	1,92	1,90	0,0030	6,39
12.03.2014	22-23	1,71	1,71	1,73	1,71	0,0030	5,92
12.03.2014	23-00	1,79	1,80	1,81	1,79	0,0030	5,84
13.03.2014	00-01	2,32	2,33	2,35	2,32	0,0031	6,94
13.03.2014	01-02	2,16	2,17	2,19	2,16	0,0031	6,40
13.03.2014	02-03	2,06	2,06	2,08	2,06	0,0031	6,31
13.03.2014	03-04	1,79	1,79	1,81	1,79	0,0031	6,22
13.03.2014	04-05	1,81	1,82	1,83	1,81	0,0030	6,05
13.03.2014	05-06	1,99	2,00	2,02	1,99	0,0030	6,37
13.03.2014	06-07	1,78	1,78	1,80	1,78	0,0029	6,37
13.03.2014	07-08	1,70	1,71	1,72	1,70	0,0029	6,45
13.03.2014	08-09	1,83	1,84	1,86	1,83	0,0030	6,25
13.03.2014	09-10	1,79	1,79	1,81	1,79	0,0031	5,66
13.03.2014	10-11	1,86	1,87	1,88	1,86	0,0029	6,46
13.03.2014	11-12	1,66	1,66	1,68	1,66	0,0029	5,89
13.03.2014	12-13	2,15	2,15	2,17	2,15	0,0030	6,86
13.03.2014	13-14	1,83	1,83	1,85	1,83	0,0031	6,44
13.03.2014	14-15	1,77	1,77	1,79	1,77	0,0031	5,81
13.03.2014	15-16	2,20	2,21	2,23	2,20	0,0031	6,81
13.03.2014	16-17	2,07	2,07	2,09	2,07	0,0032	6,61
13.03.2014	17-18	2,07	2,07	2,09	2,07	0,0032	6,89
13.03.2014	18-19	2,10	2,11	2,13	2,10	0,0031	7,00
13.03.2014	19-20	1,84	1,85	1,87	1,84	0,0031	6,35
13.03.2014	20-21	1,86	1,86	1,88	1,86	0,0031	6,35
13.03.2014	21-22	1,90	1,90	1,92	1,89	0,0031	6,41
13.03.2014	22-23	1,92	1,92	1,94	1,92	0,0031	6,44

LIITE 15: VESI-HÖYRYPIIRIN LÄMPÖTILAT, PAINEET, ENTALPIAT, MASSAVIRRAT JA LÄMPÖTEHOT

PVM	Klo	Syöttövesi			Korkeapainehöyry			KP-höyryn massavirta	Lämpö höyryyn
		Lämpötila °C	Paine bar	Entalpia kJ/kg	Lämpötila °C	Paine bar	Entalpia kJ/kg		
10.03.2014	14-15	184,8	110,9	784,4158	519,4	104,7	3419,412	27,9	73,56082
10.03.2014	15-16	185,5	111,2	787,3848	519,1	104,3	3419,264	29,6	77,81923
10.03.2014	16-17	175,3	113,0	742,5501	520,4	105,2	3421,34	30,5	81,71984
10.03.2014	17-18	176,4	113,0	747,3891	519,7	105,1	3419,847	30,5	81,4585
10.03.2014	18-19	180,0	114,3	763,0092	519,9	106,3	3419,043	30,8	81,77839
10.03.2014	19-20	177,6	112,3	752,5588	519,6	104,5	3420,115	31,3	83,53151
10.03.2014	20-21	183,3	112,0	777,7954	520,8	104,5	3423,194	31,3	82,69695
10.03.2014	21-22	182,1	113,7	772,602	519,5	105,3	3418,964	32,0	84,59202
10.03.2014	22-23	177,7	113,3	753,1238	519,6	105,4	3419,121	30,9	82,31797
10.03.2014	23-00	178,0	112,3	754,5446	520,1	104,0	3421,977	32,7	87,17127
11.03.2014	00-01	177,7	114,2	753,0538	520,3	105,7	3420,567	31,9	84,98636
11.03.2014	01-02	175,7	113,5	744,0617	520,1	105,8	3420,162	30,4	81,35149
11.03.2014	02-03	182,1	110,5	772,544	519,5	104,8	3419,602	26,0	68,84271
11.03.2014	03-04	182,9	110,8	776,0942	519,8	104,9	3420,152	26,5	70,07984
11.03.2014	04-05	186,6	112,5	792,2651	519,5	105,0	3419,381	30,2	79,24275
11.03.2014	05-06	184,3	112,9	782,2669	520,3	104,7	3421,813	31,9	84,2507
11.03.2014	06-07	172,7	113,3	730,9984	521,6	104,9	3424,968	32,5	87,6786
11.03.2014	07-08	172,3	114,5	729,1748	519,6	105,6	3418,819	33,3	89,50418
11.03.2014	08-09	180,7	111,7	766,2725	520,2	104,1	3422,122	31,8	84,49974
11.03.2014	09-10	180,5	112,0	765,4045	519,2	104,6	3419,069	30,4	80,579
11.03.2014	10-11	173,9	113,0	736,1647	520,1	105,5	3420,187	30,2	81,05734
11.03.2014	11-12	177,2	112,1	751,0472	519,6	104,8	3419,846	29,9	79,78896
11.03.2014	12-13	179,9	112,4	762,6351	520,2	105,0	3421,146	29,7	79,03575
11.03.2014	13-14	181,2	112,5	768,6448	515,9	105,3	3409,702	29,4	77,70507
11.03.2014	14-15	179,2	113,2	759,6377	519,2	105,9	3417,406	28,7	76,24593
11.03.2014	15-16	183,4	110,8	778,1513	520,1	104,3	3421,733	28,4	75,19037
11.03.2014	16-17	184,7	112,6	784,0654	520,1	105,2	3420,534	29,7	78,30196
11.03.2014	17-18	183,0	111,4	776,6471	520,2	104,1	3422,129	30,6	81,04645
11.03.2014	18-19	181,0	114,3	767,6498	519,8	106,1	3418,839	31,1	82,47836
11.03.2014	19-20	178,8	111,8	758,1029	519,8	104,0	3421,268	31,3	83,32279
11.03.2014	20-21	181,9	113,4	771,7846	520,2	105,6	3420,549	30,8	81,66223
11.03.2014	21-22	181,9	111,4	771,6293	519,3	105,5	3418,3	26,2	69,23553
11.03.2014	22-23	182,3	110,6	773,4401	518,9	104,6	3418,192	26,6	70,3011
11.03.2014	23-00	187,2	113,7	795,1194	519,3	105,4	3418,337	31,6	82,89396
12.03.2014	00-01	179,1	112,7	759,0579	520,0	104,8	3420,835	31,3	83,42901
12.03.2014	01-02	180,6	112,2	765,6275	519,7	104,2	3420,769	31,4	83,41867
12.03.2014	02-03	171,9	114,0	727,7521	519,9	104,4	3421,106	35,0	94,34411
12.03.2014	03-04	171,5	114,6	725,8097	520,1	104,6	3421,214	35,6	95,9351
12.03.2014	04-05	170,8	115,1	722,6822	520,2	105,2	3420,838	34,6	93,43751
12.03.2014	05-06	178,4	115,5	756,1383	520,6	106,0	3420,984	33,8	90,04328
12.03.2014	06-07	173,5	115,6	734,5462	519,4	104,5	3419,735	37,5	100,7743
12.03.2014	07-08	164,6	117,1	695,6605	519,8	105,3	3419,718	38,2	104,1358
12.03.2014	08-09	171,8	115,1	727,0974	520,1	104,4	3421,629	37,1	100,0014
12.03.2014	09-10	166,7	115,9	704,6987	519,7	104,8	3420,097	37,4	101,4879
12.03.2014	10-11	169,0	114,1	714,6293	519,2	102,7	3421,285	37,6	101,7192
12.03.2014	11-12	161,5	116,8	682,3081	521,8	105,1	3425,185	38,9	106,8
12.03.2014	12-13	170,9	115,0	723,0454	517,3	104,6	3413,998	36,8	98,97637
12.03.2014	13-14	172,1	115,6	728,567	519,2	104,8	3418,661	37,4	100,5569
12.03.2014	14-15	173,0	114,8	732,5267	519,9	104,6	3420,831	36,6	98,4023
12.03.2014	15-16	174,5	116,4	739,1359	519,7	105,8	3418,888	36,1	96,80735
12.03.2014	16-17	173,6	114,4	734,7997	519,7	104,4	3420,544	35,7	95,88106
12.03.2014	17-18	176,2	114,2	746,385	520,4	104,6	3422,198	34,9	93,47148
12.03.2014	18-19	180,5	115,1	765,5368	520,2	105,8	3420,163	33,9	90,01733
12.03.2014	19-20	178,0	114,7	754,1787	519,6	105,1	3419,423	34,2	91,03969
12.03.2014	20-21	181,1	113,5	768,1139	520,3	104,4	3422,024	34,3	91,1154
12.03.2014	21-22	182,1	115,3	772,6791	520,0	105,6	3419,988	34,5	91,40691
12.03.2014	22-23	180,3	114,3	764,7135	519,7	105,2	3419,699	33,1	88,00616
12.03.2014	23-00	183,3	113,1	777,7697	519,6	104,6	3420,005	32,2	85,20042
13.03.2014	00-01	175,4	114,3	742,8622	517,6	103,8	3415,837	36,5	97,69332
13.03.2014	01-02	178,2	115,4	755,2589	520,2	105,7	3420,279	34,2	91,21621
13.03.2014	02-03	181,2	114,5	768,572	519,7	105,2	3419,553	34,1	90,30091
13.03.2014	03-04	179,3	115,0	759,9323	519,7	105,6	3419,268	33,6	89,29836
13.03.2014	04-05	180,8	113,7	766,5964	520,0	104,8	3420,793	33,3	88,34333
13.03.2014	05-06	182,2	114,4	772,852	520,1	104,8	3421,208	34,5	91,26523
13.03.2014	06-07	174,9	115,2	740,7577	521,2	105,5	3423,24	34,3	91,99601
13.03.2014	07-08	170,9	114,6	723,3531	519,6	104,9	3419,657	34,9	94,08159
13.03.2014	08-09	177,9	114,0	753,7948	519,7	104,9	3420,049	34,6	92,13339
13.03.2014	09-10	183,0	112,5	776,5975	519,3	104,6	3419,196	31,0	82,0213
13.03.2014	10-11	180,9	115,7	767,1592	520,1	105,5	3420,342	35,4	93,95847
13.03.2014	11-12	178,0	114,5	754,2739	520,3	105,6	3420,823	32,8	87,46195
13.03.2014	12-13	181,2	114,8	768,3212	519,3	104,3	3419,628	36,7	97,30372
13.03.2014	13-14	174,7	116,2	739,63	519,6	105,8	3418,827	35,7	95,68483
13.03.2014	14-15	181,0	112,9	767,4447	520,1	104,6	3421,272	31,8	84,49398
13.03.2014	15-16	176,2	114,7	746,4449	519,6	104,3	3420,42	36,6	97,87458
13.03.2014	16-17	175,4	115,9	742,9817	520,3	105,6	3420,663	35,6	95,33423
13.03.2014	17-18	173,9	115,6	736,3588	519,9	104,6	3420,845	37,5	100,5911
13.03.2014	18-19	167,1	116,4	706,3358	519,7	104,8	3419,99	38,1	103,2571
13.03.2014	19-20	171,0	115,5	723,5465	519,2	105,4	3418,154	35,1	94,49231
13.03.2014	20-21	173,7	114,6	735,3222	520,2	104,9	3421,122	34,9	93,67118
13.03.2014	21-22	176,1	114,4	745,8448	519,9	104,7	3420,772	34,9	93,37191
13.03.2014	22-23	175,9	115,2	745,2633	520,0	105,1	3420,542	35,1	93,8809

LIITE 16: JUP-HÖYRYN MASSAVIRTA, LÄMPÖTI- LA, PAINE, ENTALPIA JA HUKKATEHO

		Massavirta	Lämpötila	Paine	Entalpia	Hukkateho
PVM	Klo	kg/s	°C	bar	kJ/kg	MW
10.03.2014	14-15	0,24	139,34	110,07	593,36	0,14
10.03.2014	15-16	0,24	139,18	110,33	592,69	0,14
10.03.2014	16-17	0,24	139,25	112,04	593,10	0,14
10.03.2014	17-18	0,24	139,11	112,05	592,48	0,14
10.03.2014	18-19	0,25	139,50	113,36	594,25	0,15
10.03.2014	19-20	0,24	139,08	111,37	592,34	0,14
10.03.2014	20-21	0,24	139,36	111,06	593,49	0,14
10.03.2014	21-22	0,24	139,15	112,72	592,73	0,14
10.03.2014	22-23	0,24	139,41	112,39	593,79	0,14
10.03.2014	23-00	0,24	139,05	111,28	592,20	0,14
11.03.2014	00-01	0,24	139,38	113,19	593,74	0,14
11.03.2014	01-02	0,24	139,18	112,55	592,83	0,14
11.03.2014	02-03	0,24	139,41	109,69	593,60	0,14
11.03.2014	03-04	0,24	139,37	110,00	593,46	0,14
11.03.2014	04-05	0,24	139,23	111,58	593,00	0,14
11.03.2014	05-06	0,24	139,40	111,84	593,73	0,14
11.03.2014	06-07	0,24	139,16	112,26	592,73	0,14
11.03.2014	07-08	0,25	139,22	113,50	593,07	0,15
11.03.2014	08-09	0,24	139,40	110,73	593,66	0,14
11.03.2014	09-10	0,24	139,45	111,10	593,88	0,14
11.03.2014	10-11	0,24	139,49	112,09	594,10	0,14
11.03.2014	11-12	0,24	139,27	111,13	593,11	0,14
11.03.2014	12-13	0,24	139,44	111,50	593,85	0,14
11.03.2014	13-14	0,24	139,51	111,61	594,15	0,14
11.03.2014	14-15	0,24	139,50	112,24	594,17	0,14
11.03.2014	15-16	0,24	139,48	109,90	593,91	0,14
11.03.2014	16-17	0,24	139,50	111,63	594,13	0,14
11.03.2014	17-18	0,24	139,36	110,48	593,45	0,14
11.03.2014	18-19	0,25	139,63	113,26	594,79	0,15
11.03.2014	19-20	0,24	139,25	110,80	593,01	0,14
11.03.2014	20-21	0,24	139,51	112,47	594,21	0,14
11.03.2014	21-22	0,24	139,56	110,55	594,31	0,14
11.03.2014	22-23	0,24	139,45	109,75	593,80	0,14
11.03.2014	23-00	0,25	139,28	112,69	593,27	0,15
12.03.2014	00-01	0,24	139,30	111,59	593,28	0,14
12.03.2014	01-02	0,24	139,27	111,12	593,10	0,14
12.03.2014	02-03	0,24	139,12	112,87	592,58	0,14
12.03.2014	03-04	0,24	139,04	113,37	592,29	0,14
12.03.2014	04-05	0,25	139,06	113,86	592,40	0,15
12.03.2014	05-06	0,25	139,16	114,35	592,85	0,15
12.03.2014	06-07	0,25	138,93	114,35	591,90	0,15
12.03.2014	07-08	0,25	138,51	115,80	590,20	0,15
12.03.2014	08-09	0,25	138,77	113,81	591,16	0,15
12.03.2014	09-10	0,25	139,13	114,65	592,75	0,15
12.03.2014	10-11	0,24	138,91	112,84	591,69	0,14
12.03.2014	11-12	0,25	138,44	115,46	589,89	0,15
12.03.2014	12-13	0,24	138,65	113,77	590,68	0,14
12.03.2014	13-14	0,25	138,85	114,36	591,56	0,15
12.03.2014	14-15	0,24	139,06	113,62	592,39	0,14
12.03.2014	15-16	0,25	139,01	115,23	592,27	0,15
12.03.2014	16-17	0,24	139,05	113,27	592,31	0,14
12.03.2014	17-18	0,24	139,04	113,03	592,28	0,14
12.03.2014	18-19	0,24	139,11	113,98	592,65	0,14
12.03.2014	19-20	0,24	139,01	113,54	592,17	0,14
12.03.2014	20-21	0,24	139,09	112,39	592,45	0,14
12.03.2014	21-22	0,24	139,09	114,14	592,55	0,14
12.03.2014	22-23	0,24	139,17	113,17	592,82	0,14
12.03.2014	23-00	0,24	139,15	112,09	592,67	0,14
13.03.2014	00-01	0,24	138,90	113,03	591,65	0,14
13.03.2014	01-02	0,25	139,03	114,21	592,28	0,15
13.03.2014	02-03	0,25	139,00	113,40	592,12	0,15
13.03.2014	03-04	0,25	139,04	113,90	592,31	0,15
13.03.2014	04-05	0,24	139,04	112,67	592,24	0,14
13.03.2014	05-06	0,24	139,05	113,23	592,33	0,15
13.03.2014	06-07	0,25	138,85	113,99	591,52	0,15
13.03.2014	07-08	0,25	138,40	113,39	589,57	0,14
13.03.2014	08-09	0,24	138,98	112,89	592,02	0,14
13.03.2014	09-10	0,24	139,12	111,52	592,51	0,14
13.03.2014	10-11	0,25	138,77	114,52	591,21	0,15
13.03.2014	11-12	0,24	138,98	113,41	592,04	0,14
13.03.2014	12-13	0,24	138,70	113,54	590,85	0,14
13.03.2014	13-14	0,25	138,71	115,07	590,99	0,15
13.03.2014	14-15	0,24	139,15	111,88	592,65	0,14
13.03.2014	15-16	0,24	138,83	113,44	591,38	0,14
13.03.2014	16-17	0,25	138,95	114,77	591,98	0,15
13.03.2014	17-18	0,25	138,52	114,29	590,13	0,15
13.03.2014	18-19	0,25	138,61	115,11	590,55	0,15
13.03.2014	19-20	0,25	138,84	114,37	591,50	0,15
13.03.2014	20-21	0,24	138,93	113,44	591,82	0,14
13.03.2014	21-22	0,24	138,91	113,26	591,72	0,14
13.03.2014	22-23	0,25	138,96	114,01	591,98	0,15